

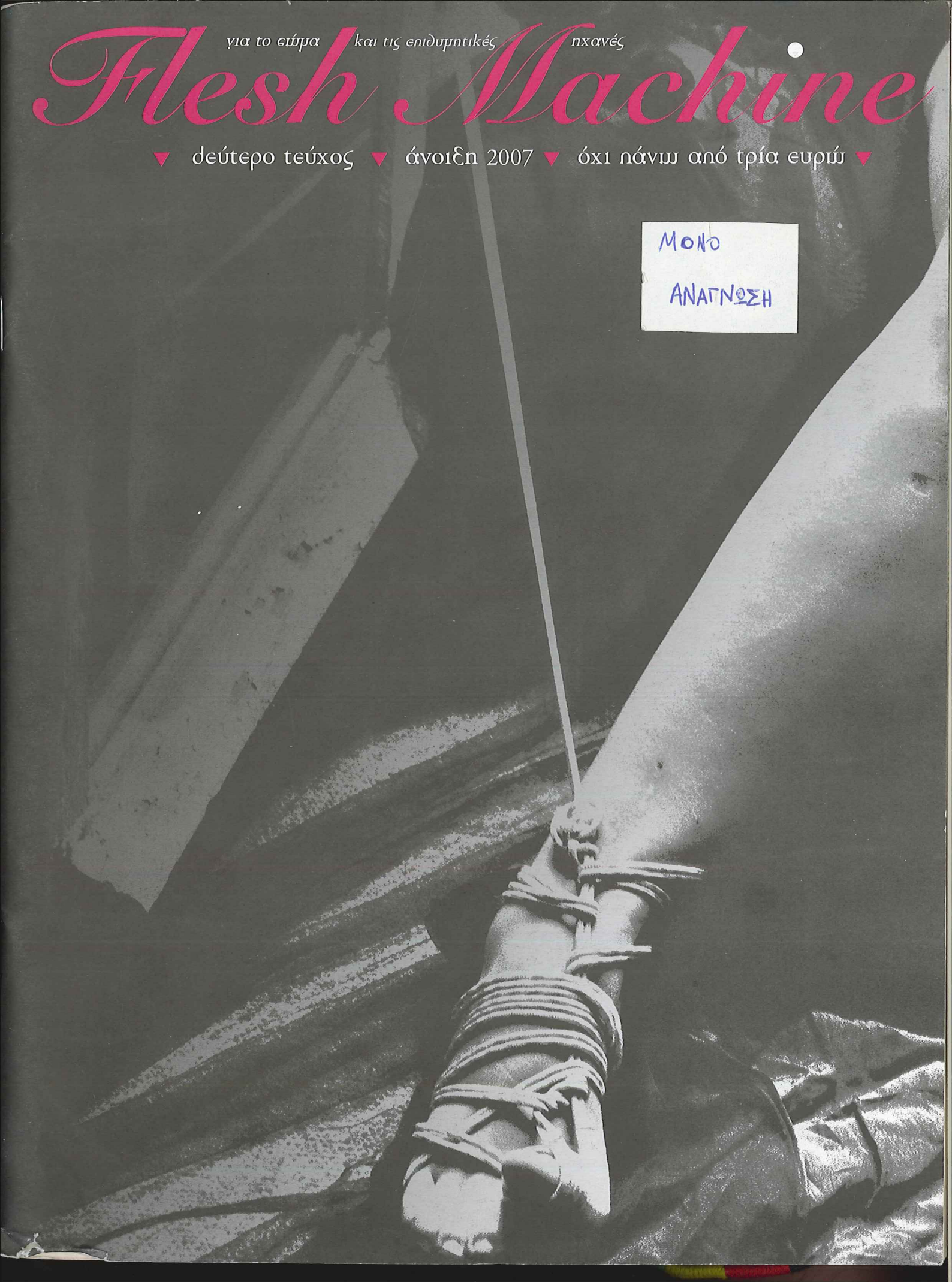
για το σώμα και τις ενδυμαστικές μηχανές

Flesh Machine

▼ δεύτερο τεύχος ▼ άνοιξη 2007 ▼ όχι πάνω από τρία ευρώ ▼

ΜΟΝΟ

ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Κάθε φορά που ηροδίδεται η επιθυμία, κάθε φορά που αναδερματίζεται και ξεριζώνεται από το πεδίο εμμένειας, από πίσω κρύβεται ένας ιερέας. Ο ιερέας εξαπολύει μια τριπλή κατάρα: τον αρνητικό νόμο, τον εξωγενή κανόνα, και το υπερβατικό ιδεώδες. Στραμμένος προς τον βορρά, ο ιερέας κραυγάζει: η επιθυμία είναι έλλειψη (πως μπορεί να μην σου λείπει αυτό που επιθυμείς;). Κι έτσι ο ιερέας τελεί την πρώτη θυσία, τον ευνουχισμό, κι όλοι οι άνδρες κι οι γυναίκες του βορρά, ουρά από πίσω του, σπαράζουν: η έλλειψη, η έλλειψη είναι ο κοινός νόμος. Τότε στραμμένος προς τον νότο, ο ιερέας συνδέει την επιθυμία με την ηδονή. Διότι υπάρχουν κι ηδονιστές, ακόμα κι οργιαστικοί παπάδες. Η επιθυμία θα πλημμυριστεί με ηδονή, και αυτή η αποκτημένη ηδονή όχι μόνο θα σωπάσει για λίγο την επιθυμία, μα ο τρόπος που αποκτιέται είναι ήδη ένας τρόπος για να διακόπτεις, για να την εκτονώνεις στιγμιαία, για να ξελαφρώνεις από την επιθυμία. Η ηδονή ως εκτόνωση: κι ο ιερέας τελεί την δεύτερη θυσία, τον αυνανισμό. Τότε, στραμμένος προς την ανατολή, κραυγάζει: η ευτυχία είναι ανέφικτη, μα η ανέφικτη ευτυχία εγγράφεται στην επιθυμία. Διότι αυτό, μέσα στο ανέφικτό του, είναι το Ιδανικό, το απραγματοποίητο που λέγεται ζωή. Ο ιερέας έχει τελέσει την τρίτη θυσία, την φαντασίωση ή τις χίλιες και μια νύχτες, τις εκατό είκοσι μέρες, ενώ οι άνθρωποι της ανατολής ψέλνουν: ναι, θα είμαστε η φαντασίωσή σου, το ιδανικό σου, το δικό σου και το δικό μας ανέφικτο. Ο ιερέας δεν στράφηκε προς την δύση. Γνώριζε πως στη δύση βρισκόταν το πεδίο της εμμένειας, μα νόμισε πως ο δρόμος ήταν κλειστός από τις ηράκλειες πύλες, πως δεν οδηγούσε πουθενά και πως ήταν ακατοίκητος. Μα εκεί παραμόνευε η επιθυμία, και η δύση ήταν ο συντομότερος δρόμος για την ανατολή και για κάθε άλλη κατεύθυνση που περίμενε να ανακαλυφτεί ή να απεδαφικοποιηθεί.

Ζιλ Ντελέζ & ΦελίΞ Γκουατταρί, *Χίλια Επίπεδα, Καπιταλισμός και Σχιζοφρένεια II*

Το περιοδικό *Flesh Machine* θα εκδίδεται 3 φορές τον χρόνο (άνοιξη, φθινόπωρο, χειμώνας) για τους εκποούς του κοινωνικού ανταγωνισμού και της επιδυρνητικής επανάστασης.

Για επικοινωνία:

fleshmachine@hotmail.co.uk

Για το τεύχος αυτό ευεργάστηκαν οι:

Νατάσα Φ.

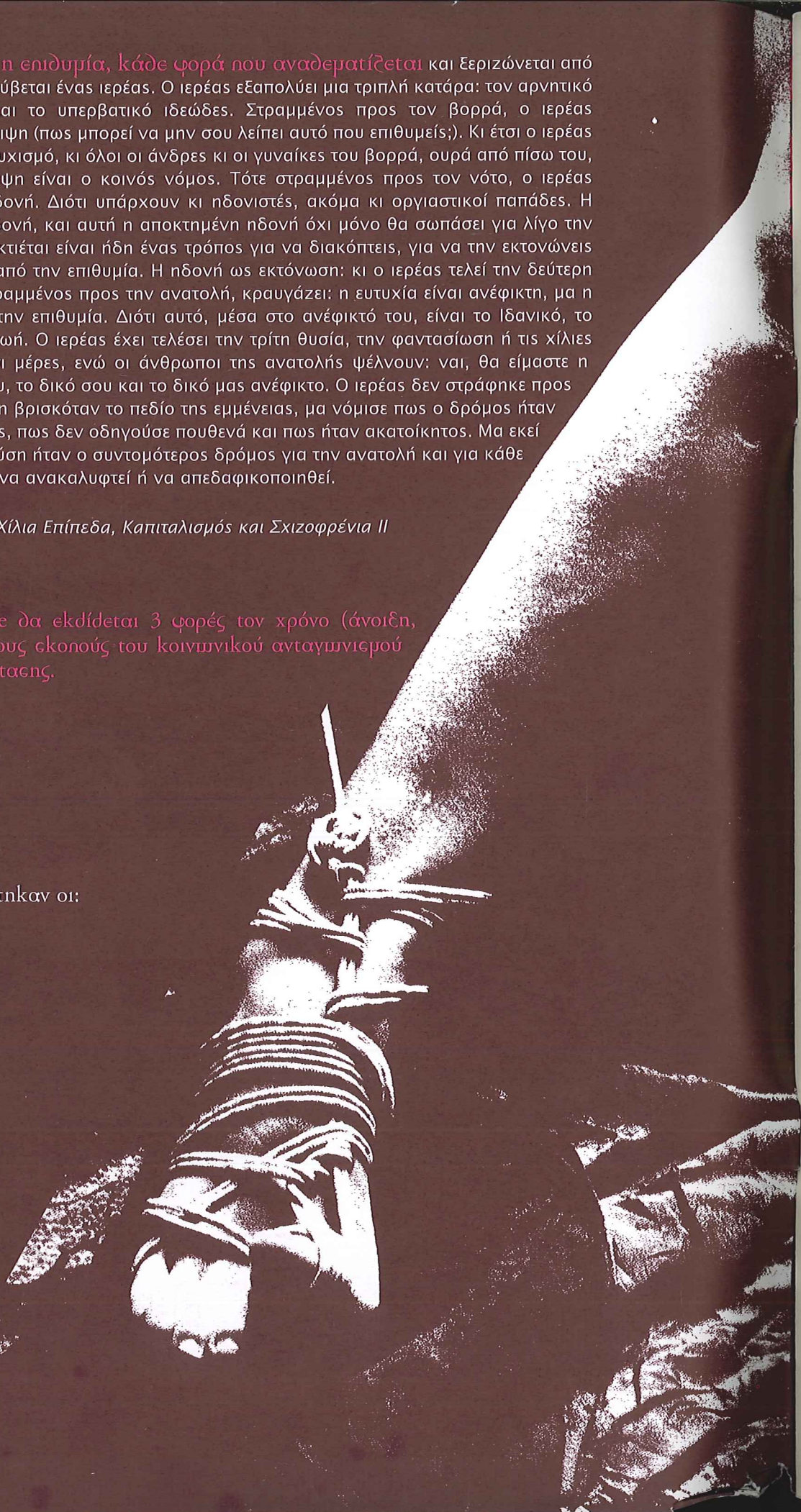
Χρήστος Λυντέρης

Αλεξέι Λ.

Geoffrey Firmin

Σελιδονοίνen:

Λεωνίδας Μαρειανός

Κουδτούρα του τρόμου

ύρος του θανάτου

Michael Taussig

Χρειαστότεροι από εμάς γνωρίζουμε και φοβόμαστε τα βασανιστήρια μονάχα μέσω τρίτων. Έτσι, το ενδιαφέρον μου επικεντρώνεται στη διαμεσολάβηση του τρόμου από την αφήγηση, και στο πώς μπορεί να γράψει κανείς αποτελεσματικά ενάντια στον τρόπο.

Ο Jacobo Timmerman καταλήγει το βιβλίο του "Κρατούμενος χωρίς όνομα, κελί χωρίς αριθμό" με το αποτύπωμα του βλέμματος της ελπίδας στον χώρο του θανάτου:

Έχει κανείς σας κοιτάξει μέσα στα μάτια ενός άλλου ανθρώπου, πεσμένου στο πάτωμα του κελιού, ο οποίος γνωρίζει ότι σύντομα πρόκειται να πεθάνει παρόλο που κανένας δεν του το έχει πει; Ξέρει πως σύντομα θα πεθάνει, αλλά προσκολλάται στην βιολογική του επιθυμία να ζήσει, ως μοναδική ελπίδα, αφού κανείς δεν του έχει πει πως πρόκειται να εκτελεστεί.

Έχω πολλά τέτοια βλέμματα χαραγμένα επάνω μου...

Αυτά τα βλέμματα που συνάντησα στις φυλακές της Αργεντινής, που τα συγκράτησα ένα προς ένα, ήταν το αποκορύφωμα, η αγνότερη στιγμή της τραγωδίας μου.

Είναι σήμερα εδώ μαζί μου. Και παρόλο που μπορεί να το θέλω, δεν θα μπορούσα ποτέ, και δεν θα γνώριζα πώς να τα μοιραστώ μαζί σας.

Η αδυναμία να μιλήσεις είναι ένα τρανταχτό χαρακτηριστικό του χώρου του θανάτου. Στην αδυναμία του να μοιραστεί τούτα τα βλέμματα που τον σχίζουν, ο Timmerman δημιουργεί για μια στιγμή την ψευδαίσθηση πως εμείς που τον παρακολουθούμε μπορούμε να διατρυπηθούμε από την κενότητα της ελπίδας που τον κάνει πραγματικό.

Και με τι σθένος πρέπει τούτα τα βλέμματα να τρύπησαν την λάσπη του επερχόμενου θανάτου! Πώς φώτισαν την κενότητα του! Διότι το φορτίο του Timmerman ήταν διπλό. Δεν υπήρξε απλά ένα

θύμα, υπήρξε ένα θύμα εκείνου που ο ίδιος είχε προκρίνει - της στρατιωτικής δικτατορίας την οποία πρότεινε ως λύση στην αταξία που μάστιζε την χώρα.

Και το αποτέλεσμα; Μια κοινωνία σαβανωμένη με μια τάξη τόσο απολύτη που το χάος της ήταν πιο αμείλικτο από κάθε τι πριν από αυτή - ένας χώρος θανάτου στην χώρα των ζωντανών όπου η αβεβαιότητα του βασανιστηρίου τροφοδοτούσε την μεγαμηνική της εξουσιαστικής αυθαιρεσίας, μιας αχαλίνωτης εξουσίας - αυτόν τον τεράστιο βούρκο του χάους που αποτελεί την άλλη όψη της τάξης, και χωρίς τον οποίο η τάξη δεν μπορεί να υπάρχει.

Υπάρχει μια παλιά ιστορία στη Χιλιανή ύπαιθρο, μας λέει ο Ariel Dorfman, για το τι συμβαίνει όταν ένα παιδί απαγεται από μάγισσες. Προκειμένου να σπάσουν τη θέληση του παιδιού, οι μάγισσες σπάνε τα κόκαλά του και ράβουν τα μέλη του με έναν αφύσικο τρόπο. Το κεφάλι κοιτάει προς τα πίσω, έτσι ώστε το παιδί πρέπει να περπατάει ανάποδα, ενώ τα αυτιά τα μάτια και το στόμα ράβονται. Αυτό πλάσμα λέγεται imbunche, και ο Dorfman αισθάνεται πως η στρατιωτική χούντα του Πινοσέτ έχει κάνει, και συνεχίζει να κάνει ό,τι είναι στη δύναμή της προκειμένου να μετατρέψει κάθε Χιλιανό αλλά και την ίδια την Χιλή σε imbunche.

Γράφοντας το 1985, επιμένει πως ακόμα κι αν τα κόκαλά τους δεν είναι πραγματικά σπασμένα, και τα στόματά τους πραγματικά ραμμένα, οι Χιλιανοί είναι "κατά κάποιον τρόπο ήδη σαν τα imbunche. Είναι απομονωμένοι ο ένας από τον άλλο, τα μέσα επικοινωνίας τους έχουν κατασταλεί, οι διασυνδέσεις τους έχουν κοπεί, οι αισθήσεις τους έχουν φραχτεί από τον φόβο".

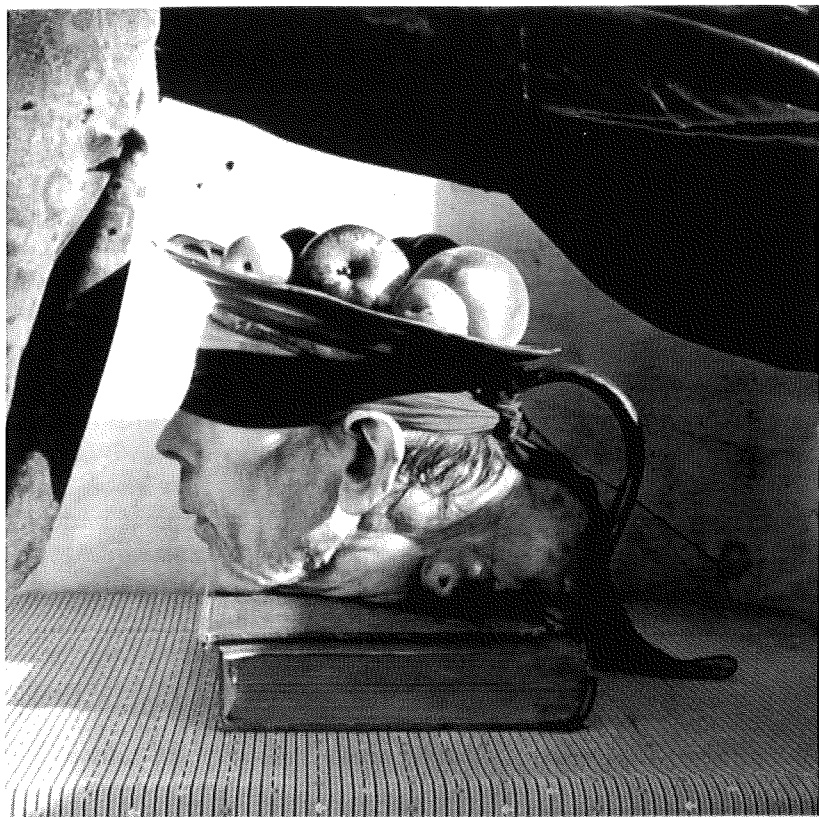
Ο επιβεβλημένος από την δικτατορία έλεγχος, τονίζει, "είναι τόσο αυθαίρετος, όσο και παράλογος". Ένα παιδικό λεξικό αποσύρθηκε από τα βιβλιοπωλεία διότι οι λογοκρισία δεν συμφωνούσε με τον ορισμό της λέξης στρατιώτης. Η Γραφειοκρατία προσπαθεί να κατασκευάσει μια μαγική πραγματικότητα. Όταν 5000 κάτοικοι παραγκουπόλεων συνελήφθηκαν και μαντρώθηκαν σε ένα στάδιο, ένας υψηλόβαθμος αξιωματικός αρνήθηκε και το ίδιο το γεγονός λέγοντας "ποιο στάδιο; ποιες παραγκουπόλεις;". Αυτό που κινδυνεύει, καταλήγει ο Dorfman, είναι τα ηθικά θεμέλια της κοινωνίας. Έχει βρει πολλούς ανθρώπους σαν άλλα imbunche να διαλύονται σε κομμάτια.

Ο χώρος του θανάτου είναι σημαντικό για τη δημιουργία νοήματος και συνείδησης, ειδικά σε κοινωνίες όπου τα βασανιστήρια είναι ενδημικά κι όπου ανθεί η κουλτούρα του τρόμου. Μπορούμε να αντιληφθούμε τον χώρο του θανάτου ως ένα κατώφλι που επιτρέπει την διαφώτιση, όσο και την εκμηδένιση. Μερικές φορές ένας άνθρωπος περνάει μέσα από αυτό και επιστρέφει σε εμάς για να μας πει πώς ήταν, σαν τον Timmerman που έπεσε θύμα της στρατιωτικής εξουσίας που είχε αρχικά υποστηρίξει και κατά συνέχεια κριτικάρει μέσω της εφημερίδας του La Opinión, παλεύοντας με λέξεις μέσα και ενάντια στην σιωπή που επιβάλλανε οι κυρίαρχοι του λόγου, οι οποίοι σφυρηλατούν μια νέα πραγματικότητα μέσα στα κελιά όπου ο βασανιστής κι ο βασανιζόμενος συναντιούνται. Και επιστρέφοντας από εκεί ανακάλυψε πως "εμείς τα θύματα και οι θύτες είμαστε μέρος της ίδιας ανθρωπότητας, των συναισθημάτων, των ηρωικών πράξεων, των θρησκειών, των μονο-

μανιών. Και η υπόλοιπη ανθρωπότητα, η πλειοψηφία, με τι ασχολείται;".

Η δημιουργία της αποικιοκρατικής πραγματικότητας που προέκυψε στον Νέο Κόσμο θα παραμείνει αντικείμενο τεράστιας περιέργειας και μελέτης - ο Νέος Κόσμος όπου οι Ινδιάνοι και Αφρικανοί irracionales υποτάχθηκαν στη λογική ενός μικρού αριθμού λευκών χριστιανών. Όποιο κι αν είναι το συμπέρασμα που θα βγάλουμε γύρω από το πώς η ηγεμονία επιτεύχθηκε τόσο γρήγορα, θα ήταν ανόητο να αγνοήσουμε τον ρόλο του τρόμου σε αυτή. Και με αυτό εννοώ να σκεφτούμε μέσω του τρόμου, ο οποίος πέρα από μια κατάσταση της φυσιολογίας, είναι μια κοινωνική κατάσταση της οποίας τα ιδιαίτερα στοιχεία του επιτρέπουν να λειτουργήσει ως ο κατ' εξοχήν διαμεσολαβητής της αποικιοκρατικής ηγεμονίας, ο χώρος του θανάτου όπου ο Ινδιάνος, ο Αφρικανός κι ο Λευκός γέννησαν τον Νέο Κόσμο.

Θέρισε ποτέ του ο Θάνατος μεγαλύτερη σοδιά από αυτή που προκλήθηκε από την Ισπανική κτίση του Νέου Κόσμου; Κι έπειτα ακόμα, από τον τρομακτικό αριθμό των νεκρών αφρικανών σκλάβων κατά το τρομερό πέρασμα προς την Αμερική, και στις φυτείες; Αυτός ο χώρος του θανάτου έχει μια μακρά και πλούσια κουλτούρα. Είναι ο χώρος από τον οποίο το κοινωνικό φαντασιακό συλλέγει τις μεταμορφωτικές εικόνες του Κακού και του κάτω κόσμου: στη δυτική παράδοση ο Όμηρος, ο Βιργίλιος, η Βίβλος, ο Ντάντε, ο Ιερώνυμος Μπος, η Ιερά Εξέταση, ο Αρτύρ Ρεμπώ, η "Καρδιά του Σκότους" του Κόνραντ. Και στη βορειοδυτική αμαζόνεια παράδοση: ζώνες οραμάτων, επικοινωνία μεταξύ γήινων και υπερφυσικών όντων, αποσύνθεση, θάνατος, α-

ναγέννηση και γένεση, ίσως στα ποτάμια και στη γη του μητρικού γάλατος που λούζεται αιώνια στο απαλό πράσινο φως των φύλλων της κόκας. Με την Ευρωπαϊκή κτήση και την αποικιοκρατία, αυτοί οι χώροι θανάτου αναμείχθηκαν σε ένα κοινό καζάνι κρίσιμων σημαίνοντων, δένοντας την κουλούρα κατακτητών και κατακτημένων σε μια σπειρά μεταμόρφωσης. Μα τα σημαίνοντα είναι στρατηγικά αποσυνδεδεμένα από τα σημαίνόμενά τους. "Αν η σύγχυση είναι σημάδι των καιρών μας" γράφει ο Αρτώ, "βλέπω στη ρίζα αυτής της σύγχυσης ένα σχίσμα μεταξύ των πραγμάτων και των λέξεων, μεταξύ των πραγμάτων και των ιδεών, και των σημείων που αποτελούν την αναπαράστασή τους". Ο Μαρξ τονίζει την ίδια απορύθμιση κι επαναρύθμιση μεταξύ των ανθρώπων και των αντικειμένων με την έννοια του εμπορευματικού φетиχισμού, μέσω

του οποίου η ποίηση εμφανίστηκε ξαφνικά στη λάθος πλευρά των, έμψυχων πια, αντικειμένων. Στη σύγχρονη ιστορία του εμπορευματικού φетиχισμού ανδρώνεται και πάλι το μυθικό πεπρωμένο του χώρου του θανάτου - με τον θάνατο του υποκειμένου όσο και με την νεόκτητη αυθαιρεσία του σημείου μέσω της οποίας ο αφυπνισμένος ανιμισμός κάνει τα πράγματα ανθρώπινα και τους ανθρώπους πράγματα. Είναι μέσα στον χώρο του τρόμου του θανάτου όπου βρίσκουμε συχνά μια εκτενή εξήγηση εκείνου του οποίου ο Αρτώ κι ο Μαρξ είδαν, με διαφορετικό τρόπο ο καθένας, ως το σχίσμα και την εκδίκηση της σημειοποίησης. Στην περιγραφή του Μιγουέλ Ανχέλ Αστούριας για την κουλούρα του τρόμου της δικτατορίας του Εστράδα Καμπρέρα στη Γουατεμάλα των αρχών του περασμένου αιώνα, είναι αφόρητο να διαβάσει κανείς το πώς καθώς οι άνθρωποι γίνο-

νται σαν αντικείμενα, η δύναμή τους να ονειρεύονται περνάει στα αντικείμενα τα οποία γίνονται όχι μόνο σαν άνθρωποι, μα οι διώχτες των ανθρώπων. Τα αντικείμενα γίνονται φορείς του τρόμου, συνωμοτούν με τις ανάγκες του Προέδρου να αισθάνεται τις πιο ενδόμυχες σκέψεις των υποτελών του, οι οποίοι αφού εντοπιστούν γίνονται όχι απλά αντικείμενα, μα αποσυνδεδεμένα μέλη αντικειμένων. Είναι μέσω της αίσθησης των εσωτερικών κόσμων των ανθρώπων από τον δικτάτορα που ο τρόμος κάνει τη φύση σύμμαχό του. Έτσι το δάσος που περιβάλλει το προεδρικό μέγαρο είναι:

Ένα δάσος από δέντρα με αυτιά που ανταποκρίνονται στον παραμικρότερο ήχο στριφογυρίζοντας σαν σε θύελλα. Ούτε ο μικρότερος θόρυβος σε ακτίνα μιλίων δεν μπορεί να αποφύγει την ετοιμότητα των εκατομμυρίων αυτών μεμβρανών. Τα σκυλιά συνέχισαν να γαβγίζουν. Ένα δίκτυο από αόρατες κλωστές, πιο αόρατες κι από τα τηλεγραφικά σύρματα, συνέδεαν κάθε φύλλο με τον Πρόεδρο, επιτρέποντάς του να παρακολουθεί τις πιο μύχιες σκέψεις των κατοίκων της πόλης.

Είναι στον κόσμο των ζητιάνων που η κουλούρα του τρόμου αγγίζει την τελειότητα. Είναι απροσάρμοστοι, ανάπηροι, τυφλοί, ηλίθιοι, μπασμένοι, ανώμαλοι και παραμορφωμένοι. Δεν μπορούν ούτε να μιλήσουν ούτε να περπατήσουν ούτε να δουν σωστά. Και ζουν σε δυο πραγματικά σημαντικές ζώνες: κουλουριασμένοι στα σκαλιά του καθεδρικού ναού της κεντρικής πλατείας απέναντι από το προεδρικό παλάτι, ή σαν τον χαζό αραδιασμένοι στην κορφή

του σκουπιδότοπου της πόλης. Αυτή είναι η φιγούρα που ενσαρκώνει την κοινωνία ως όλον: λόγω της πλιθιότητάς του, ο χαζός χτύπησε έναν υψηλόβαθμο στρατιωτικό, κι άρα τον ίδιο τον Πρόεδρο. Τώρα τρέχει να ξεφύγει, όπως σε ένα όνειρο, σαν τον άνθρωπο που προσπαθεί να αποδράσει από μια φυλακή ομίχλης. Είναι εξαντλημένος, του τρέχουν τα σάλιο, αγκομαχά και γελάει. Ξοπίσω του σκυλιά και λεπτά δόρατα βροχής. Τελικά καταρρέει - στον σκουπιδότοπο με τα σπασμένα γυαλιά, τα σαρδελοκούτια, τα ξέφτια από ψάθινα καπελά, τα παλιόχαρτα, τα κουρέλια, την σπασμένη πορσελάνη, τα πολτοποιημένα βιβλία, τα κολάρα, τα τσόφλια αυγών, τα περιττώματα, και τα ανώνυμα κορμάτια σκοταδιού. Τα κοράκια με τα κοφτερά τους ράμφη σιμώνουν, και το *modus operandi* του δικτάτορα εκφράζεται από τα χοροπηδηχτά αυτών των άχαρων όρνιων που τρέφονται με εντόσθια. Ορμούν για την μαλακή σάρκα των χειλιών του χαζού, εδώ στα μπάζα του σκουπιδότοπου όπου τα σκόρπια σημεία της πόλης γυμνώνουν μέσα από το σπάραγμα τους την πολιτική λειτουργία της αυθαιρεσίας τους:

Πάνω από τον σκουπιδότοπο υπήρχε ένας ιστός από νεκρά δέντρα καλυμμένος από κοράκια. Όταν είδαν τον χαζό ξαπλωμένο κι ακίνητο τα μαύρα όρνια τον κάρφωσαν με τα μπλεδιά τους μάτια και πέταξαν δίπλα του, χοροπηδώντας ολόγυρά του - ένας πήδος εδώ, ένας πήδος εκεί - σαν σε μακάβριο χορό. Κοιτώντας ασταμάτητα γύρω τους, έτοιμα να πετάξουν με την παραμικρότερη κίνηση των φύλλων ή του αέρα μέσα στα σκουπίδια - ένας πήδος εδώ, ένας πήδος ε-

κεί - έκλειναν γύρω του ένα κύκλο όπου τα ράμφη τους να βρίσκονται σε απόσταση βολής. Ένα άγριο κρώξιμο έδωσε το σύνθημα για την επίθεση. Ο χαζός ξύπνησε κι ορθώθηκε, έτοιμος να αμυνθεί. Ένα από τα τολμηρότερα πουλιά είχε αρπάξει με το ράμφος του το πανώχειλό του τρυπώντας το μέχρι τα δόντια σε βέλος, ενώ τα άλλα σαρκοβόρα τσακώνονται για το ποιο θα του φάει τα μάτια και την καρδιά.

Κι ο χαζός γλίτωσε βουτώντας βαθύτερα μες τα σκουπίδια.

Κι όμως ο χώρος του θανάτου είναι πρωταρχικά ένας χώρος μεταμόρφωσης: μέσω της επιθανάτιας εμπειρίας μπορεί κανείς να αποκομίσει μια πιο ζωντανή αίσθηση της ζωής. Μέσω του φόβου μπορεί να προκύψει όχι μόνο η ανάπτυξη της αυτοσυνείδησης μα κι η διάσπαση, η απώλεια της αυτοπειθαρχησης στην εξουσία, ή σαν το ταξίδι της Θείας Κωμωδίας, με τις απαλές ρυθμικές αρμονίες και καθάρσεις, μέσω του κακού το καλό. Χαμένος στα σκοτεινά δάση, ταξιδεύοντας στον κάτω κόσμο με τον παγανιστή οδηγό του, ο Ντάντε φτάνει στον παράδεισο, αλλά μόνο αφού έχει φτάσει στο απώτατο σημείο του κακού, πάνω στην κουρελιασμένη ράχη ενός αγρίου. Ο *Timberman* μπορεί να αποτελέσει τον δικό μας οδηγό, όπως οι σαμάνοι του Πουτουμάγιο είναι οδηγοί για όσους χάνονται στον χώρο του θανάτου.

Ήταν ένας γέρος ινδιάνος Ινγκάνο από την καυτή χώρα του Πουτουμάγιο στη νοτιοδυτική Κολομβία αυτός που μου έδειξε για πρώτη φορά τούτο τον χώρο το 1980:

Με τον πυρετό είχα πλήρη ε-

παφή με την πραγματικότητα. Αλλά μετά από οχτώ ώρες έπεσα σε αναισθησία. Δεν ήξερα που βρισκόμουν. Σαν τον τρελό περιπλανιόμουν, ο πυρετός να με κατατρώγει. Χρειάστηκε να με σκεπάσουν εκεί όπου έπεσα με το στόμα στη γη. Έτσι μετά από οκτώ ημέρες δεν καταλάβαινα τίποτα. Ήμουν αναίσθητος. Δεν θυμάμαι τίποτα από όσα έλεγαν γύρω μου. Δεν θυμάμαι τίποτα από τον πόνο του πυρετού. Μόνο τον χώρο του θανάτου, να περπατάω στον χώρο του θανάτου. Έτσι αφού μίλησαν οι θόρυβοι, έμεινα αναίσθητος. Τώρα ο κόσμος βρισκόταν πίσω μου. Τώρα ο κόσμος ήταν μακριά. Λοιπόν, τότε ήταν που κατάλαβα. Τώρα μίλαγαν οι πόνοι. Ήξερα πως δεν θα ζούσα άλλο. Τώρα ήμουν νεκρός. Είχα χάσει την όρασή μου. Δεν γνώριζα τίποτα για τον κόσμο, ούτε τον ήχο των αυτιών μου. Δεν γνώριζα την ομιλία. Σιωπή. Και εκεί γνωρίζει κανείς τον χώρο του θανάτου...κι αυτό είναι ο θάνατος - ο χώρος που είδα. Βρισκόμουν στο κέντρο του, όρθιος. Κι ύστερα ανέβηκα στα ύψη. Από τα ύψη μια μύτη αστεριού φάνηκε προορισμός μου. Ήμουν όρθιος. Κι ύστερα κατέβηκα. Κι έψαχνα για τις πέντε ηπείρους του κόσμου, να ξαποστάσω, να βρω ένα τόπο να με χωρέσει στις πέντε ηπείρους του κόσμου - στον χώρο που θα περιπλανιόμουν - αλλά δεν ήμουν ικανός.

Αλλά δεν ήμουν ικανός. Χωρίς κατάληξη. Χωρίς ρυθμικές αρμονίες. Καμιά καθαρτική επίλυση εδώ. Πάλι και θραύσματα πιθανών όλων. Τίποτα παραπάνω. Μπορούμε να αναρωτηθούμε: σε ποιο

μέρος των πέντε ηπείρων του κόσμου θα βρει ο περιπλανώμενος στον χώρο του θανάτου τον εαυτό του και κατ' επέκταση, που θα βρει τον εαυτό της ολόκληρη η κοινωνία; Ο γέρος φοβάται την μαγεία, την πάλη για την ψυχή του. Μεταξύ του μάγου και του θεραπευτή σαμάνου αναζητούνται και διεκδικούνται οι πέντε ήπειροι. Κι όμως υπάρχει και το γέλιο, τρυπάει τον φόβο, μεγεθύνει το μυστήριο, μας θυμίζει το σχολίο του Βάλτερ Μπένγιαμιν πάνω στον τρόπο με τον οποίο ο ρομαντισμός μπορεί να παρεξηγήσει την φύση της μέθης. "Κάθε σοβαρή εξερεύνηση των παταφυσικών, σουρεαλιστικών, φαντασμαγορικών χαρισμάτων και φαινομένων", έγραφε:

Προϋποθέτει μια διαλεκτική διαπλοκή προς την οποία ο ρομαντικός νους είναι στεγανός. Διότι διόλου δεν μας ωφελεί η ιστριονική ή φανατική έμφαση της μυστηριώδους πλευράς του μυστηριώδους. Διεισδύουμε στο μυστήριο μό-

νο στο βαθμό που το αναγνωρίζουμε στον καθημερινό κόσμο, χάριν μιας διαλεκτικής σκοπιάς που αντιλαμβάνεται την καθημερινότητα ως ακατανόητη και το ακατανόητο ως καθημερινό.

Στο χρονικό του Timerman, καθώς και στο βιβλίο του Αστούριας, ο Κύριος Πρόεδρος, είναι εμφανές πως οι κουλτούρες του τρόμου τρέφονται από την διασύνδεση της σιωπής και του μύθου, εκεί που η φανατική έμφαση της μυστηριώδους πλευράς του μυστηριώδους ανθεί μέσω των φημολογιών που πλέκονται λεπτοφύως σε ιστούς μαγικού ρεαλισμού. Είναι επίσης προφανές πως ο θύτης χρειάζεται ένα θύμα για να δημιουργήσει αλήθεια, για να αντικειμενοποιήσει την φαντασία στον λόγο του άλλου. Σίγουρα, η επιθυμία του βασανιστή είναι κοινότυπη: η απόσπαση πληροφοριών, η δράση σε συμφωνία με μεγαλόσχημες οικονομικές στρατηγικές σχεδιασμένες από ειδήμονες του χρήματος και της ανα-

γκαιότητες της παραγωγής. Όπως υπάρχει ακόμα η ανάγκη να ελεγχθούν τεράστιοι πληθυσμοί, ολόκληρες κοινωνικές τάξεις, ακόμα και λαοί μέσω της πολιτισμικής επιτήδευσής του φόβου.

Γι' αυτό επιβάλλεται η σιωπή, και γι' αυτό ο Timerman με την εφημερίδα του ήταν σημαντικός. Γι' αυτό ήξερε πότε να εκδώσει και πότε να μείνει σιωπηλός στον θάλαμο των βασανιστηρίων. Μια τέτοια σιωπή, έγραφε:

Αρχίζει μέσα στα κανάλια επικοινωνίας. Ορισμένοι πολιτικοί ηγέτες, ή θεσμοί ακόμα και ιερείς επιχειρούν να καταδικάσουν αυτό που συμβαίνει, μα είναι ανίκανοι να έρθουν σε επαφή με τον πληθυσμό. Η σιωπή ξεκινάει με μια παράξενη μυρωδιά. Οι άνθρωποι μυρίζονται τις αυτοκτονίες, μα δε το καταλαβαίνουν. Τότε η σιωπή βρίσκει έναν άλλο σύμμαχο: τη μοναξιά. Οι άνθρωποι φοβούνται τις αυτοκτονίες, όπως φοβούνται τους τρελούς. Κι αυτός που θέλει να αγωνιστεί, αισθάνεται την μοναξιά του, και σκιάζεται.

*Flesh 5
Machine*

Γι' αυτό και είναι ανάγκη να πολεμήσουμε τούτη τη μοναξιά, τον φόβο και την σιωπή. Γι' αυτό και είναι ανάγκη να εξετάσουμε τις συνθήκες κατασκευής της αλήθειας, να ακολουθήσουμε τον Μισέλ Φουκώ στο να "παρατηρήσουμε ιστορικά το πώς τα αποτελέσματα αλήθειας παράγονται μέσα σε λόγους που δεν αποτελούν από μόνοι τους ούτε αλήθεια, μα ούτε και ψέματα". ☠

Το κείμενο αυτό αποτελεί μέρος του βιβλίου *Shamanism, Colonialism and the Wild Man*, μια εξαιρετική ανθρωπολογική μελέτη του τρόμου στην Λατινική Αμερική

Τα τρία εώματα και το μυθικό ψηφιο

χρήστος συντέρης

"Ο χώρος του θανάτου δεν είναι πουθενά πιο σημαντικός στη δημιουργία νοήματος και συνείδησης από ό,τι στις κοινωνίες όπου τα βασανιστήρια είναι ενδημικά κι όπου ανθεί ο πολιτισμός του τρόμου"

Michael Taussig

6. *Flesh
Machine*

Γις Θέσεις για μια Φιλοσοφία της Ιστορίας, ο Walter Benjamin έγραφε: "υπάρχουν δύο τρόποι να αντιμετωπίσει κανείς τον φασισμό: ο πρώτος, ως μια εξαίρεση στον κανόνα της προόδου, ως μια ανεξήγητη "οπισθοδρόμηση", μια παρένθεση στην εξέλιξη της αθρωπότητας. Ο δεύτερος: ως την πιο πρόσφατη και πιο βίαια έκφραση μιας "μόνιμης κατάστασης έκτακτης ανάγκης", δηλαδή της ιστορίας της ταξικής καταπίεσης". Για λόγους που έχουνε να κάνουνε με την πολιτική οικονομία του καπιταλισμού, την λευκή ηγεμονία, και την ιδεολογική τους μυστικοποίηση, η αποκάλυψη των βασανιστηρίων στις ιρακινές φυλακές του Abu Ghraib έχει υπάρξει - όντας ένα απλό σκάνδαλο - η εγγύηση της πρώτης οδού. Τα βασανιστήρια που τελέσαν οι αμερικανικές δυνάμεις κατοχής αναφέρονται κατά συστηματικό τρόπο ως αναχρονισμός, ως ένα μεσαιωνικό νεκροζώντανο, μια αντι-νεωτερική ξεφτίλα.

Πέρα από το ότι αποτελούν ένα χοντροειδές επικάλυμμα μιας από τις πιο ευρέως ασκούμενες τεχνολογίες εξουσίας του νεωτερικού κράτους, οι λόγοι αυτοί ενισχύουν ένα κομβικό σημείο της αστικής διαλεκτικής. Μέσα στην πρόσκαιρη σκόνη της καταδίκης και της κατακραυγής, επιβάλλεται σιωπηρά ένα αποτέλεσμα-αλήθειας: τα βασανιστήρια έχουν ως στόχο τους την πληροφορία, ή κατά τον στρατηγό Ταγκούμπα τις "πληροφορίες που μπορούν να αξιοποιηθούν υπό μορφή δράσης" (actionable

intelligence). Πρόκειται για μια αντικανονική, ανήθικη, ή εξωτικά βάνανση μέθοδο απόσπασης ενός πράγματος που όχι μόνο είναι χειροπιαστό και οικουμενικά αναγνωρίσιμο, μα το οποίο αποτελεί το μυθικό/ ψηφιακό "τέλος" της πολιτισμένης κοινωνίας, το εξιδανικευμένο αντικείμενο της αστικής ιδεολογίας. Αν πιστέψουμε λοιπόν στην "δόξα" του κεφαλαίου, αυτό που αναζητούσε τούτη η σαθρή χούφτα στρατιωτών δεν ήταν άλλο από την αναντίρρηση πραγματικότητα όλης της ζωής, του πλούτου και του νοήματος. Τίποτα λιγότερο από το ίδιο το Πραγματικό: 0-1.

Έτσι η συζήτηση γύρω από το Abu Ghraib ξεφτίζει αναίμακτα στο παλιό καλό ινσουίτικο δίλημμα περί μέσων και σκοπών, αφήνοντας ανέγγιχτο τον πολιτισμό μας, την ανθρωπιά μας, και πάνω από όλα την ηθική μας οικονομία. Κι όμως. Εκατοντάδες απολογητές της κρατικής εξουσίας από τον Αυγουστίνο και μετά αποδέχονται δίχως περιστροφές πως οι πληροφορίες που αποσπώνται μέσω βασανιστηρίων είναι στην καλύτερη περίπτωση αφερέγγυες. Γιατί λοιπόν έχει χρησιμοποιηθεί τόσο ευρέως τούτη η μέθοδος; Γιατί έχει υπάρξει πεδίο τόσων και τόσων πειραματισμών κατά τα τελευταία 50 χρόνια; Ως ένα λείψανο της κυριαρχικής εξουσίας στην εποχή της πειθαρχησης; Ως μια σαδιστική διαστροφή κάποιων ένστολων; Ή ως το πα-

ράλογο κέντρο, η μυθολογική λοκομοτίβα μιας εξουσίας που κομπάζει πως είναι απ' άκρη σ' άκρη ορθολογιστική; Όπως έχει υποστηρίξει ο Λουί Αλτουσσέρ, "όταν μιλάμε για την ταξική λειτουργία μιας ιδεολογίας, πρέπει να καταλαβαίνουμε ότι η κυρίαρχη ιδεολογία είναι όντως ιδεολογία της κυρίαρχης τάξης, και ότι χρησιμεύει όχι μόνο για να κυριαρχεί την εκμεταλλευόμενη τάξη, αλλά και για να συγκροτηθεί η ίδια σε κυρίαρχη τάξη, κάνοντας την να αποδεχτεί σαν πραγματική και νομιμοποιημένη τη βιωμένη σχέση της προς τον κόσμο". Έχοντας αυτό κατά νου, μπορούμε να υποστηρίξουμε πως τα βασανιστήρια συγκροτούνται σε τρία αλληλένδετα σώματα.

α) Στο σώμα της κοινωνικής αναπαραγωγής, τα βασανιστήρια λειτουργούν ως μια τελετουργία μυστικότητας. Αυτό το κατορθώνουν με το να εμπλέκουν συνεχώς τους πολίτες ως συνεργάτες στην υποτιθέμενη αναστήλωση της αλήθειας και της δικαιοσύνης. Στο έργο του Divine Violence (Θεία Βία), ο Frank Graziano μας δίνει κάποια πολύ σημαντικά στοιχεία για αυτόν τον μηχανισμό. Γράφοντας για την Αργεντίνικη χούντα, υποστηρίζει πως οι φήμες των βασανιστηρίων δημιουργούν μια τρομερή ένταση στις κοινωνικές σχέσεις, αναστέλλοντάς τις σε ένα πεδίο αστυνομευόμενης σιω-

πής. Η κρατική βία ως αφηρημένο θέαμα "είναι πάντοτε παρούσα εν τη απουσία της, αφηρημένη μα σταθερή, πάντα ανολοκλήρωτη και ανεπίλυτη, ένα ατέρμονα εφήμερο, απροσδιόριστο, αβέβαιο βασανιστήριο...η ακριβής φύση τούτου του μυστικού πάντα υπονοείται μα δεν αποκαλύπτεται ποτέ: η ενσάρκωσή του ως μυστικό εξασφαλίζει την αφηρημένη αποτελεσματικότητα του θεάματος". Κάθε καταπιεστικό καθεστώς εξαρτάται από την καταστροφή των δημόσιων δεσμών, από το βίωμα της απώλειας της κοινότητας, από την αίσθηση πως βρίσκεσαι σε κίνδυνο ακόμα κι ανάμεσα σε γείτονες, συγγενείς ή συντρόφους:

"από την άρρητη μα κι αναπόφευκτη καταδίκη στον σολιψισμό". Καθώς το νόημα αποτελεί κατ' ανάγκη μια συλλογική εμπειρία, τώρα οι φορείς του δεν έχουνε άλλη επιλογή από το να εξαρτηθούν πάνω σε συμβολικές πράξεις που καταστρέφουν τα ίδια του τα μέσα παραγωγής. Πράξεις που "κατασκευάζουν το πεδίο στο οποίο μια ελίτ διεξάγει τις ιερές βρομοδουλειές της, όπου η βαρβαρότητα δεν είναι μόνο πιθανή, αλλά και αναγκαία, ουσιώδης και γεμάτη νόημα". Έτσι, οι κοινωνικοί φορείς "οπισθοχωρούν προκειμένου να διασφαλίσουν την σιωπή τους, να αλλάξουν την συμπεριφορά τους, να επανακωδικοώσουν τις αντιλήψεις τους, και παράλληλα, χωρίς καμία πρόθεση, και ί-

σως ενάντια στη ίδια τους τη θέληση, ώστε να λειτουργήσουν - μόνο και μόνο επειδή είναι παρόντες στο πανοπτικό σύστημα - ως συνεργοί αυτού του συστήματος, προκαλώντας την ίδια αντίδραση σε άλλους". Κάθε κοινωνική σχέση ανάγεται σε αυτή την κοινή εμπειρία μιας τελετουργίας παραγωγής μυστικών, μιας επιθυμητικής παραγωγής αμφιβολίας, σιωπής και καχυποψίας, μιας διεστραμμένης επένδυσης και αναπαραγωγής του πανοπτικού συστήματος αντι-παραγωγής. Ενός συστήματος που μεταπλάθει τον καθένα σε θεατή-εγγυητή της ίδιας του της καταστροφής.

β) Στο σώμα των επαναστατικών ομάδων, τα βασανιστήρια λειτουργούν με το να μετασχηματίζουν την συλλογικότητα από μια ομάδα-υποκείμενο σε μια υποταγμένη-ομάδα. Η κλιμάκωση της κρατικής βίας και η εισαγωγή των βασανιστηρίων έχει αναγκάσει ξανά και ξανά ανοιχτές διαδικασίες και κινήματα τα οποία χαρακτηρίζονταν από εκπληκτικό βαθμό κοινωνικής συμμετοχής και δημιουργικότητας, να μετατραπούν σε κλειστούς, μυστικοπαθείς, ιδεολογικά περιχαρακωμένους πύρινες οι οποίοι βασίζονται όχι πια στους κοινωνικούς τους δεσμούς, μα στην δύναμη των όπλων. Ο κατασταλτικός μηχανισμός θέτει σε εφαρμογή μια αντι-παραγωγή, δη-

λαδή λέει ο Φελίξ Γκουατταρί: "κυρίαρχα σημαίνοντα που εμποδίζουν την ανάδυση του συνόλου των υποκειμενικών εκφράσεων της ομάδας". Σκοπός δεν είναι απλά η τρομοκρατία της συλλογικότητας, μα το να οδηγηθεί αυτή στα δίκτυα των ίδιων της των αναπαραστάσεων, των αναπαραστάσεων σχετικά με τη μορφή οργάνωσής της. Το κράτος ελπίζει πως έτσι δεν θα αφεθεί ελεύθερη καμιά άλλη οδός έκφρασης πέρα από την στρατιωτικοποίηση: "τότε η συλλογική υποκειμενικότητα δεν θα έχει άλλο τρόπο έκφρασης παρά αυτόν που θα την οδηγήσει στη σφαίρα του φαντασιακού" - και, θα προσθέταμε, στο φαντασιακό της σφαίρας. Έτσι, αναζητώντας "όχι ένα σημείο φυγής από την πραγματικότητα...μα μια κοινωνική πραγματικότητα που θα της επιτρέψει να διαφύγει μιας τραυματικής επιθυμίας", η επαναστατική ομάδα θα εμπλακεί σε μια πολύπλοκη διαδικασία φειτικοποίησης των οργανωτικών της δομών οι οποίες αργά ή γρήγορα θα αποκτήσουν αυτόνομη αξία, μια καθ' εαυτό και δι' εαυτό ζωή. Ως αποτέλεσμα, η κοινωνική δημιουργικότητα θα παραχωρήσει τη θέση της σε μια ιδεολογική τελετουργία επιβίωσης, και η ομάδα-υποκείμενο θα υποταχθεί στην επιθυμία να διατηρήσει την συμβολική της συνοχή-ως-Πραγματικό, παρά τις εναλλασσόμενες συνθήκες της συμπαγούς κοινωνικής πραγμα-

τικότητας.

Στο σώμα του θύματος, τα βασανιστήρια λειτουργούν με το να καταστρέφουν τις παθηματικές του ικανότητες. Στο εγχειρίδιο KUBARK της CIA (1963) σχετικά με την αντικατασκοπευτική ανάκριση διαβάζουμε τα εξής:

Κάθε τεχνική εξαναγκασμού σχεδιάζεται ώστε να επιφέρει παλινδρόμηση...Αποτέλεσμα των εξωγενών πιέσεων επαρκούς έντασης είναι η απώλεια όλων των μηχανισμών άμυνας οι οποίοι έχουν πρόσφατα κατακτηθεί από τον πολιτισμένο άνθρωπο...Οι συνθήκες κράτησης διευθετούνται έτσι ώστε να ενισχυθούν στο υποκείμενο τα αισθήματα αποκλεισμού από κάθε τι γνωστό και οικείο, καθώς και το αίσθημα περικύκλωσης από το άγνωστο...Όταν επιτευχθεί αυτή η διαταραχή, οι αντιστάσεις του υποκειμένου θα έχουν βλαφτεί σοβαρά. Βιώνει ένα είδος ψυχολογικού σοκ, το ποίο μπορεί να διαρκέσει πολύ λίγο, αλλά κατά το οποίο είναι πολύ πιο πιθανόν να συνεργαστεί...Συχνά, το υποκείμενο θα βιώσει αίσθημα ενοχής. Εάν ο ανακριτής ενισχύσει αυτά τα αισθήματα ενοχής, θα αυξήσει την αγωνία του υποκειμένου και την ανάγκη του να συνεργασθεί ως μέσο φυγής.

Η παραπάνω καταστροφή του πολιτισμού στο εσωτερικό του θύματος επιτυγχάνεται κατά τον Graziano μέσω της καλ-

λιέργειας μιας αίσθησης βαθιάς αποξένωσης η οποία επιφέρεται με την μετατροπή του φυσικού χώρου και των αντικειμένων του σε οπλοστάσιο που φέρει σε πέρας την καταστροφή του φυλακισμένου: "Με το να μετατρέπονται σε μέσα εκμηδένισης των φυλακισμένων, με το να καταδεικνύουν πως τα πάντα είναι όπλα, τα ίδια τα αντικείμενα και μαζί τους το γεγονός του πολιτισμού εκμηδενίζονται...ο πολιτισμός παρουσιάζεται στον φυλακισμένο και καταστρέφεται με την ίδια διαδικασία που οδηγείται να τον καταστρέψει". Αυτή η εξάλειψη των αντικειμένων του πολιτισμού αντικειμενοποιεί με τη σειρά της την εξάλειψη του κοινωνικού κόσμου, και επιβάλλει μια δίχως προηγούμενο "νοηματική εξολόθρευση κάθε κοινωνικής πραγματικότητας πέρα από το τελετουργικό πλαίσιο". Μέσω αυτού που η Elaine Scarry ονόμασε "κυκλική οικονομία της ενσάρκωσης και της απενσάρκωσης", τα βασανιστήρια συγκροτούν μια τελετουργία η οποία αρνείται στο θύμα κάθε πραγματικότητα πέραν του ίδιου της του εαυτού, και κάθε συνειδητότητα πέραν του πόνου.

Στόχος αυτού του παθηματικού ακρωτηριασμού είναι να μείνει το θύμα χωρίς άλλη οδό δράσης, πέρα από την άνευ όρων υποταγή του στην ολοκληρωτική αλυσίδα της κατασταλτικής/ απωθητικής (repressive) προσταγής. Αντί

όμως να αποτελεί μια και μόνο στιγμή - υποστασιοποιημένη στην λαϊκή λογοτεχνία με τον όρο "ομολογία" - αυτή είναι μια σταδιακή, αντιφατική και συχνά ανεπίλυτη διαδικασία υποκειμενοποίησης. Μέσω της παραγωγής μιας "απίστευτα επώδυνης σύγχυσης κατά την οποία οι ίδιοι οι φυλακισμένοι αρχίζουν να σκέφτονται την πιθανότητα της ενοχής τους", τα βασανιστήρια περιορίζουν την επιθυμητική-παραγωγή του θύματος σε μια αναζήτηση για την καλύτερη θέση από την οποία θα μπορέσουν "να επενδύσουν με πάθος το σύστημα που τους καταπιέζει". Πρόκειται για ένα πάθος για αλήθεια, διότι όπως υποστήριζε ο Φουκώ, το βασανιστήριο αποτελεί πάντα το βασανιστήριο της αλήθειας: "αντί για ένα μέσο ανάκρισης, τα βασανιστήρια είναι η τελετουργία μέσω της οποίας θεσμοποιείται μια επαν-οργανωμένη αλήθεια αλλά και η εξουσία που θα υπερασπισθεί αυτή την αλήθεια". Μια μυθολογική συγκρότηση, ένα θέατρο ταυτοτήτων, μια τρομερή μνημοτεχνική: το σώμα του θύματος μετατρέπεται σε μια μαγεμένη επιφάνεια εγγραφής, μια κωδικοποιητική και αποκωδικοποιητική σαρκική μηχανή η οποία δεν περιορίζεται στο να κωδικώνεται από τα καθεστώτα αλήθειας, ή στο να κωδικώνει το κοινωνικό με αυτά τα καθεστώτα, μα συνίσταται στην θεμελιώδη ψευδή συνείδηση πως αποτελεί η ί-

δια παραγωγό της αλήθειας. Αυτή η πίστη είναι που καθιστά την διαδικασία ομολογίας περισσότερο όμοια με μια ψυχαναλυτική συνεδρία από ό,τι με την Ιερά Εξέταση, και αυτή η πίστη επίσης είναι που καθιστά την ιατρική συνεργία στα βασανιστήρια αναντικατάστατη.

Η συνεργία των γιατρών στα βασανιστήρια είναι καλά τεκμηριωμένη. Και μόνο πρόσφατα, σε σχέση με την υπόθεση του Abu Ghraib, οι M. Gregg Bloche και Jonathan H. Marks επισημάνανε: "όχι μόνο οι νοσηλευτές παρείχαν υγειονομικές πληροφορίες στην στρατιωτική κατασκοπεία, μα οι γιατροί βοήθησαν στο σχεδιασμό ανακριτικών στρατηγικών οι οποίες περιλάμβαναν την στέρηση ύπνου, και άλλες μεθόδους εξαναγκασμού ταιριασμένες στην ιατρική κατάσταση των κρατουμένων.

Το νοσηλευτικό προσωπικό ακόμα εκπαιδευσε ανακριτές σε μεθόδους απόσπασης απαντήσεων". Κι αν ο ρόλος της ιατρικής σε τέτοιες βαναυσότητες έχει συστηματικά υποτιμηθεί, ως μια απλή μορφής συνεργασίας (υποτίθεται διακριτής από τις αγκυρότητες του Μέγκελε και των Ναζί), αυτό συμβαίνει διότι η σύγχρονη αστική κοινωνία εμμένει να αρνείται να αναγνωρίσει την βαθιά ριζωμένη σύγκλιση μεταξύ των προϋποθέσεων της πολιτικής ιδεολογίας και της ιατρικής τεχνολογίας. Ο ρόλος της ιατρικής αποτελεί τε-

λετουργική προϋπόθεση για την ενεργό υποταγή του υποκειμένου στο κυρίαρχο καθεστώς αλήθειας. Όπως αναφέραμε πιο πάνω, μια από τις κύριες μεθόδους αύξησης της "αγωνίας του υποκειμένου και της ανάγκης του να συνεργαστεί ως μέσο φυγής" είναι η συμβολική καταστροφή του πολιτισμού μέσα στον χώρο του θανάτου.

Σε αντίθεση με τον Graziano ωστόσο, πιστεύουμε πως αυτή η καταστροφή δεν είναι τελεσιδική ή ολική, μα αποτελεί μια στρατηγικά ανεπίλυτη διαδικασία, μια ανεκπλήρωτη προφητεία η οποία συνεχώς σιμώνει μα συνεχώς διαφεύγει του λογικού της συμπεράσματος μέσω της επιστράτευσης της ιατρικής και των τελεσιάρχων της. Η παρέμβαση του γιατρού στον χώρο του θανάτου δεν εξασφαλίζει απλά την επιβίωση του θύματος κατά ακόμα μια συνεδρία βασανισμού. Εισάγει παράλληλα έναν εκ μηχανής θεό, μια μαγική επανεμφάνιση της αγνότητας και του πολιτισμού μέσα σε ένα περιβάλλον όπου κάθε ίχνος ανθρωπιάς έχει συντριβεί. Για να παραφράσουμε τον Michael Taussig, με το να φέρνει στην επιφάνεια ιστορικές μεθόδους παραγωγής κι αναπαραγωγής μνήμης, η ιατρική έχει ως σκοπό της την επεξεργασία κι αν είναι δυνατόν την διάλυση της ιστορίας του πολιτισμού μέσω της χρήσης της ίδιας της ανάμνησής του.

Η μνήμη, υποστηρίζει ο βασανισμένος Αργεντινός εκδότης Jacobo Timmerman,

είναι ο κυρίως εχθρός του βασανισμένου ανθρώπου σε καθεστώς απομόνωσης - τίποτα δεν είναι πιο επικίνδυνο από εκείνες τις στιγμές... Αρνούνται να θυμηθώ οτιδήποτε που είχε σχέση με τη ζωή... ορισμένες φορές κάτι σε αυτό τον μηχανισμό θα χαλούσε, και χρειαζόταν να αφιερώσω πολλές ώρες ώστε να τον ξανακατασκευάσω: κάποιος φυσικός πόνος που θα διαρκούσε μετά από μια ανάκριση, η πείνα, η ανάγκη για μια ανθρώπινη φωνή, για επαφή, για μια ανάμνηση. Πάντοτε κατόρθωνα να ξανακατασκευάσω τον μηχανισμό απόσυρσης, κι έτσι μπορούσα να αποφύγω να υποπέσω σε άλλους μηχανισμούς των βασανισμένων φυλακισμένων σε καθεστώς απομόνωσης οι οποίοι τους οδηγούν να εδραιώσουν κάποιο δεσμό με τον δεσμοφύλακα ή τους βασανιστές τους.

Ο γιατρός επιστρατεύει μια βαθιά αλλά άρρητη γνώση των συλλογικών αναπαραστάσεων της κοινωνίας ώστε να σκαρώσει τον κατάλληλο μύθο που θα επαναδομήσει την συντετριμμένη εμπειρία του θύματος, το ακρωτηριασμένο βίωμά του, σε μια προστατευτική αρχιτεκτονική σημασιών και σημείων, σε ένα θέαμα αυτού που του έχουν ήδη αρνηθεί: της ζωής. Αυτή η

πραγματοποιημένη κοσμοθεώρηση δεν συνίσταται απλά σε μια συναρμογή εικόνων, μα, όπως θα έλεγε ο Ντεμπόρ, σε μια κοινωνική σχέση μεσολαβημένη από εικόνες. Μια κοινωνική σχέση που σκοπό της έχει να επανεδραιώσει τους κώδικες και τις μεθόδους συναισθηματικής/ παθηματικής οργάνωσης που κληρονομήθηκαν από την οικογένεια: την ντροπή, την ενοχή, και την ελπίδα να σώσουμε την επιθυμία με το να επιθυμήσουμε μια θέση στον μηχανισμό καταστολής και απώθησης. Πρόκειται για μια συντριβή του συμβολικού, των ίδιων των θεμελίων της ανθρώπινης δια-υποκειμενικής επικοινωνίας. Αυτής έπεται μια διαδικασία μεταβίβασης κατά την οποία ο γιατρός σκευάζει την παραίσθηση ως βάση και εγγύηση του συμβολικού - μια πλήρης αναστροφή μέσα στην οποία, πράγματι, το αληθινό δεν μπορεί παρά να είναι μια στιγμή του ψεύτικου.

Μέσα σε αυτή την αισχρή αναστροφή, ο βασανιζόμενος, η επαναστατική συλλογικότητα, και η κοινωνία στο σύνολό της μπορούν να βρουν την θέση τους στη ανθρώπινη κρεατομηχανή, στην μνησικάκη οικονομία του χρέους και της ενοχής, και να αναφωνήσουν όπως ο γερμανός κομμουνιστής Α. Weissberg, θύμα του σταλινικού Μεγάλου Τρόπου:

Πέρασα ξανά και ξανά τα γε-

γονότα των τελευταίων δέκα ετών από το μυαλό μου. Σκέφτηκα κάθε έναν με τον οποίο είχα προσωπική επαφή, ή με τον οποίο είχα αλληλογραφήσει. Και στο τέλος δεν βρήκα τίποτα, μα τίποτα που να μπορούσε λογικά να αποτελέσει έδαφος υποψίας... Ξάφνου, ένα μακράν ξεχασμένο γεγονός που είχε συμβεί το 1933 μου ήρθε στο νου, και ό,τι ίχνος ηρεμίας μου είχε απομείνει κονιορτοποιήθηκε αυτοστιγμεί. Θεέ μου! Σκέφτηκα, αυτό πρέπει να είναι!

"Αυτό πρέπει να είναι, αυτό ήταν από την αρχή και πάντοτε": να η μόνη αποδεκτή απόφανση μέσα σε κάθε κατασταλτικό καθεστώς αλήθειας. Το μυστικό της μορφής που όπως τονίζει ο Σλαβόου Ζίζεκ είναι πολύ πιο σημαντικό από το μυστικό που κρύβεται από πίσω της. Διότι η ουσία της προερχόμενης από βασανισμό αλήθειας δεν έγκειται στην ομολογημένη κρυφή γνώση, σε κάποιο προφυλαγμένο, παρακρατημένο μυστικό περιεχόμενο, μα στο έργο που δίνει στην αλήθεια την συγκεκριμένη της μυστική μορφή, τη μορφή-απόθησης: "αυτό ήταν πράγματι όλον αυτό τον καιρό, αν κι εγώ ο ίδιος δεν μπορούσα να το θυμηθώ". Πρόκειται για μια αντι-παραγωγική επιθυμητική μηχανή που θέτει σε κίνηση μια όλο ευλάβεια επιστροφή στο χρέος. Διότι η ένοχη συνείδηση, η επιστροφή στο χρέος, σ' αυτό που πάντα επιμένει, είναι

ο μεταφυσικός πυρήνας κάθε καθεστώτος καταστολής - η ψευδής συνείδηση του ίδιου του τού εαυτού. Η οφειλή-ενοχή (Schulden-Sculd) βασίζεται σε μια επιθυμία να ανακαλύπτεις ξανά και ξανά κάτι που παρ' όλες σου τις προσπάθειες ακόμα υπολείπεται: το καταραμένο απόθεμα, το ανεξήγητο κατάλοιπο, το γενικό ισοδύναμο. Τα βασανιστήρια δεν αποτελούν παρά την πιο μοχθηρή, την πιο αιματοβαμμένη, την πιο βάνουση λειτουργία αυτού του μηχανισμού εγγραφής χρέους στα τρία σώματα, επικυρώνοντας με τρομαχτικό τρόπο τον δυοσώο Νιτσεϊκό στοχασμό:

"Ίσως μάλιστα να μην υπάρχει τίποτα πιο φοβερό, τίποτα πιο ανησυχαστικό στην προϊστορία του ανθρώπου από την μνημοτεχνική του...όταν ο άνθρωπος έκρινε σκόπιμο να δημιουργήσει μια μνήμη για τον εαυτό του, το έκανε πάντα με βασανιστήρια, με μαρτύρια, με αιματηρές θυσίες".

Τούτη η μνημοτεχνική είναι μια δυσπεπτική και μια βουλιμική μηχανή ταυτόχρονα. Από την μία, τα βασανιστήρια της αλήθειας αναστέλλουν στα τρία σώματα την ενεργό λειτουργία της λήθης, την θετική ικανότητα αναστολής την οποία ο Νίτσε τόσο καλά περιέγραψε ως τον μηχανισμό ο οποίος επιτρέπει στον άνθρωπο να παράγει το παρόν: "ο άνθρωπος του ο-

ποίου αυτός ο ανασταλτικός μηχανισμός έχει πάθει βλάβη δεν μπορεί πια να λειτουργήσει, μπορεί να συγκριθεί (και όχι μόνο να συγκριθεί) με έναν δυσπεπτικό - δεν μπορεί να τελειώσει τίποτα". Μπορεί μονάχα να επιστρέψει, να εσωτερικεύσει, να καταπιεί, να μηρυκάσει, μα μόνο αυτό που έχει ήδη ξεράσει. Εδώ έγκειται η βουλιμική πλευρά τούτης της επιθυμητικής μηχανής. Σαν γατί που τρώει αυτό που μόλις έχει αποβάλει από τα άρρωστα σωθικά του, τα τρία σώματα ωθούνται να επινοήσουν μια νέα αίσθηση του φυσικού και ψυχολογικού πόνου που τα τέμνει, ως συνιστώσα μιας εσωτερικής διαδικασίας η οποία εξωτερικεύεται και αντικειμενοποιείται από την ίδια της τη βία. Έτσι, ωθούνται στο να βιώσουν την αιτία της οδύνης τους μέσα τους, σε κάποια ενοχή, σε ένα κατασκευασμένο κομμάτι του παρελθόντος. Δεν αποζητούν πια να κατανοήσουν αυτό που τους συμβαίνει ως μια σύνθεση ανταγωνιστικών σχέσεων, μα εγκαταλείπονται σε ένα εσωτερικό σημείο, "έναν μεταβλητό αισθητό χαρακτήρα που προξενεί εντύπωση στην φαντασία τους και τον οποίο αναγορεύουν σε ουσιώδες γνώρισμα". Σε αυτό το σημείο του Πραγματικού, δηλαδή σε αυτή την διαδικασία σημειοποίησης της πραγματικότητας, είναι που στοχεύουν τα σύγχρονα βασανιστήρια. Όχι στο να αποσπάσουν την πλη-

ροφορία, το ζωτικό 0-1, από το θύμα, από την συλλογικότητα, από την ίδια την κοινωνία, μα στο να εγγράψουν την πληροφορία, να χαράξουν το μυθικό ψηφίο στα τρία σώματά τους. Ζοφερή μνημοτεχνική που επιστρατεύει όλη την ένοχη και πνιγηρή κλεισούρα των χριστιανικών μηχανισμών ομολογίας, και όλη την μεταφυσική λάμψη της σύγχρονης τεχνοκρατίας, τα βασανιστήρια στοχεύουν στο να επικωδικώσουν το κοινωνικό, το επαναστατικό και το βασανιζόμενο σώμα υπό το καθεστώς της πληροφορίας, να το κάνουν να κραυγάσει τριπλά, με ένοχη ανακούφιση: Ναι, αυτό είμαι όλο κι όλο, μια σειρά ψηφίων! ☹

Trepanning

(ή γίνε και εσυ κάτι παραινάνω από άνθρωπος...μέρος δεύτερο)

Geoffrey Firmin

"Μετά από κάποια ώρα ακούστηκε ένα ανησυχητικό 'σλουρπ' και ένας ήχος αναβρασμού. Τράβηξα το χειροτρύπανο προς τα έξω και ο ήχος συνεχίστηκε. Ακουγόταν σαν να τρέχανε μπουρμπουλήθρες μέσα στο κρανίο μου, σαν κάτι να τις πίεζε προς τα έξω. Κοίταξα το χειροτρύπανο και είχα ένα μικρό κομμάτι κόκκαλο μέσα του. Επιτέλους! Εξετάζοντας το με προσοχή είδα ότι ο κοκκάλινος δίσκος ήταν πιά παχύτερος από μία πλευρά. Προφανώς το τρυπάνι δεν είχε μπει ίσια και είχε διαπεράσει το κρανίο σε ένα μόνο σημείο, απ' όπου ένα κομμάτι κόκκαλο είχε ξεκολλήσει. Δίσταζα να Ξαναρχίσω να τρυπάω από φόβο μην τραυματίσω τις εγκεφαλικές μεμβράνες από την "βαθειά" πλευρά της τρύπας καθώς θα έκοβα το κόκκαλο από την άλλη πλευρά. Αχ, αν είχα ένα ηλεκτρικό τρυπάνι θα ήταν όλα τόσο πιο απλά. Η Αμάντα ήταν σίγουρη ότι το είχα διαπεράσει. Δεν υπήρχε άλλη εξήγηση για το 'σλουρπ' που είχε ακουστεί. Αποφάσισα να σταματήσω για σήμερα. Τότε ακόμα πίστευα ότι έφτανε μια οποιαδήποτε τρύπα, ανεξαρτήτως μεγέθους. Τύλιξα το κεφάλι μου με γάζες και βάλθηκα να συμμαζέψω την ακαταστασία."

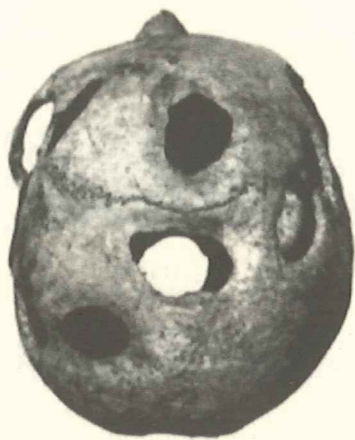
Απόσπασμα από το βιβλίο του Τζόζεφ Μέλλεν "Άνοιξε Τρύπα: Η ιστορία του πώς αποφάσισα να ανοίξω μία τρύπα στο κρανίο μου προκειμένου να μαστουρώσω οριστικά"

Flesh 13
Machine

Λόγουστος 1962. Νήσος 1-μπιζα, Ισπανία. Ο ολλανδικής καταγωγής Βαρθολομαίος Χιούζ - λαμπρός διανοητής και επιστήμονας για κάποιους, παράφρων κομπογιαννίτης για άλλους - γνωρίζει τον Τίτι ο οποίος του αποκαλύπτει τα ευεργετικά αποτελέσματα του να στέκεται κανείς στο κεφάλι του και όχι στα πόδια του. Το συναίσθημα ευφορίας που θα αισθανθεί ο Χιούζ λόγω του αυξημένου όγκου αίματος στο κρανίο του, χάρη στην κατακόρυφη αυτή στάση, θα του επιτρέψει να κάνει το πρώτο βήμα προς μία τεράστια, κοσμογονική ανακάλυψη. Για όλα φταίει η βαρύτητα. "Η βαρύτητα είναι ο εχθρός: Ο ενήλικος είναι το

θύμα της, η κοινωνία είναι η αρρώστια", θα δηλώσει μερικά χρόνια αργότερα. Τον Νοέμβριο του ίδιου χρόνου, πίσω στο Άμστερνταμ, και υπό την επίβλεψη μεγάλης ποσότητας μεσκαλίνης, ο Χιούζ θα προσδιορίσει την στενή σχέση μεταξύ του αιματολογικού όγκου στην κρανιακή χώρα και της (αν)ικανότητας του ανθρώπου να ανυψώνεται κατά βούληση σε νέα επίπεδα διανόησης. Θα την ονομάσει Μυαλοαιμάογκο (brainbloodvolume).

6 Ιανουαρίου 1963. Έχοντας σπαταλήσει δύο χρόνια προσπαθώντας να πείσει το κλειστό μυαλό, οπισθοδρομικό ιατρικό κατεστημένο για τις ευεργετικές ιδιότητες μιας τρύπας στο κρανίο, ο Χιούζ αποφασίζει να πάρει τα πράγματα στα χέρια του. Με μονάχα ένα ηλεκτρικό τρυπάνι, ένα νυστέρι, μία σύριγγα και 45 λεπτά, ο Χιούζ αποκτά την πολυπόθητη όγδοη κρανιακή τρύπα, το Τρίτο Μάτι. Την ίδια χρονιά, πίσω στην 1-μπιζα, ο Χιούζ θα γνωρίσει τον Τζόζεφ Μέλλεν, γόνο καλής οικογενείας, απόφοιτο του πανεπιστημίου της Οξφόρδης και εξαίρετο παίκτη του Μπόξ. Όλα τείνουν προς μία λαμπρή καριέρα στον χώρο της Ορκωτής Λογιστικής για τον νεαρό Μέλλεν. Η συνάντηση όμως θα είναι καθοριστική και για τους δύο. Ο Τζόζεφ Μέλλεν θα γίνει ο πιο αφοσιωμένος

(κάποιες κακές γλώσσες ίσως να λέγανε και ο μόνος) μαθητής του "Δόκτωρα" Χιούζ. Όσο για τον Χιούζ, τον πνευματικό πατέρα και πρωτοπόρο του κινήματος υπέρ του Τρεπανισμού, ο μακροχρόνιος αγώνας του για τη σωτηρία της ανθρωπίνης ψυχής έχει μόλις αρχίσει.

Αρχές 1966. Έχοντας ενταχθεί ψυχή και σώμα στον αγώνα για έναν πιό διανοητικά απελευθερωμένο κόσμο, ο Μέλλεν επιστρέφει στην Αγγλία προκειμένου να προετοιμάσει την Αγγλική κοινωνία για την άφιξη του Χιούζ. Έχοντας εξασφαλίσει την απαραίτητη χρηματοδότηση, ο Χιούζ καταφθάνει στο Λονδίνο και διαμένει σε ένα διαμέρισμα στο Τσέλσι. Την ίδια εποχή, το LSD κάνει θραύση, ενώ ο Χιούζ κυκλοφορεί εγκύκλιο προς όλους τους οπαδούς του οξέος, προκειμένου να τους ενημερώσει για μία ακόμη σημαντική ανακάλυψη του. Προκειμένου να επιτυχανθεί ένα καλό τριπ, ο εν λόγω α-τρεπάνιτος νεαρός ή νεαρά πρέπει να φροντίσει να καταναλώνει μεγάλες ποσότητες ζάχαρης σε τακτά χρονικά διαστήματα καθ'όλη τη διάρκεια

του τριπ. Και δεν μιλάμε εδώ για τίποτα κυβάκια αλλά για μισό κιλό ζάχαρης την ώρα! Παράκληση του Χιούζ λοιπόν, η διανομή ζάχαρης ή μελιού από τους εμπόρους και τα βαποράκια, προς αποφυγή δυσάρεστων εμπειριών από τη μεριά του χρήστη. Η ανακάλυψη αυτή φυσικά, δεν είναι τυχαία. Κατά τον Χιούζ, η θαυματουργική τρύπα στο κρανίο λειτουργεί και ως θεραπεία κατά της χρόνιας υπογλυκαιμίας του εγκεφάλου μας. Οι ανακαλύψεις του Χιούζ και η ενημερωτική καμπάνια του Μέλλεν τους φέρνουν στο προσκήνιο της δημοσιότητας. Συζητήσεις, συνεντεύξεις, άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το μακροσκελές άρθρο της Λονδρέζικης κυριακάτικης εφημερίδας "The People" με τίτλο: "ΠΕΤΑΞΤΕ ΕΞΩ ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟ ΜΑΛΑΚΑ". Απτόντο, το δυναμικό δίδυμο Μέλλεν-Χιούζ επιστρατεύει την διεθνούς φήμης τραγουδίστρια Τζούλη Φέλιξ, θερμή φαν του κινήματος. Μαζί της θα ηχογραφήσουν μεγάλες επιτυχίες της εποχής όπως το "Μυαλοοιμάογκος", "Υπογλυκαιμία" και το ανεπανάληπτο "Η Μεγάλη Ληστεία του Μυαλού", εξυμνώντας έτσι τις ευεργετικές ιδιότητες του τρεπανισμού και κραυγάζοντας ενάντια στην κρανιακή καταπίεση του εγκεφάλου. Οι μέρες του Homo Sapiens είναι μετρημένες. Η ώρα του Homo Sapiens Correctus (Χομο Σάπιενς ο Διορθωμένος) πλησιάζουν. Γιατί ας μην ξεχνάμε: όπως μας δίδαξε ο "Δόκτωρ" Χιούζ, όλες οι κακοτυχίες του ανθρώπου ξεκίνησαν όταν ο πρώτος πίθηκος στάθηκε όρθιος, πατώντας με τα πόδια - κι όχι το κεφάλι - στη γη. Αποφράδα μέρα...

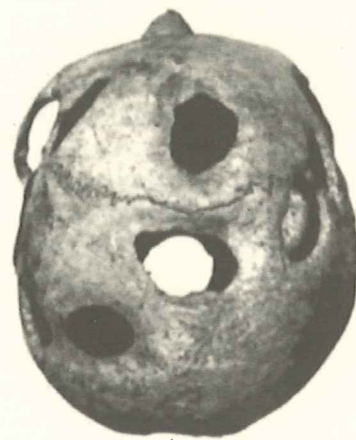
Αντιμέτωπος με την στενόμυαλη κοινωνία του Λονδίνου, και αισθανόμενος ότι ο καιρός για λόγια και συζητήσεις έχει πια περάσει, Ο Μέλλεν περνάει στην πρακτική. Επωφελούμενος από την σύντομη απουσία της γνωστής ζωγράφου και συντρόφου του, Αμάντας Φίλντινγκ, αποφασίζει να γίνει ο δεύτερος αυτο-τρυπανιμένος άνθρωπος, πρόθυμος να θυσιαστεί στο όνομα της Ανθρώπινης Φώτισης. Δυστυχώς οι πρώτες δύο προσπάθειες θα απεβούν μάταιες. Ο Χιούζ, ο οποίος βρίσκεται στο Άμστερνταμ με την Αμάντα, προσφέρεται να επιστρέψει προκειμένου να αναλάβει χρέη χειρουργού, αλλά το Υπουργείο Εσωτερικών της Αγγλίας έχει άλλη γνώμη και απαγορεύει στον Χιούζ να επιστρέψει, καθώς η παρουσία του θεωρείται μη επιθυμητή. Η τρίτη προσπάθεια θα γίνει με την βοήθεια της Αμάντας, αλλά για άλλη μια φορά θα καταλήξει σε φιάσκο. Έχοντας πάρει μια σημαντική δόση LSD προκειμένου να είναι πιο ήρεμος ενώ θα τρυπάει το κρανίο του με ένα τυρμπουσόν, ο Μέλλεν λιποθυμεί την τελευταία στιγμή και καταλήγει στο νοσοκομείο. Μετά από δύο εβδομάδες "επιτήρησης" στο Ψυχιατρείο όπου τον τραβολογάνε οι γιατροί παρά τη θέλησή του, και μια βδομάδα στη φυλακή λόγω κατόχης ναρκωτικών, ο Μέλλεν είναι έτοιμος για άλλη μία φορά (την τέταρτη αν χάσατε το λογαριασμό) να επιχειρήσει το περίφημο τρυπανισμό. Αυτή τη φορά θα τα καταφέρει, αλλά μη θέλωντας να πάρει κανένα ρίσκο, θα το επαναλάβει και πέμπτη φορά, με ηλεκτρικό πια τρυπάνι. Σε λίγα μόνο λεπτά και ένα γρήγορο διάλειμα-επίσκεψη στον ηλεκτρολόγο, προκειμένου να διορθώσει το black

& decker το οποίο κήκε μεσο-
τρυπή, δημιουργεί μία ακόμη
τρύπα στο κρανίο του.

Με φανερά πιά τα ευεργετικά α-
ποτελέσματα στον χαρακτήρα
του Μέλλεν, η Αμάντα θα απο-
φασίσει να απελευθερώσει και
αυτή με τη σειρά της τον εγκέ-
φαλό της από τον κρανιακό зу-
γό. Ο Μέλλεν δέχεται να την
βοηθήσει και αναλαμβάνει κα-
θήκοντα οπερατέρ. Κρατώντας
την κινηματογραφική μηχανή
της Αμάντας, καταγράφει λε-
πτομερώς την όλη διαδικασία.
Μοντάροντας τις σκηνές αυτές
με στιγμές πτήσεις του Μπέρντι
- του λευκού περιστεριού της Α-
μάντας - το πεφωτισμένο ζεύ-
γος θα δημιουργήσει το μικρού
μήκους φιλμ "Παλμός στον Ε-
γκέφαλο", θέλοντας κατ' αυτό
τον τρόπο να στείλουν στον κό-
σμο ένα μήνυμα παγκόσμιας
ειρήνης, αναπόφεκτο αποτέλε-
σμα μιας μελλοντικά τρυπανι-
μένης ανθρωπότητας. Πιστή
στο κίνημα, και αποφασισμένη
να προωθήσει τις λαμπρές ιδέ-
ες του Χιούζ, η Αμάντα θα βά-
λει υποψηφιότητα δύο φορές
για το αξίωμα της Βουλευτή στο
Λονδίνο. Η προεκλογική της
καμπάνια θα βασιστεί σε μία
και μόνη απαίτηση: την ανα-
γνώριση του τρυπανισμού ως
νόμιμη χειρουργική επέμβαση,
και την κάλυψη των εξόδων
της από το Δημόσιο Ταμείο Υ-
γείας (NHS) της Αγγλίας. Δυ-
στυχώς, ο κόσμος δεν ήταν έ-
τοιμος να δεχτεί αυτό το μήνυ-
μα αγάπης και σοφίας. Η Αμά-
ντα πήρε 49 και 139 ψήφους
στις δύο ψηφοφορίες αντίστοι-
χα, βάζοντας έτσι άδοξο τέλος
στην πολιτική αντιπροσώπευση
των οπαδών του τρυπανισμού.

Αν πιστέψατε όμως, έστω και
για μια στιγμή, πως το κίνημα
ήταν πια νεκρό, πως η πνευμα-
τική κληρονομιά του "Δόκτω-

ρα" Χιούζ ήταν καταδικασμένη
να καθεί, συνεθλυμένη από τα
αδυσώπητα σαγόνια της λήθης
και της καταστολής, κάνατε με-
γάλο λάθος. Η σκυτάλη άλλαξε
χέρια. Ο τρυπανισμός, φίλοι
μου, ζεί και βασιλεύει. Χάρη
στις φιλότιμες, επίμονες και μα-
κροχρόνιες προσπάθειες του
Πητ Χάλβορσον, ιδρυτή και
προέδρου της Διεθνούς Ένω-
σης για την Προώθηση του
Τρυπανισμού (ITAG), το trepan-
ning έρχεται και πάλι στο προ-
σκήνιο του τίμιου αγώνα για έ-
να διανοητικά ανώτερο Αύριο.
Ο Χάλβορσον επέλεξε να αυ-
τοτρυπανηθεί στις 17 Ιουλίου
του 1973, εκμεταλευόμενος το
Αμερικάνικο νομικό πλαίσιο,
βάσει του οποίου ο τρυπανι-
σμός είναι μία απολύτως νόμι-
μη χειρουργική διαδικασία,
προστατευόμενη από το Αμερι-
κάνικο Σύνταγμα όπως, εξάλ-
λου, και τόσες άλλες βασικές α-
τομικές ελευθερίες. Το 1998,
θα έχει την τιμή να γνωρίσει
προσωπικά τον Βαρθολομαίο
Χιούζ, τον μεγάλο αυτό - πλην
όμως τραγικά παρεξηγημένο -
οραματιστή της εποχής μας.
Μαζί πια, θα οργανώσουν το
πρώτο παγκόσμιο συνέδριο
Τρυπανολογίας στο Άμστερ-
νταμ, και θα βάλουν σε εφαρ-
μογή το μεγαλεπίβολο σχέδιο
δράσης τους: την ίδρυση της
Κλινικής ITAG στο Μοντερέυ
του Μεξικού, με σκοπό την ε-
λεύθερη και ασφαλή πρακτική
του τρυπανισμού για κάθε εν-
διαφερόμενο συνταξιδευτή (με
το αζημείωτο φυσικά). Παράλ-
ληλα, αυτή η πρωτοφανής κλι-
νική θα παρέχει, επιτέλους, α-
διάσυστες επιστημονικές απο-
δείξεις της ευεργετικής δράσης
του αυξημένου μυαλοαιμάο-
γκου στις διανοητικές ικανότη-
τες του ταπεινού Homo
Sapiens. Δυστυχώς ο Χιούζ α-
πεβίωσε το 2003, έχοντας στε-

ρηθεί την ευτυχία να χαρεί τις
λαμπρές μέρες παγκόσμιας
διανοητικής διέγερσης που μας
επιφυλάσει το εγγύς μέλλον.
Παρόλα αυτά, όπως μας ενημε-
ρώνει περήφανα ο Χάλβορσον,
15 εθελοντές έχουν ήδη "απο-
φοιτήσει" από την περίφημη
αυτή κλινική και όλα είναι πιά
απλά θέμα χρόνου πρώτου το
κίνημα θριαμβεύσει.

Μετά από όλα αυτά δεν υπάρ-
χει καμία αμφιβολία πως ο/η
κάθε ελεύθερα σκεπτόμενος/η
αναγνώστης/στρια θα περιμέ-
νει με το τυρμπουσόν στο χέρι
τις οδηγίες για την κρανιακή
του/της απελευθέρωση. Ο λό-
γος που δεν μπορούμε παρέ-
χουμε αυτές τις ζωτικές πληρο-
φορίες δεν είναι ότι φοβόμαστε
την κατασταλτική μηχανή του
κρανιόδουλου κράτους (σκυλιά
φυλάτε τα κόκκαλά σας!), αλλά
ότι αντιμετωπίσαμε μια συστη-
ματική κι αντικειμενική δυσκο-
λία να συγκεντρώσουμε αξιόπι-
στα στοιχεία για την περάτωση
ενός επιτυχημένου τρυπανι-
σμού. Όμως μην απελπίζεστε!
Υπάρχουν πάντοτε ευκολότεροι
αν και λιγότερο εντυπωσιακοί
τρόποι ν' αυτοκτονήσει κανείς,
ή να γίνει...κάτι παραπάνω από
άνθρωπος. ☘

Ece Ayhan

του Murat Nemet-Nejat

16. Fresh
Machine

Ο ποιητής Ece Ayhan Caglar γεννήθηκε το 1931 στην δυτική επαρχία της Τουρκίας, το Μουγκλά, στις ακτές του Αιγαίου. Πήγε σχολείο στο Ataturk Lycee της Ιστανμπούλ, κι αποφοίτησε το 1959 από τη σχολή πολιτικών επιστημών της Άγκυρας. Από το 1962 έως το 1966 υπήρξε δημόσιος υπάλληλος, υπηρετώντας ως διοικητής (kaymakam) στις επαρχίες της Ανατολίας Γκουρουν, Αλάκα και Τσαρντάκ. Το 1966, ο Ece Ayhan παραιτήθηκε. Επιστρέφοντας στην Ιστανμπούλ, δούλεψε ως μεταφραστής για την τουρκική έκδοση του γαλλικού λεξικού λαρούς, καθώς και στο αρχείο της τουρκικής ταινιοθήκης. Έκτοτε ο Ece Ayhan δεν έχει δουλέψει σε άλλη θέση.

Έως το 1966, αν και άγνωστος, είχε ήδη γράψει δύο από τα τρία μεγάλα του έργα, Τα Νερά της Κυράς Κινάρ (1957) και το Μια Τυφλή Γάτα Μαύρη (1965). Προκειμένου να γράψει το τρίτο του μεγάλο έργο, τις Ορθοδοξίες (1968), την πιο ιστορική και σατιρική του δουλειά, ο ποιητής βγήκε στους δρόμους της Ιστανμπούλ. Το ποίημα σουλατσάρει στον υπόκόσμο της πόλης, τον Γαλατά, την παραδοσιακή γειτονιά των κόκκινων φαναριών - των τραβεστί, των θηλυκών και αρσενικών πόρνων, των νταήδων με τα τατού, των πρεζέμπορων, δηλαδή των ανώνυμων παριών της τουρκικής κουλτούρας, αλλά και των μειονοτήτων - αρμενίων, ελλήνων, εβραίων, ρώσων, κτλ. Η τουρκική ταινιοθήκη είχε τα γραφεία της στον Γαλατά.

Ο Ece Ayhan έγραψε Τα Νερά της Κυρά Κινάρ ενόσω ήταν φοιτητής, και το Μια Τυφλή Γάτα Μαύρη ενόσω ήταν δημόσιος υπάλληλος. Μαζί με τις Ορθοδοξίες τα δυο αυτά έργα επαναπροσδιορίζουν ένα genre, μια λογοτεχνική γλώσσα, καθώς απομακρύνουν την εστίασή τους από τον ατομικό ψυχισμό και την κατευθύνουν προς τους μύθους και την

ιστορία μιας κοινωνίας. Μα, κατά αυτή την διαδικασία, ένας παράγοντας παραμένει σταθερός: το σχίσμα μεταξύ της γλώσσας της κυρίως κουλτούρας και της γλώσσας των θυμάτων, των παριών, των αοράτων αυτού του πολιτισμού. Κάθε έργο αποτελεί μια ποιητική, στιλιστική πειρατεία των κυρίαρχων μέσων από την περιφέρεια. [...]

Το Μια Τυφλή Γάτα Μαύρη είναι μια ιστορία της εξορίας - μιας αποτυχημένης ενηλικίωσης - μασκαρεμένη σαν μια περιπέτεια, ένα θαλασσινό ρομάντζο. Γράφτηκε από έναν ποιητή εξορισμένο - από την Ιστανμπούλ - μασκαρεμένο σε δημόσιο υπάλληλο, σε επαρχιακό διοικητή.

Πρόκειται για ένα παραμύθι με πειρατές και θησαυρούς, σαν τον Πήτερ Παν, στο τέλος του οποίου ο παιδικός ήρωας δεν μπορεί να πετάξει για το σπίτι του, παρά να ενταχθεί στην μυστική και αλάνικη ζωή των ομοφυλόφιλων: μια ιστορία για άλλου τύπου "νεράιδες", μια περιπέτεια τραυμάτων, ντροπής, βασάνων και βιασμών στην ανοιχτή θάλασσα. Το Μια Τυφλή Γάτα Μαύρη είναι μια ιστορία αποπλάνησης κι ενηλικίωσης ενός εκπορνευόμενου αγοριού. Μια πρώτη ανάγνωση μπορεί να τα βρει όλα αυτά σοκαριστικά, μα πρέπει να ακούσει κανείς τους υπαινιγμούς του ποιήματος, τον χώρο ανάμεσα στις λέξεις, κι ιδιαίτερα το λεπτό αραχνοϋφαντο δίχτυ που πλέκεται γύρω από τις εικόνες του νερού. Οι δυο τελευταίοι στίχοι του ποιήματος αναφέρονται στην θέση του αγοριού, και στην μάσκα που πρέπει να φορέσει στην κοινωνία:

Το σπαθί του μες το θηκάρι, η λαγνεία του μια απόλυτη πιθανότητα. Παύει να με νοιάζει. Μα κανείς δεν πρέπει να ψάξει για τον άλλο. Ενώ διασχίζουμε μια αναπόφευκτη θάλασσα. (Ιπεκαχουάνα, ο Εμετικός)

Αυτή η μοίρα είναι ήδη προδεδικασμένη στον Επιτάφιο, το ποίημα για τον ελεγειακό νόστο:

Έφτασαν χθες πνιγμένοι στο μπλε σπίτι της προκουαίας...η μοίρα της γραμμένη στα ισπανικά.

Η μοίρα είναι κωδικοποιημένη, όπως κι ολόκληρο το ποίημα είναι γραμμένο σε έναν κώδικα του περιθωρίου. Για να το κάνει όχημα των κολασμένων, το Μια Τυφλή Γάτα Μαύρη χωρίζει το αφήγημα από την αφήγησή του. Δηλαδή, η ουσία του αφηγήματος παύει να είναι η αλληλουχία των γεγονότων που θεσπίζουν την ιστορία. Είναι αντίθετα οι κωδικοποιημένες και στιλιστικές εικόνες που συγκροτούν την καρδιά του. Εικόνες που μας οδηγούν σε μια κοινωνική αφήγηση, η οποία παραμένει διαχωρισμένη - σαν κάτι προ του ποιήματος - και επαναπροσδιορίζεται. Δημιουργείται έτσι μια διάκριση μεταξύ του αφηγήματος και της αφήγησής του, το οποίο επιτρέπει στο αφήγημα να καταστεί αντικείμενο επιθέσεων. Σε αυτές τις αφηγηματικές εικόνες, η γραφή διαφεύγει, και μερικές φορές κουρσεύει το κυρίαρχο αφήγημα, το οποίο αποτελεί μια παγίδα για τον παρία. Αυτός ο νέος χώρος μπορεί να ονομαστεί αρνητικό αφήγημα. Σε μια συνέντευξη που έδωσε στον Onay Sozer το 1966, ο Ece Ayhan κάνει τον επαναπροσδιορισμό, την ανατροπή του αφηγήματος πολύ σαφή:

Φαντάσου ένα πρόσωπο που συναντά κανείς σε μια ταβέρνα κι αρχίζει να σου λέει την ιστορία της ζωής του. Το αφήγημα αυτό δεν μας κάνει καμία εντύπωση. Μα ο υπαινιγμός σε κάποια φράση αυτού του ανθρώπου, ίσως κάποια λεπτομέρεια που επινοεί, απεδαφικοποιεί το μακροσκελές του αφήγημα. Αντί να υπακούει ηλιθιωδώς στην τάξη του κόσμου, την ανακατώνει με τα δάχτυλα της φαντασίας, την εκθρονίζει από την καθεκιστία της σειράς και δημιουργεί μια νέα θέση.

Τα κεντρικά γεγονότα της ζωής ενός προσώπου διαγράφονται, δεν αφήνουν καμία εντύπωση, αφού είναι παγιδευμένα στον μηχανισμό μιας ηλίθιας τάξης του κόσμου. Το ποίημα αποzeugarώνει αυτά τα βαρυσήμαντα, τις προκαθορισμένες σειρές του αφηγήματος σε σειρές εκθρονισμένων, μη-χρονολογικών, ρευστών εικόνων ή σκηνών, πολλές από τις

οποίες σχετίζονται με το νερό. Ολόκληρο το ποίημα είναι λούτσα, έχει μουλιάσει από το νερό. Το νερό είναι ακόμα ο ανατρεπτικός δεσμός μεταξύ των δύο αφηγημάτων: της ρομαντικής θαλασσινής περιπέτεια του παιδιού (πειρατές, κρυμμένοι θησαυροί, χταπόδια, κτλ) και του μύθου της εξορίας (Μιθραήμ, Εβραίοι, Φαραώ, κτλ) ο οποίος περιλαμβάνει μια διάσχιση όχι της ερήμου μα της θάλασσας. Στο νερό, ως τόπο του τραύματος, αυτά τα δυο αφηγήματα διασταυρώνονται, και το ρομάντζο της αθωότητας των θαυμάτων και της αστικής αφομοίωσης κουρεύεται και γίνεται μια συγκαλυμμένη ιστορία για "νεράιδες", μια συγκαλυμμένη ιστορία ομοφυλόφιλης συνουσίας, μελαγχολίας, κι οργής, το όχημα μιας βιωματικής συνείδησης:

...μεγάλωσες. Και συνήθιζες να πλαγιάζεις με τον φαραώ ως το ξημέρωμα. Τις βροχερές μέρες της εξορίας.
(Φαραώ)

...ναύτες, μούτσοι φοράνε μεταξωτά φρόκια. Μασκαρεμένος σε ντροπαλό θείο, που θα τον γυρίσει σπίτι από τη Θεσσαλονίκη. Τότε όμως, Σε καρφωτά βαρέλια. Μετά κατά το χάραμα, μια ανάμνηση ησυχίας. Ναυτικό μπλε.
(Γεράνι και παιδί)

Περπατάει πάνω στον κίνδυνο, πετάει έναν χαρταετό, η μάσκα του έχει πέσει. Κινέζοι στρατιώτες τον αιχμαλωτίζουν, ο καρπός του λεπτός και ντελικάτος. Κόβουν με το σπαθί τα ματοτσίνορα, μακριά, σπάνε τις αρθρώσεις του, του κατεβάζουν τα βρακιά και τα τυλίζουν γύρω από έναν ασημένιο πολυέλαιο, τον πνίγουν με κατράμι στο πιθάρι, τον ποδοπατάνε.
(Μιθραήμ)

Κουβαλάω ένα ανείπωτο σπαθί, ξεγυμνωμένο. Γύρω από τους βουβώνες μου μια θάλασσα από σκέψεις.
(Σπαθί)

Στις Ορθοδοξίες η προσοχή εστιάζεται στη λέξη. Το ποίημα είναι μια ασυνεχής αλυσίδα ελλειπτικών εικόνων, οι οποίες κινούνται κάθετα ανάμεσα σε δευτερεύοντα, τριτεύοντα και ανεπίσημα νοήματα λέξεων ή των απόηχών τους. Η οριζόντια κίνηση απ' τη μια πρόταση ή φράση στην άλλη είναι ελάχιστη. Η προφανής εικόνα αντικαθίσταται συχνά από

έναν ελλειπτικό δισταχτικό κώδικα (συνήθως ένα λογοπαίγνιο σε γλώσσα του δρόμου πάνω στη δημόσια χρήση της λέξης). Το κυρίαρχο λεξιλόγιο αντικαθίσταται από μυστηριώδεις, συχνά ελληνότροπες, αναφορές, μια πληθώρα ελληνικών, αρμένιων και ρωσικών μυθο-ιστορικών φιγούρων. Σε μια πρώτη όψη, το ποίημα είναι μια σειρά αδιαφανών εικόνων που καταρρέουν η μια μέσα στην άλλη, σαν δόντια που συγκρούονται.

Οι Ορθοδοξίες δεν έχουν κανένα επίκεντρο. Ο Ece Ayhan βλέπει τη λέξη, κι ιδιαίτερα το λογοπαίγνιο - τη διαμάχη μεταξύ του επίσημου και του περιθωριακού νοήματος μιας λέξης - ως τον τόπο όπου εκδηλώνεται το σχίσμα μεταξύ του κοινωνικά αφομοιωμένου και του περιθωριακού. Η εστίαση της καθετοποιημένης λέξης αποτελεί συνέπεια της έντονα κοινωνικής επικέντρωσης του ποιήματος. Για τον Ece Ayhan η γλώσσα, ως μέρος της ιστορίας, αποτελεί μια παγίδα, έναν τάφο, ένα αιφνίδιο θάνατο, όπου θάβεται το περιφερειακό. Οι Ορθοδοξίες αποτελούν μια μανιώδη, σαρωτική επιχείρηση εκταφής, η οποία επιτρέπει στα ακοίμητα φαντάσματα, στα απορρίμματα να ουρλιάζουν τον πόνο τους. Αποτελούν δηλαδή μια σκιάδη ιστορία. Κοινωνικά αθώες λέξεις κουρεύονται για ανατρεπτικούς αποξενωτικούς σκοπούς:

ένα φτερό σε στύση πάνω στο κεφάλι του. Το
όργανο ενός μπαρμπέρη. Ένα πορνογραφικό
αριστούργημα. Θάβεται ζωντανός στο χώμα.
Με το κεφάλι προς τα κάτω. Άουτς!
(Ορθοδοξίες I).

Μιας κι η ιστορία είναι παγίδα, οι Ορθοδοξίες δεν παραδέχονται καμία πρόοδο, παρά την συνεχή αντιπαράθεση μεταξύ του στιλ και του περιεχομένου του ποιήματος, και του αναγνώστη. Για τον τούρκο αναγνώστη οι Ορθοδοξίες είναι το πιο αποξενωτικό ριζοσπαστικό έργο του Ece Ayhan. Αν και το ανοίκειο αποτελεί δομικό του στοιχείο, ορισμένες έννοιες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως κλειδιά για να εισχωρήσουμε στο υφάδι του:

α) Λεβαντινός (ή Ορθόδοξος): είναι ο μη-μουσουλμάνος, ο εβραίος, ο έλληνας, ο αρμένιος, κτλ, ο οποίος ζει σε κάποια χώρα της ανατολικής μεσογείου. Αποτελεί μια έννοια του 19ου αιώνα, και αναφέρεται σε μια εποχή όπου η οθωμανική αυτοκρατορία κυριαρχούσε την μέση ανατολή και μέρος της ευρώπης. Για

τον Ece Ayhan, ο λεβαντινός είναι μια εθνική, πολιτισμική ή σεξουαλική παρουσία η οποία καταστέλλεται από την κυρίαρχη εξουσία, κάθε υποκουλτούρα που έχει την δική της γεύση ονομάτων, την γλώσσα της, ένα μίγμα τούρκικων και προγονικών λέξεων.

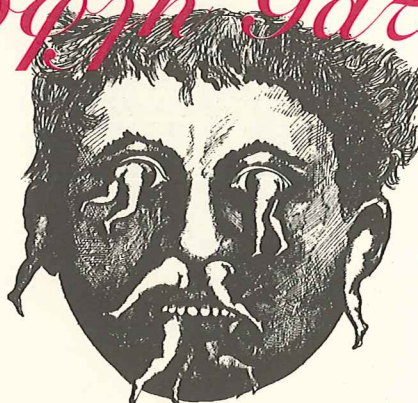
Αυτά τα γλωσσολογικά τερτίπια είναι άγνωστα ή περιφρονητά από την κυρίαρχη κουλτούρα. Το έργο του Ece Ayhan εισάγει το λεβαντινό υφάδι στην τουρκική ποίηση. Εδώ έγκειται η αποξενωτική, πολιτική του δύναμη. Τα κοινωνικά φτιασίδια - το άρρητο συμβόλαιο του αποκλεισμού - σκίζονται. Ο αναγνώστης αναγκάζεται να πηδήξει πάνω από ένα κενό, να δεχτεί το ξένο, να σκεφτεί το αδιανόητο. Ακόμα κι ο τούρκος αναγνώστης πρέπει να μάθει ένα ανοίκειο λεξιλόγιο, να αναγνωρίσει ένα μέχρι πρόσφατα απορριπτό σύμπαν ονομάτων, να ακούσει το αόρατο στην κάθετη κίνηση των λέξεων. Μια τέτοια μαθητεία, μια τέτοια ανάγνωση, αποτελεί πολιτική πράξη.

β) Λογοπαίγνια: Η γλώσσα του δρόμου, η μαλλιαρή (συχνά εμπαίζοντας την κυρίαρχη νόημα μιας λέξης) είναι η δίοδος επικοινωνίας του μυστικού, του απαγορευμένου στον τουρκικό πολιτισμό. Για τους περιθωριακούς, τα λεβαντινά λογοπαίγνια μπορεί να λειτουργήσουν σαν κώδικες. Για παράδειγμα, στη γλώσσα του δρόμου, ο "πωλητής πτηνών" κι ο "λάτρης των πτηνών" σημαίνει "αυτός που κυνηγάει μικρά κορίτσια, ο νταβατζής, ο σεξομανής, αυτός που έχει καβλώσει, κοκ". Τα λογοπαίγνια του δρόμου αποτελούν τον κυρίως τρόπο με τον οποίο καθετοποιούνται οι λέξεις στις Ορθοδοξίες.

Το έργο του Ece Ayhan από Τα Νερά της Κυρά Κινάρ έως τις Ορθοδοξίες αποτελεί μια εξερεύνηση της κοινωνικής αποξένωσης. Σε μια περίοδο 15 χρόνων, σαράντα χρόνια πριν, σμιλεύοντας ένα νέο γλωσσικό τοπίο, ο Ece Ayhan όρισε ένα πολύ χρήσιμο ποιητικό λεξιλόγιο για τον νέο αιώνα.

(επίμετρο στην έκδοση των μεταφρασμένων στα αγγλικά ποιημάτων του Ece Ayhan, *The Blind Cat Blind and Orthodoxies*, από την Sun and Moon, Λος Άντζελες 1997)

Μια Τυφλή Γάτα Μαύρη

*Flesh 19
Machine*

Ένας αφηρημένος εχοινοβάτης έρχεται. Από τη θάλασσα των μικρών ωρών. Φυσάει το λυχνάρι. Ξαπλώνει πλάι στους λυγμούς μου για χάρη του προφήτη. Στο κάτω πάτωμα μια τυφλή γυναίκα. Οικογένεια. Ωρύεται σε μια γλώσσα που δεν γνωρίζω. Στο στήθος της μια βαριά πεταλούδα, μέσα της σπασμένα συρτάρια. Η θεία μου η Θλίψη πίνει ξίδια στην σοφίτα, κεντάει. Διωγμένος από πολλά σχολεία. Μια μαύρη γάτα περνάει στον μαύρο δρόμο. Στο σάκο της ένα παιδί μόλις νεκρό. Τα φτερά του δεν χωράνε, παραείναι μεγάλα. Η Γριά Πουτάνα φωνάζει. Ένα πειρατικό πλοίο. Έχει μπει στο λιμάνι.

Ece Ayhan, Τουρκία, 1965.

Ο Νέγρος στη Φωτογραφία

Καταραμένος. Η κατάρα με το καμπυλωτό ξεθώ-
κωτο γράμμα της δεν θα με αφήσει ποτέ μόνο, την
παίρνω παντού μαζί μου, το αόρατο σκυλί μου, η
κατάρα. Ποίος μπορεί να γίνει φίλος μου; Ποίος;
Λένε πως κουβαλάω αίμα μοναχού στις φλέβες
μου, και πως με άσβεστη λαχτάρα τρέχω από εδώ
κι από κει, ξυπόλητος, με μια μεγάλη ελιά στο μι-
κροσκοπικό μου πιγούνι, με γνωρίζουν από την συ-
γκαλυμμένη μου ομορφιά. Σαν τον λεκέ στην κα-
μπύλη του γράμματος υ.

Λουλούδι. Αρχίνισα τις περιπέτειές μου σαν λου-
λουδάς. Άνθη και παιδιά στολίζουν μια κλωστή, ξε-
ρά πέταλα. Τι ξόρκι μου είχαν κάνει κείνες τις μέ-
ρες. Για χάρη μιας κατάρας δεν μπορούσαν πια να
μ' αντικρίσουν. Ελαφριοί μαλτέζικοι πυρετοί τρέ-
χουν σε έρημες αυλές τα καλοκαιρινά απογέματα.
Κι ατέρμονες παραισθήσεις γεμάτες παλιάτσους
γυροφέρνουν ερείπια. Να ένα σκεπαστό καλντερί-
μι. Ζω στο συρτάρι μιας πενήντάχρονης μάγισσας,
καρφωμένος. Ζω στ' αλήθεια; Δεν μπορώ να κατα-
λάβω τι εποχή έχουμε, και κρυώνω. Καμπυλωμένος
σαν το γράμμα υ.

...πήγα στα Ιεροσόλυμα σε τούτη την εξορία των
λουλουδάδων και εγκαταστάθηκα στο ρολόι του
δημαρχείου...μα και η ανάμνηση όλων αυτών, δεν
θέλω να την έχω...έχουν όλα σκορπίσει, τα χρήμα-
τα που μάζωξα πουλώντας λουλούδια...τόσο μα-
κριά από τη Σμύρνη, με βγάλανε στη δημοπρασία.
Είναι ο νέγρος στο αρνητικό μιας φωτογραφίας που
σου στέλνω, θα την λάβεις ποτέ;

Τον τράβηξα ενώ μάθαινα εβραϊκά, με το αόρατο
σκυλί μου μέσα σε μια Ιουδαία. Μόνος και τρομε-
ρός. Κάτω από ένα πελώριο δέντρο που είχε ρίξει
τα φύλα του, μόλις που ακουμπούσα μια καρέκλα.
Δεν είναι από οίκτο, μα φοβάμαι πως δεν θα περά-
σει. Η καμπύλη στο γράμμα υ.

Ece Ayhan, Τουρκία, 1965.

Το Προβληματιεμένο Γονίδιο

για ευζήτηση για την θεωρία της εξέλιξης και για άλλα όμοια

Η ανάγκη αυτής της συζήτησης προέκυψε από τον όλο και μεγαλύτερο όγκο βλακειάς που ακούμε και διαβάζουμε καθημερινά γύρω μας σχετικά με βασικά ζητήματα βιολογίας. Αφήσαμε λοιπόν λίγο στην άκρη την κάθετη αντίθεσή μας στο σύνολο αυτής της εξουσίας-γνώσης και προσπαθήσαμε να ξεκαθαρίσουμε πρώτα απ' όλα τι στο γεροδιάολο υποστηρίζει αυτή. Κι αυτό γιατί πιστεύουμε πως η πλατιά αναπαράσταση της βιολογικής αλήθειας (αλλά συχνά και ίδια η θεσμική της χρήση) δεν έχει και πάρα πολλά κοινά με αυτά που υποστηρίζουν ένα πλήθος βιολόγοι. Απλοϊκά θα λέγαμε πως υπάρχει η καθαρή επιστήμη, η λαϊκή της αναπαράσταση και η πρακτική της εφαρμογή. Εδώ θα ασχοληθούμε με την πρώτη τόσο γιατί είναι αυτή που μας είναι περισσότερο άγνωστη, όσο και γιατί αποτελεί το εξιδανικευμένο σημείο αναφοράς των άλλων δυο. Επιλέξαμε να το κάνουμε αυτό υπό μορφή συζήτησης με την συντρόφισσα Νατάσα Φ και τον Αλεξί Α.. Η Νατάσα επαγγέλλεται εξελικτική γενετιστριά, ερευνά δηλαδή μύγες σε κάποιο εργαστήριο του πανεπιστημίου του Εδιμβούργου. Α ναι, είναι και καπνίστρια. Ο Αλεξί δεν είναι ούτε σύντροφος ούτε βιολόγος, και τον ευχαριστούμε πολύ που δέχτηκε να παίξει αυτόν τον άχαρο ρόλο του ναϊφ στοιχείου στην συζήτηση, επιτρέποντάς μας να ξεφεύγουμε από την λίγο-πολύ προκαθορισμένη ρότα των ερωταποκρίσεων.

FM: Η εξέλιξη, είναι απλά μια λέξη ή μια διαδικασία;

Νατάσα: Πρώτα από όλα είναι μια λέξη, όλοι το ξέρουμε αυτό (γέλια) μα είναι και μια υπαρκτή διαδικασία, μπορούμε να ξεκινήσουμε με αυτή την παραδοχή;

FM: Και τι σημαίνει λοιπόν;

Νατάσα: Σημαίνει αλλαγή κατά το πέρασμα του χρόνου, από γενιά σε γενιά.

FM: Απλά αλλαγή; Προς κάθε κατεύθυνση, με κάθε τρόπο;

Νατάσα: Ναι.

FM: Δηλαδή, πως ο ισχυρότερος επιβιώνει;

Νατάσα: Αυτό δεν είναι η θεωρία της εξέλιξης. Όλα αυτά για ισχυρότερους, ασθενέστερους, καταλληλότερους κλπ είναι μέρος της θεωρίας της φυσικής επιλογής, όχι της εξέλιξης. Και να σημειώσω ότι ο "ισχυρότερος" που επιβιώνει δεν είναι πάντα ο πιο εγωιστής και ο πιο επιθετικός, όπως συχνά ακούω να λένε. Μπορεί άνετα να είναι και ο πιο γενναιόδωρος και ο πιο αλ-

τρουιστής.

FM: Και τι είναι η φυσική επιλογή, αν δεν είναι εξέλιξη;

Νατάσα: Ο Ντομπζάνσκι είπε ότι τίποτα στην βιολογία δεν βγάζει νόημα έξω από την θεωρία της εξέλιξης. Η εξέλιξη είναι αλλαγή, κληρονομική αλλαγή, σημαίνει πως οι οργανισμοί αλλάζουν και πως κάποιες από αυτές τις αλλαγές μπορούν να κληρονομηθούν, μα δεν εξηγεί το γιατί, γιατί αυτές οι αλλαγές επιβιώνουν ή εξαφανίζονται. Αυτή είναι η δουλειά άλλων θεωριών.

FM: Μα έχει ειπωθεί, την δεκαετία του 20' νομίζω, πως η θεωρία της εξέλιξης είναι απαραίτητη στη διδασκαλία της βιολογίας και των συναφών επιστημών, και πως η εξαίρεση αυτής της γενίκευσης θα έκανε την διδασκαλία της βιολογίας τόσο χαοτική όσο μια απόπειρα διδασκαλίας της φυσικής χωρίς να λαμβάνει κανείς ως δεδομένη την ύπαρξη του αιθέρα...

Νατάσα: Χαχαχα, εν πάση περίπτωση, μέσα στα δεδομένα πλαίσια, το ερώτημα που προκύπτει είναι γιατί κάποιες αλλαγές επιμέ-

νουν, γιατί κάποιες άλλες όχι. Η θεωρία της φυσικής επιλογής λέει πως αν μια αλλαγή στο γενετικό υλικό επιφέρει κάποιο πλεονέκτημα για τον οργανισμό, μπορεί να έχει μια αβάντα να επικρατήσει. Μα διάφορες αλλαγές μπορεί να επικρατήσουν για άλλους λόγους. Μπορεί να επικρατήσουν γιατί είναι ουδέτερες και δεν βλάπτουν με κάποιο τρόπο τον οργανισμό. Η ακόμα κάποιες αλλαγές επικρατούν αν και είναι βλαβερές μα είναι συνδεδεμένες με άλλες αλλαγές ή άλλα χαρακτηριστικά που είναι θετικά.

FM: Η προσαρμογή είναι άρα μέρος της θεωρίας της εξέλιξης ή της φυσικής επιλογής;

Νατάσα: Η προσαρμογή είναι συνδεδεμένη με την έννοια της φυσικής επιλογής και είναι ένας τρόπος επεξήγησης του γιατί επικρατούν κάποιες μεταλλάξεις μέσα σε έναν πληθυσμό.

FM: Μπορείς να μας δώσεις μια ιδέα για το πως αντιλαμβάνεται η βιολογία την προσαρμογή και πώς αυτό διαφέρει από την κοινή αντίληψη του πράγματος;

Νατάσα: Νομίζω πως όταν μολόγοι ή ακόμα κι ορισμένοι βιολόγοι μιλάνε για προσαρμογή έχουν στο νου τους έναν οργανισμό με καθορισμένες ιδιότητες ο οποίος ζει σε ένα δεδομένο περιβάλλον, μαζί με άλλους οργανισμούς, και πολλοί θα νομίζουν πως μια αλλαγή στο περιβάλλον θα οδηγήσει τον οργανισμό να παράγει αλλαγές που θα τον κάνουν πιο "προσαρμοσμένο", πιο ικανό να επιβιώσει.

FM: Και η βιολογία δεν υποστηρίζει κάτι τέτοιο;

Νατάσα: Η βιολογία δεν μπορεί να στηρίξει κάτι τέτοιο, γιατί δεν υπάρχει καμία θεωρία που να μπορεί να εξηγήσει πώς μια περιβαλλοντολογική αλλαγή μπορεί να αλλάξει το γενετικό υλικό ενός οργανισμού με συγκεκριμένο τρόπο.

FM: Συγκεκριμένο, δηλαδή;

Νατάσα: Η φύση της αλλαγής που τελείται στο DNA δεν είχε καμία σχέση με τη φύση της αλλαγής που γίνεται για παράδειγμα στο περιβάλλον. Δηλαδή το DNA δεν ανταποκρίνεται, κι ούτε θα μπορούσε λόγω της κωδικής του φύσης. Δεν έχει ιδιότητες, έχει μόνο πλη-

ροφορίες. Αν ας πούμε ανέβει η θερμοκρασία, λογικά θεωρούμε ότι είναι πιθανόν ένα είδος να εξελιχθεί ώστε να προσαρμοστεί σε αυτό. Όμως η άνοδος της θερμοκρασίας δεν μπορεί να επηρεάσει το DNA, κι αν τελικά το κάνει είναι μια απλή σύμπτωση, κι αν όντως δημιουργηθούν νέα γονίδια που καθιστούν τον οργανισμό ανθεκτικό στη ζέστη, η δημιουργία αυτή δεν ήταν αποτέλεσμα της αύξησης της θερμοκρασίας. Σε τελική ανάλυση φτάνουμε στο συμπέρασμα πως ο φαινότυπος δεν είναι αποτέλεσμα του γονότυπου αλλά φυσικο-χημικών δυνάμεων και διαδικασιών. Είναι αυτό που συμβαίνει, κάτι υλικό, ενώ ο γονότυπος απλά αντιπροσωπεύει αυτό που συμβαίνει. Το γονίδιο δεν ευθύνεται για τίποτα, είναι απλά ένα μέσο μεταφοράς της πληροφορίας.

FM: Είναι δηλαδή η σχέση πραγματικότητας και γλώσσας;

Νατάσα: Ναι, με την έννοια ότι όσο μπορείς να μελετήσεις την πραγματικότητα μέσα από μια λέξη τόσο μπορείς να την μελετήσεις και μέσα από ένα γονίδιο.

FM: Το ζήτημα δηλαδή εδώ είναι τι μετράει ως πραγματικότητα, ή τι

προβληματοποιείται ως τέτοια.

Νατάσα: Ναι το ζήτημα είναι τι σε απασχολεί, ποιο είναι το πρόβλημα σου. Το περιβάλλον μπορεί να προκαλεί αλλαγές, μα οι αλλαγές αυτές δεν έχουν τίποτα να κάνουν με τις "ανάγκες" του οργανισμού, μα πρέπει εδώ να τονίσουμε τα εισαγωγικά στις "ανάγκες". Αυτό που πραγματικά συμβαίνει είναι τυχαίες αλλαγές, τυχαίες μεταλλάξεις που μπορεί να επικρατήσουν, κι ένας από τους λόγους που θα μπορέσουν να κάνουν κάτι τέτοιο, είναι επειδή ο φορέας αυτών των μεταλλάξεων θα μπορέσει να αφήσει περισσότερους απογόνους. Μα το πρόβλημα εδώ είναι πως αν μπορούμε στη λογική ότι οι οργανισμοί προσαρμόζονται στο περιβάλλον, αυτό θα σήμαινε μια σχέση αιτίας-αιτιατού, σημαίνει δηλαδή πως το γονιδίωμα μπορεί να ανταποκριθεί με συγκεκριμένες αλλαγές σε συγκεκριμένες αλλαγές του περιβάλλοντος.

FM: Κάτι το οποίο δεν συμβαίνει.

Νατάσα: Όχι, σε γενετικό επίπεδο όχι. Με όρους φυσιολογίας βέβαια μπορεί να συμβεί, άμα ανέβει η θερμοκρασία ο οργανισμός μπορεί να ενεργοποιήσει κάποιον ήδη υπάρχοντα θερμορυθμιστικό μηχανισμό που θα του επιτρέψει να επιβιώσει, μα το γονιδίωμα δεν ανταποκρίνεται άμεσα στο περιβάλλον.

FM: Ο μηχανισμός αυτός κληρονομείται;

Νατάσα: Ο μηχανισμός αυτός ήδη υπάρχει και ενεργοποιείται. Οι Σέρπας ας πούμε στα Ιμαλάια έχουν πιο πυκνά ερυθρά αιμοσφαίρια, μα αυτό αναπτύσσεται κατά την διάρκεια της ζωής τους ως φαινοτυπική πλαστικότητα. Πρόκειται για εγκλιματισμό όχι για προσαρμογή, και δεν κληρονομείται. Το μόνο που θα μπορούσε να κληρονομείται θεωρητικά είναι η ικανότητα εγκλιματισμού, μα αυτό δεν είναι προϋπόθεση για τον ίδιο τον εγκλιματισμό. Ένας Σέρπα που έρχεται το Λονδίνο θα ρίξει τα αιμοσφαίρια του και το παιδί του δεν θα έχει βέβαια πυκνότερα αιμοσφαίρια από τους άλλους Λονδρέζους γύρω του. Το αντίθετο θα ήταν Λαμαρκισμός!

FM: Τρόμος! (γέλια)

Νατάσα: Ναι κοίτα να δεις, εδώ πρέπει να πούμε πως δεν είναι κάποια επιθυμητή λειτουργία που παράγει νέες δομές. Μα μια νέα δομή που θα δώσει την ευκαιρία για μια νέα λειτουργία.

FM: Δηλαδή για να το πούμε απλά, η δομή έρχεται πρώτη;

Νατάσα: Ναι, η κοινή έννοια ότι η λειτουργία, η επιθυμητή λειτουργία ή η μελλοντική λειτουργία έρχεται πρώτη είναι λανθασμένη.

FM: Και τι είναι λοιπόν που προκαλεί την μετάλλαξη;

Νατάσα: Η μετάλλαξη συνήθως συμβαίνει στο DNA όταν αναπαράγει τον εαυτό του, όταν το ένα κύτταρο γίνεται δυο. Μπορεί να γίνει από λάθος, τελείως τυχαία, λόγω της πολυπλοκότητας της διαδικασίας ακριβούς αντιγραφής. Κάθε φορά που ένα νουκλεοτίδιο προστίθεται υπάρχει η πιθανότητα λάθους, κι αυτό είναι η μετάλλαξη. Δεν είναι κάτι αρνητικό, απλά συμβαίνει, ένα λάθος ταίριασμα στην αντιγραφή. Μα μπορεί να υπάρχουν κι άλλοι λόγοι, όπως η ακτινοβολία, κι ό,τι διαταράσσει την συνήθη λειτουργία αντιγραφής. Είναι κάτι το τελείως τυχαίο σε μια διαδικασία κωδικοποίησης.

FM: Κι εδώ είναι που η θεωρία της εξαρμογής είναι χρήσιμη, έτσι δεν είναι;

Νατάσα: Χμμ, η εξαρμογή είναι ένα είδος προσαρμογή, κι έτσι εξακολουθεί να είναι προβληματική μέσα στο συγκεκριμένο εννοιολογικό πλαίσιο. Ο ορισμός είναι πως εξαρμογή είναι η προσαρμογή που έχει προκύψει από μια προηγούμενη προσαρμογή. Έχεις μια δομή η οποία έχει μια λειτουργία, κι εδώ τα πράγματα είναι πάλι προβληματικά, έχεις μια δομή με μια λειτουργία, και αυτή η δομή αποκτά μια νέα λειτουργία. Αυτό το είδος της προσαρμογής λέγεται εξαρμογή, γιατί τονίζει το γεγονός πως η οποία δομή δεν εξελίχθηκε με αποτέλεσμα τη λειτουργία που έχει σήμερα, μα με αποτέλεσμα μια άλλη λειτουργία. Ένα πολύ κοινό παράδειγμα είναι ο σκελετός. Λέμε

πως έχουμε τον σκελετό για στήριξη του σώματος, μα δεδομένου πως τα επίγεια θηλάστικα εξελίχθηκαν από ψάρια ή άλλους θαλάσσια οργανισμούς, κι αυτά είχαν σκελετό μα αυτή η δομή είχε άλλη λειτουργία, διότι στο νερό δεν υπάρχει λειτουργία στήριξης. Και μια θεωρία λέει πως επειδή υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση αλάτων στο νερό, έτσι ώστε να προφυλαχτεί ο οργανισμός από το τοξικό τους αποτέλεσμα ανάπτυξε κόκαλα, μια δομή συγκέντρωσης, μια αποθήκη των αλάτων. Κι όταν αυτοί οι οργανισμοί βγήκαν στη γη, αυτά τα κόκαλα αποκτήσαν μια νέα λειτουργία. Μα η καταγωγή των οστών δεν ήταν η εξυπηρέτηση της στήριξης ή της κίνησης. Βέβαια αυτή η λογική μας είναι χρήσιμη μονάχα αν την επιμηνύεις όλο και πιο πίσω ως καθολικό κανόνα. Γιατί αν την αποδέχεσαι μόνο για μεμονωμένα παραδείγματα, όπως κάνει σήμερα η βιολογία, ως μια περίεργη προσαρμογή, αυτή η θεωρία δεν αλλάζει το εννοιολογικό τοπίο

FM: Αν όμως την χρησιμοποιήσεις ως γενική αρχή, όπου πηγαίνοντας όλο και πιο πίσω φτάσεις σε ένα σημείο όπου η δομή δεν έχει κάποια θετική λειτουργία, ή έχει ακόμα και μια αρνητική λειτουργία η οποία είτε δεν είναι πολύ σημαντική είτε συνδέεται με άλλα χαρακτηριστικά όπως είπαμε πιο πριν, τότε το όλο σκηνικό αλλάζει.

Νατάσα: Ναι, γιατί τότε ξεμπερδεύουμε μια και καλή με αυτή την έννοια που εμπεριέχεται στη λέξη προσαρμογή, το ότι μελετάμε μια σειρά αλλαγών ως το μέσω του οργανισμού να φτάσει σε μια ιδανική κατάσταση. Είναι σαν ο οργανισμός να παλεύει "προς" κάτι, προς το ίδιο του το πεπρωμένο! Ενώ η εξαρμογή τονίζει από που ερχόμαστε, "εκ του τίνος", που είναι πολύ πιο σημαντικό.

FM: Χαχαχα, μα τότε είμαστε απλά τα υποπροϊόντα της εξέλιξης, ούτε καν: της αλλαγής, ένα ατύχημα! Κι όχι στην κορφή της εξέλιξης!

Νατάσα: Στην κορφή!;

FM: Η κάπου ψηλά τουλάχιστον...

Νατάσα: Εξαρτάται, πρέπει πρώτα να ορίσεις τα κριτήρια σου!

Αλεξεί: Η νόηση, ας πούμε.

Νατάσα: Άμα έχεις εκατομμύρια εκατομμυρίων οργανισμών και εσύ ξεκινάς με την αποδοχή ότι η νόηση, η οποία ορίζεται μονάχα με ανθρώπινους όρους, ή ακόμα χειρότερα μονάχα με δυτικούς λογοκεντρικούς όρους, είναι αυτο που ορίζει την πολυπλοκότητα ή την πρόοδο, ή την ιεραρχία δεν χρειάζεται να σκας: έχεις ήδη αποφασίσει από πριν ότι οι άνθρωποι, και ίσως και ποιο άνθρωποι, είναι στην κορφή.

FM: Και η πολυπλοκότητα; Η αρχή της διαφοροποίησης δεν θεωρείται πως ορίζει τους και καλά ανώτερους οργανισμούς;

FM: Υπάρχει μια τάση οι οργανισμοί να γίνονται όλο και πιο πολύπλοκοι;

Νατάσα: Ναι, όπως υπάρχει και η αντίθετη τάση, να γίνονται πιο απλοί.

FM: Ναι, μα από Δαρβινική σκοπιά δεν ισχύει η διαφοροποίησης των λειτουργιών ως κριτήριο καταλληλότητας;

Νατάσα: Κοιτάξτε, η διαδικασία της εξέλιξης δεν είναι συνυφασμένη ούτε μπορεί να θεωρηθεί ανάλογη της ανθρωπομορφικής έννοιας της προόδου. Ας πούμε, οι παρασιτικοί οργανισμοί που προέρχονται από μη-παρασιτικούς οργανισμούς πολλές φορές έχουν ΧΑΣΕΙ λειτουργίες, π.χ. τα παρασιτικά φυτά που δεν φωτοσυνθέτουν. Αλλά ο παρασιτισμός είναι και αυτός μια νέα λειτουργία, οπότε....

FM: Μπορεί λοιπόν ένα θηλαστικό να πάει πίσω, να γίνει κάτι πιο απλό;

Νατάσα: Να πάει πίσω!; Βλέπεις πόσο εμποτισμένοι είμαστε από αυτές τις άθλιες έννοιες; Αν ο άνθρωπος γίνει ερπετό, αυτό δεν είναι ούτε πισωγύρισμα ούτε πρόοδος, είναι απλά αυτό που είναι. Κοίτα, ένα βακτήριο μπορεί να θεωρηθεί πιο πολύπλοκο από τον άνθρωπο,

γιατί με μονάχα ένα κύτταρο, δεσ-
τι μπορεί να κάνει! Πάνω κάτω ό,τι
κάνουμε κι εμείς, μα εμείς χρειαζό-
μαστε εκατομμύρια κύτταρα! Εκτός
κι αν θεωρούμε πως πολυπλοκότη-
τα ταυτίζεται με τον καταμερισμό
της εργασίας...

FM: Λες αυτή να είναι η βάση αυ-
τής της θεώρησης;

Νατάσα: Ναι, ήταν και είναι ακό-
μα ο τρόπος με τον οποίο ο κατα-
μερισμός της εργασίας και κατά
προέκταση το ταξικό σύστημα, νο-
μιμοποιείται, φυσικοποιείται, γιατί
η φύση είναι το τελευταίο τωτέμ. Αν
μπορούμε να αιτιολογήσουμε αυτό
που κάνουμε με αναφορά στη φύ-
ση, ως κάτι φυσικό, τότε πρέπει να
είναι και σωστό! Τα φυσικά συστή-
ματα αναλύονται έτσι ως σημαίνο-
ντα του καταμερισμού εργασίας,
ως απόδειξη ότι ο καταμερισμός
της εργασίας είναι ο πιο αποτελε-
σματικός τρόπος οργάνωσης της
παραγωγής.

FM: Α! Η αποτελεσματικότητα, αυ-
τός ο υπέρροχος όρος του Τείλορι-
σμού!

Νατάσα: Ναι, η βιολογία συχνά α-
ναπαριστά τον οργανισμό ως ένα
τεράστιο Φορντικό εργοστάσιο με
πολλές διασυνδέσεις μεταξύ των
γραμμών παραγωγής. Όλα τα βιο-
χημικά συστήματα για παράδειγμα
περιγράφονται γραμμικά, σαν ιμά-
ντας εργοστασίου, ή και σαν ένα
γραφειοκρατικό σύστημα άμα θες.
Το Πρωσσικό μοντέλο σε όλο του
το μεγαλείο!

Αλεξεί: Συγνώμη, να γυρίσω λίγο
πίσω, σε ό,τι αφορά τον αριθμό γο-
νιδίων, δεν ισχύει πως ο ανθρώπι-
νος οργανισμός είναι ο πιο πολύ-
πλοκος;

Νατάσα: Νομίζω πως σε ό,τι αφο-
ρά το μήκος των πληροφοριών, ο
οργανισμός που έχει βρεθεί μέχρι
στιγμής να έχει την πιο μακρά αλ-
ληλουχία DNA, είναι κάποιος μι-
κροοργανισμός, και ο δεύτερος σε
σειρά είναι το πνευμονόφαρο, ένα
ψάρι με πνευμόνια που έχει περί-
που 40 φορές περισσότερη πληρο-
φορία δηλαδή μήκος αλληλουχίας
από τον άνθρωπο, και το τρίτο εί-
ναι ένα είδος φυτού, ο κρίνος.

FM: Τι Ξεφτίλα! (γέλια)

Νατάσα: Και που είσαι ακόμα! Τα
φυτά για παράδειγμα έχουν πολυ-
πλοειδία, μια τάση να πολλαπλα-
σιάζουν τα χρωμοσώματά τους α-
πό γενιά σε γενιά

FM: Δίχως κανένα λόγο;

Νατάσα: Λόγος;! (γέλια) Απλά
δεν τους κάνει καμία διαφορά!

FM: Και γιατί;

Νατάσα: Γιατί;! Τι γιατί; Ρε, μπας
και ψάχνεις για κάνα Θεό εδώ πέ-
ρα και μου το κρύβεις; (γέλια)

FM: Δηλαδή τι θα έπρεπε να ρω-
τήσουμε;

Νατάσα: Μα... "πώς;" Το γιατί εί-
ναι μια άθλια, θεολογική θα έλεγα
ερώτηση!

FM: Χμ, ναι κι αυτό μας φέρνει
στο πώς παρουσιάζεται η γενετική
ως η επιστήμη που απαντάει στα
γιατί με έναν κώδικα, με ένα γονί-
διο.

Νατάσα: Μιλάς για τον μύθο της
μονογονιδιακής αιτιότητας; Πως
και καλά βρήκανε το γονίδιο της
παχυσαρκίας, της ομοφυλοφιλίας,
κοκ?

FM: Μα ένα γονίδιο, μπορεί να
αλλάξει το χρώμα των ματιών, έτσι
δεν είναι;

Νατάσα: Ναι μπορεί, μα πρέπει
πρώτα να έχεις ένα μάτι, κι αυτο εί-
ναι κάτι πολύ πιο πολύπλοκο τόσο
γονιδιακά όσο και σε σχέση με άλ-
λους παράγοντες. Κι ακόμα και σε
ό,τι αφορά αυτο το ένα γονίδιο, μι-
λάμε πάντα για ιδανικές καταστά-
σεις: θα πρέπει να ξέρουμε πως
δεν θα υπάρξει καμία μετάλλαξη,
και τότε ακόμα θα μπορούμε να μι-
λήσουμε μόνο για πιθανότητες. Για
μια πρόβλεψη πιθανοτήτων υπό ι-
δανικές δηλαδή εργαστηριακές
συνθήκες. Το πώς οι βιολόγοι εν-
νοούν ότι ένα χαρακτηριστικό κα-
θορίζεται σε κάποιο βαθμό από το
γονότυπο, συχνά δεν γίνεται ευρύ-
τερα κατανοητό. Για παράδειγμα,
μια μελέτη σε μύγες μπορεί να δεί-
ξει ότι ο ρυθμός ανάπτυξης της
φρουτόμυγας καθορίζεται κατά

40% από τον γονότυπο και 60% α-
πό το περιβάλλον - π.χ. θερμοκρα-
σία και διατροφή. Μία μύγα όμως
που κουβαλάει μια μετάλλαξη που
προκαλεί το θάνατο της στο στάδιο
του εμβρύου, δεν θα αναπτυχθεί
καθόλου, και αυτό θα οφείλεται ο-
λικά στον γονότυπο της, και όσο
και ν' αλλάξει το περιβάλλον η μύ-
γα θα παραμείνει νεκρή. Αν, από
την άλλη βάλεις ένα έμβρυο μύγας
στην κατάψυξη, ό,τι γονότυπο και
να έχει δεν θα μεγαλώσει ποτέ, και
αυτό θα οφείλεται 100% στο περι-
βάλλον. Θέλω να πω πως η καθο-
ριστικότητα των γονιδίων σε σχέ-
ση με αυτή του περιβάλλοντος ε-
ξαρτάται από το γονίδιο και το πε-
ριβάλλον, δεν είναι μια σταθερή
σχέση. Το 40-60% της μελέτης α-
φορά την κατάσταση που περιγρά-
φει η μελέτη και δεν μπορεί να γε-
νικευτεί.

Αλεξεί: Ναι, ακόμα κι έτσι όμως,
η γνώση αυτή δεν είναι χρήσιμη;
Με κάποιο τρόπο δεν μπορεί να ε-
φαρμοστεί; Δεν μπορεί να μας πει
κάτι για το τι σημαίνει να είσαι άν-
θρωπος;

Νατάσα: Το ερώτημα αν μπορεί
να εφαρμοστεί, κι αν σημαίνει κάτι
είναι εντελώς διαφορετικό.

FM: Ναι, οι άνθρωποι αναπαρήγα-
γαν διάφορες ποικιλίες αλόγων πο-
λύ πριν αναπτύξουν κάποια γονι-
διακή θεωρία, ή ακόμα και μια θεω-
ρία περί κληρονομικότητας. Είχαν
τις δικές τους εξηγήσεις, και μια χα-
ρά δούλευαν.

Νατάσα: Ναι, μπορεί ακόμα και να
προσεύχονταν, κι αυτό στα μάτια
τους δούλευε.

FM: Ναι, η προσευχή είχε μια πρα-
κτική εφαρμογή, μα τι σχέση είχε με
την αλήθεια;

Αλεξεί: Ναι, μα υπάρχει μια επιστη-
μονική εξήγηση πίσω από τα άλογα.

FM: Όπως και μια θεολογική πίσω
από τα γονίδια, και τι μ' αυτό;

FM: Μα αν δεν υπάρχει η αλήθεια,
ποιο το νόημα;

Νατάσα: Αλήθεια;! Δεν είχα κατα-
λάβει ότι ήρθαμε εδώ για να συζη-
τήσουμε για την αλήθεια! Δεν θα εί-
χα έρθει (γέλια).

FM: Μα, δεν πιστεύεις πως η βιολογία προσφέρει τον εαυτό της ως όχημα για την παραγωγή λόγων και αποτελεσμάτων αλήθειας;

Νατάσα: Κι αυτό είναι το πραγματικό πρόβλημα, όχι το αν οι θεωρίες της ή οι προβλέψεις της δουλεύουν.

FM: Δηλαδή εσύ ως επιστήμονας...

Νατάσα: Ναι αυτο είμαι τίποτα άλλο. Α, ναι! Είμαι και καπνίστρια...(γέλια)

FM: Μα, δηλαδή πιστεύεις πως η δουλειά σου είναι μάταιη;

Νατάσα: Εξαρτάται τι ψάχνεις. Αν ψάχνει κάποιος για την αλήθεια, μάλλον είναι πιο εύκολο να την ψάξει κάπου αλλού, θα του πρότεινα την θρησκεία ας πούμε, αν αυτό είναι που λείπει από τη ζωή του. Αν τόσα χρόνια η ανθρωπότητα είχε μόνο ένα σκοπό, το να βρει πιο ρημάδι γονίδιο παράγει πράσινα μάτια, ναι η βιολογία είναι το πεπρωμένο μας.

Αδεξεί: Ναι, αλλά για τη θεραπεία του καρκίνου δεν είναι χρήσιμη η γενετική;

Νατάσα: Θα μπορούσε να είναι, μα είναι πιο απλό κι αποτελεσματικό να εξαλείψει κανείς τις κύριες παθογόνες αιτίες του.

FM: Όπως τις πόλεις, το κεφάλαιο, την αλλοτρίωση...

Νατάσα: Ναι, γιατί έχουμε περιορισμένους πόρους και δεν μπορούμε να έχουμε έναν άπειρο αριθμό ανθρώπων να δουλεύουν πάνω στις γενετικές λύσεις των προβλημάτων μας. Το ζήτημα είναι το πώς θέτεις τις προτεραιότητες των προβλημάτων και έπειτα τις προτεραιότητες των μέσων επίλυσής τους. Εδώ είναι πολύ χρήσιμη η ανάλυση του Λέβοντιν [Η Βιολογία ως Ιδεολογία] ο οποίος θέτει το ζήτημα του αιτίου υποστηρίζοντας ότι ο γονότυπος δεν μπορεί να θεωρηθεί αίτιο, μα μονάχα παράγοντας. Όπως το βακτήριο δεν μπορεί να θεωρηθεί αίτιο της ασθένειας, μα παράγοντας που συμβάλλει στην εκδήλωσή της. Για πα-

ράδειγμα, ενώ σε όλα τα βιβλία μικροβιολογίας το αίτιο της φυματίωσης θεωρείται ο βάκιλος του Κοχ, ο Λέβοντιν υποστηρίζει ότι αυτός είναι μονάχα ένας παράγοντας, και οι πραγματικές αιτίες της φυματίωσης ακόμα και σήμερα είναι το κεφάλαιο και οι ταξικές συνθήκες διαβίωσης και εργασίας.

FM: Είναι ένα ζήτημα προβληματοποίησης, δηλαδή.

Νατάσα: Ναι, κι ως ένα σύστημα προβληματοποίησης η βιολογία ήταν κάποτε χρήσιμη ενάντια στον κλήρο, την εκκλησία, τον Θεό. Μα σήμερα πολλοί βιολόγοι έχουν φτάσει στο σημείο υποστηρίζουν πως η επιστήμη τους είναι συμβατή με τον χριστιανισμό, χωρίς όμως να είναι δημιουργιστές. Η θεωρία της εξέλιξης δεν είναι εγγενώς αντιθρησκευτική, ο ίδιος ο Δαρβίνος ήταν θρήσκος!

FM: Είναι λογικό, αφού τόσο η επιστήμη όσο και η θρησκεία είναι μέθοδοι προβληματοποίησης των κοινωνικών σχέσεων ως κάτι άλλο από τον εαυτό τους. Μέθοδοι αναζήτησης της αιτία των κοινωνικών σχέσεων σε ένα άλλο πεδίο μεσολαβημένο από κάποιους ειδικούς.

Νατάσα: Ναι, η διαδικασία προβληματοποίησης και αποξένωσης είναι πάνω-κάτω η ίδια, είναι μια διαδικασία ορισμού του φυσιολογικού και της επεξήγησης του ό,τι προκύπτει εξ ορισμού ως απόκλιση σε κάποια απώτερη δομή.

FM: Και έτσι η βιολογία λειτουργεί ως η κύρια πηγή αποτελεσμάτων αλήθειας, συστημάτων που καταμερίζουν το τι είναι αληθινό και τι όχι.

Νατάσα: Και ως μέθοδος επιβολής αυτών.

FM: Ναι, για παράδειγμα το γυναικείο σώμα. Την δεκαετία του 70' το γυναικείο κίνημα χρησιμοποίησε το σπέκουλουμ ώστε να ανεξαρτητοποιήσει το γυναικείο σώμα από τους γιατρούς. Οι φεμινίστριες οργάνωσαν ομάδες γυναικολογικής αυτο-εξέτασης και βρήκαν πως ένα σορό δήθεν προβλήματα που τους φόρτωναν οι γιατροί, επιβάλλοντας κάθε λογής θεραπείες, ήταν τόσο κοινά και ανώ-

δυνα που δεν θα μπορούσαν να θεωρηθούν καν προβλήματα. Μα τώρα με την γενετική, επιτελείται μια εκ νέου αλλοτρίωση του σώματος. Αν θες να είσαι υπεύθυνη προς τον εαυτό σου ή τα μελλοντικά σου παιδιά πρέπει να υποταχθείς στην εξειδικευμένη γνώση, να προσφέρεις το σώμα σου στο βλέμμα της επιστήμης, η οποία ας μην ξεχνάμε είναι πατριαρχική και ετεροκανονική.

Νατάσα: Ναι, το να μην υποτάσεις τον εαυτό σου στη γενετική γνώση, το να μην ανασητάς την γενετική σου αλήθεια φαντάζει σήμερα τόσο ανεύθυνο όσο στην εποχή της αποικιοκρατίας να αφήσεις τους άγριους να αυτο-οργανωθούν, ή παλιότερα στη Δύση να μην βαφτίσεις το παιδί σου, ή να μην προσεύχεσαι όσο είσαι έγκυος.

FM: Παραδίδουμε έτσι την ευζωία μας σε μια τεχνοκρατική τάξη, ίσως ακόμα περισσότερο από ο,τι παλιότερα σε μια κληρική τάξη.

Νατάσα: Ναι γιατί ακόμα και στην εξομολόγηση μπορούσες να κρύψεις κάτι. Οι βιοτεχνοκράτες ξέρουν ήδη τα πάντα από τη στιγμή που τους δίνεις μια σταγόνα αίματος.

FM: Ναι, από τη στιγμή που αποδέχεσαι το γονιδίωμα ως την κρίσιμη βάση δεδομένων και τη βιοτεχνολογία ως τον αληθή μέθοδο αποκάλυψης κι αποκωδικοποίησης του, τότε πρέπει να παραδώσεις τα πάντα σε αυτούς. Δεν υπάρχει τίποτα προς διαπραγμάτευση.

Νατάσα: Ακόμα και στον παπά μπορούσες να αντιταχθείς, να δώσεις την δική σου ερμηνεία, να φτιάξεις μια αίρεση ακόμα, Μα τώρα τα μέσα της αμφισβήτησης ή ακόμα και της ερμηνείας έχουν πλήρως αποξενωθεί, βρίσκονται αμετάκλητα στα χέρια των ειδικών.

FM: Έτσι είναι, δεν πρόκειται για μια τεχνολογία που μπορεί κανείς να επανοικειωθεί, ή να αναμορφώσει. Είναι μια τεχνολογία που είτε μας δένει στον τροχό είτε ρίχνουμε τους τροχούς της στην άμμο. ☹

ετεροκανονικότητα: δυο ηρώτα λόγια

gargi bhattacharyya

Το άρθρο αυτό ανοτελεί ένα, ομολογούμε αρκετά πειραγμένο από το FM, απόσπασμα από το κεφάλαιο Heterosexuality του βιβλίου Sexuality and Society. Θεωρούμε την έκδοση αυτού του κατά τ' άλλα απλού αποσπάσματος εξαιρετικά σημαντική μιας και η έλλειψη μιας συμπαγούς προβληματοποίησης του κανονικού στον χώρο της αμφισβήτησης είναι εκκωφαντική. Το FM προτάσσοντας την επιδυμητική επανάσταση ως αναπόσπαστο κομμάτι του κοινωνικού ανταγωνισμού τάσσεται ξεκάθαρα αντίθετο σε κάθε σεξουαλική ταυτότητα διότι θεωρεί πως κάθε ταυτότητα - κυρίαρχη ή περιθωριακή - αποτελεί τον προμαχώνα του σημερινού ή αυριανού κανονικού.

28 *Flesh Machine*

Ορισμός: Η σεξουαλική σχέση που αποζητάει την αποδοχή περισσότερο από την ηδονή. Νομιμοποιείται με τη μεσολάβηση βιολογικών προσαγών, την ανάγκη διαίωσισης του είδους, τους θρησκευτικούς κανόνες, την σταθερότητα της κοινωνίας, και την ανάπτυξη της οικονομίας. Αντί να αποζητάει την απόλαυση, αυτή η σεξουαλικότητα έχει ως πραγματικό της σκοπό την κοινωνική ευταξία, και οι εραστές επιβραβεύονται ως καλοί πολίτες. Η επιθυμία να υποταχθεί κανείς στην κανονικότητα, αν κι αυτή σπάνια συγκεκριμενοποιείται, κάνει τους εραστές να τρέμουν την όποια απρόβλεπτη ερωτική απόλαυση. Αν κάποια δραστηριότητα προκαλεί κάτι το απρόβλεπτο, υπάρχει ο κίνδυνος να θέσει τους εραστές έξω από τον προστατευτικό κύκλο της κανονικότητας.

Το άρθρο αυτό εξετάζει την ιστορία και τη θέσμιση της πλέον αόρατης σεξουαλικής ταυτότητας και πρακτικής, της ετεροφυλοφιλίας. Θα υποστηρίξουμε πως η ετεροφυλοφιλία υπόκειται στις ίδιες αλλαγές με άλλα κοινωνικά φαινόμενα. Παρά τις βαθιές πολιτισμικές μας επενδύσεις στην ιδέα πως αυτή η σεξουαλική έκφραση είναι φυσική, ένα αναπόφευκτο αποτέλεσμα της βιολογικής προσαγής για αναπαραγωγή, θα προσπαθήσω να αναδείξω τον κοινωνικό χαρακτήρα της ετεροφυλοφιλικής κανονικότητας.

Τι είναι η ετεροφυλοφιλία; Η ετεροφυλοφιλία καταλαμβάνει τον χώρο της μη μαρκαρισμένης νόρμας στον σύγχρονο σεξουαλικό πολιτισμό - δηλαδή είναι το σεξ που απλά είναι αυτό που είναι, που δεν χρειάζεται επεξηγήσεις, που ο καθένας γνωρίζει, στο οποίο όλοι έχουν

άμεση πρόσβαση. Αυτή είναι η κεντρική σκηνή του σεξ, με έναν άνδρα και μια γυναίκα οι οποίοι έλκονται από την ενστικτώδη ανάγκη να αναπαραχθούν, χωρίς υποτίθεται τη μεσολάβηση του πολιτισμού ή της κοινωνικής προσαρμογής, διότι το πέος βρίσκει το αιδοίο από μόνο του, ως το βιολογικό του πεπρωμένο. Ίσως περισσότερο από κάθε άλλη εξουσιαστική κουλτούρα, η ετεροφυλοφιλία μπορεί και εμφανίζεται υπεράνω κάθε κριτικής - άλλωστε, δεν είναι όλες οι ανθρώπινες κοινωνίες ετεροφυλοφιλικές; Δεν είναι αυτό το σημείο όπου η βιολογική προσαγή περιορίζει την πολιτισμική διαφορά και την επινόηση; Η ετεροφυλοφιλία μοιάζει αναπόφευκτη από τη φύση και την βασικότερή όλων των αναγκών: την αναπαραγωγή. Γιατί δίχως αναπαραγωγή θα εξαλειφόταν το ανθρώπινο εί-

δος. Το σεξ για απόλαυση, κάθε είδους, δεν μπορεί με τίποτα να ανταγωνιστεί αυτή την εργαλειακή προϋπόθεση της ύπαρξης. Ακόμα και οι πιο πλουραλιστικές ανεχτικές αναλύσεις τείνουν να θέτουν την ετεροφυλοφιλία ως την αναπόφευκτη κανονικότητα.

Ενάντια σε αυτή τη θεώρηση θα υποστηρίξω πως η ίδια η ετεροφυλοφιλία είναι μια ιστορική οντότητα. Αν και η αναπαραγωγή έχει πάντοτε υπάρξει μέρος της ανθρώπινης ιστορίας - κάτι που δεν σημαίνει πως όλοι συμμετείχαν σε αυτή - η συγκεκριμένη οντότητα, η ετεροφυλοφιλία είναι ένα ιστορικό προϊόν. Παρά τις απίστευτες πιέσεις να δεχτούμε την ετεροφυλοφιλία ως κανονική, υπερ-ιστορική, αυτή έχει υπάρξει μια ιστορικά διακυβευόμενη συμπεριφορά όπως τόσες άλλες μορφές σεξουαλικής επαφής.

Ένα από τα προβλήματα της κα-

νονικότητας είναι πως εμφανίζεται ως μη προβληματική, μη-κατασκευασμένη, ακόμα και φυσική. Μα δεν χρειάζεται κανείς να κάνει καμιά τρομερή έρευνα για να ανακαλύψει μια τεράστια ποικιλία ετεροφυλόφιλων ταυτοτήτων και κανονικοτήτων στο παρελθόν. Δεν θα προσπαθήσουμε να φέρουμε στη μνήμη μια χαμένη ομοφυλοφιλική Εδέμ. Μας αρκεί να θυμίσουμε την τεράστια ποικιλία ετεροφυλόφιλων κανονικοτήτων μέσα στον χρόνο - διότι ακόμα και αυτοί οι σημερινοί ακρογωνιαίοι λίθοι της ετεροκανονικότητας, η μονογαμία και το απόλυτο όριο μεταξύ παιδικής ηλικίας κι ωριμότητας, δεν έχουν υπάρξει ούτε αιώνιοι ούτε οικουμενικοί. Αυτή η ιστορική σκοπιά μας φέρνει στην κεντρική ιδέα πως κάθε πρακτική ή σειρά πρακτικών αντικειμενοποιείται ως σεξουαλικότητα μόνο μέσα σε συγκεκριμένα ιστορικά πλαίσια.

Αν, ακολουθώντας τον Φουκώ, σήμερα δεχόμαστε πως η θέσμιση της ομοφυλοφιλίας χρονολογείται γύρω στα 1892, τότε ένα παρόμοιο μοτίβο ιστορικοποίησης πρέπει να ισχύει και για τη κυρίαρχη ετερόφυλη ταυτότητα. Ο Χάλπεριν γράφει σχετικά: "αν η ομοφυλοφιλία δεν υπήρχε πριν το 1892, τότε η ετεροφυλοφιλία δεν μπορούσε να υπάρχει εξίσου (στην πραγματικότητα γεννήθηκε σαν την Εύα από τα πλευρά του Αδάμ, 8 χρόνια αργότερα), και δίχως την ετεροφυλοφιλία, τι θα κάναμε σήμερα;" Πρόκειται βέβαια για μια δυαδικότητα η οποία παριστάνει πως αγκαλιάζει όλο το φάσμα της ανθρώπινης σεξουαλικότητας. Η δε αμφιφυλοφιλία αποδεικνύει την προσαρμοστικότητα του ανθρώπινου είδους, μα δεν ταράσσει την δυαδική λογική: ή αυτό ή εκείνο, ή το αντίθετο ή το ίδιο. Κάθε ορισμός τοποθετείται ανάμεσα σε αυτούς του δύο πόλους. Ο Χάλπεριν συνεχίζει: "Πως είναι δυνατόν να μην υπάρχει πριν το 1900 ένας ακριβής, ουδέτερος, επιστημονικός όρος στα Αγγλικά για ό,τι σήμερα θεωρούμε έναν τρόπο συμπεριφοράς που επιλέγει η συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού μέσα στην κουλτούρα μας;" Αν η ετεροφυλοφιλία είναι τόσο κανονική ώστε είναι αναπόφευκτη, πώς κι έμεινε ακατονόμαστη μέχρι τον 20ο αιώνα; Κρυμμένη στην ερώτηση της Χάλπεριν βρίσκεται η υπόθεση πως ό,τι κι αν ήταν οι σχέσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών πριν τον 20ο αιώνα, σίγουρα δεν ήταν ετεροφυλοφιλικές. Οι όροι ομοφυλοφιλία κι ετεροφυλοφιλία σηματοδοτούν την έναρξη μιας νέας συνειδητότητας σχετικά με την σεξουαλική επιλογή ως ταυτότητα. Για πρώτη φορά η πράξη γίνεται ταυτότητα, μα κι οι σεξουαλικές συνήθειες αποκτούν κοινωνικό νόημα με έναν νέο τρόπο. Το τι κάνεις με το κορμί σου και σε σχέση με άλλα σώματα αρχίζει να σημαίνει πολλά περισσότερα σχετικά με εσένα, κάτι που επηρεάζει κάθε άλλο πεδίο της ζωής σου. Το σημαντικότερο είναι πως η σεξουαλικότητα είναι αυτή

καθ'αυτή μια ιστορική οντότητα: όχι ένα αναπόφευκτο χαρακτηριστικό έξω από την ιστορία, μα μια ιστορικά συγκεκριμένη άρθρωση του εαυτού η οποία προκύπτει μέσα σε μια συγκεκριμένη στιγμή. Πιο συγκεκριμένα, η ετεροφυλοφιλία εμφανίζεται ως ο οργανωτικός όρος βάσει του οποίου μπορούν να μετρηθούν και να εκτιμηθούν οι παθολογικοποιημένες σεξουαλικές επιλογές.

Αν η ετεροφυλοφιλία προκύπτει μόνο μέσα σε μια ιστορική συγκυρία, τότε η στιγμή ανάδυσής της μπορεί να μας προσφέρει κάποια στοιχεία σχετικά με το τι είναι σημαίνον και κοινωνικά αναγκαίο στη διαδικασία ταυτοποίησης της σεξουαλικότητας. Η σεξουαλικότητα δεν μπορεί παρά να είναι ένας τομέας διαχωρισμένος από τη ζωή. Η εμφάνιση της σεξουαλικότητας αποτελεί έτσι ένδειξη της εκ νέου επεξεργασίας σφαιρών της ανθρώπινης δραστηριότητας και της εξουσίας και του νοήματος που τους αντιστοιχούν. Αν και αισθητηριακή, η οργάνωση της σεξουαλικής ηδονής είναι ιστορικά και κοινωνικά προσδιορισμένη, ίσως ακόμα και η ερμηνεία της φυσικής ηδονής να αλλάζει βάσει κοινωνικών παραγόντων - έτσι έχω μάθει να απολαμβάνω την διείσδυση του γλωσσόφιλου γιατί σηματοδοτεί τρυφερότητα και υπόσχεση περισσότερης οικειότητας. Αυτές οι χειρονομίες αποκτούν νόημα μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο κοινωνικών νοημάτων και σχέσεων - και η οικειότητα αναγνωρίζεται γιατί είναι διακριτή από άλλες πιο επίσημες μορφές διάδρασης. Με το που θέτουμε τις σεξουαλικές σχέσεις απέναντι σε άλλες κοινωνικές σχέσεις, και από τη στιγμή που υποστηρίζουμε πως υπάρχει μια διασύνδεση μεταξύ τους, ή ακόμα και κάποιος καθορισμός από τη μία προς την άλλη, τότε η σεξουαλικότητα μπαίνει στην αρένα της οικονομίας.

Αυτή είναι ίσως μια αρκετά συμβατική σκοπιά. Όταν ο Ένγκελς έγραψε την *Καταγωγή της Οικογένειας*

ως μέρος μιας ευρύτερης προσπάθειας για την κατανόηση της ατομικής ιδιοκτησίας και της ταξικής θέσμησης, οι προσπάθειές του να εξηγήσει τον ρόλο της οικογένειας και της πατριαρχίας στην διαμόρφωση των καπιταλιστικών σχέσεων περιέγραψαν την εργαλειακότητα ενός συγκεκριμένου μοντέλου σεξουαλικών σχέσεων. Ο Ένγκελς περιέγραψε τις οικογενειακές σχέσεις οι οποίες αναπτύσσονται γύρω από την ανάγκη προστασίας και συντήρησης της οικοκυρικής ιδιοκτησίας, με τις άνισες σχέσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών να διαμορφώνουν τον ταξικό ανταγωνισμό που χαρακτηρίζει τις κοινωνίες οι οποίες βασίζονται στην ατομική ιδιοκτησία. Αυτή είναι μια ετεροφυλοφιλία η οποία κινείται από την εξουσία, τον έλεγχο και την επιθυμία για απλήρωτη εργασία, κι όχι από την τρυφερότητα, την επιθυμία ή τη φυσική έλξη. Εν τέλει αυτή η ανάλυση των εργαλειακών αποτελεσμάτων της ετεροκανονικότητας εξαλείφει εντελώς τον ρόλο της επιθυμίας.

Αντίθετα, αυτό που εννοώ εγώ με τον όρο ετεροκανονικότητα είναι το πλατύ ιδεολογικό σύστημα που επιδιώκει να επιβάλλει ένα κοινωνικό συμβόλαιο ετεροφυλοφιλίας ως τον μόνο τρόπο ζωής κι ύπαρξης - μια κουλτούρα κυριαρχίας που αντικαθιστά το ίδιο το σεξ με το κοινωνικό πρόνομιό. Ο κυρίαρχος μύθος της ηγεμονικής ετεροφυλοφιλίας είναι πως οι άνθρωποι γεννιούνται έτσι γιατί αυτό είναι φυσικό, και καμία αμφιβολία ή παρέκκλιση δεν τους περνά από τον νου. Κάποιοι άλλοι ωστόσο, λόγω κακοτυχίας ή μοχθηρής δαστροφής βρίσκονται έξω από το χαρούμενο στρατόπεδο της κανονικότητας. Κάποιοι από αυτούς μπορούν να επανέλθουν, να θεραπευτούν και να γίνουν και πάλι στρέιτ. Συνήθως όμως, η ομοφυλοφιλία θεωρείται μια απόλυτη και δια βίου συνθήκη. Εδώ το πράγμα έχει ενδιαφέρον. Γιατί αν η ετεροφυλην κουλτούρα έχει ένα κεντρικό χαρακτηριστικό, κάτι το οποίο διαλαλιέται δημοσίως, είναι το ότι απει-

λείται. Παρά την κυριαρχία της η ετεροφυλοφιλία παρουσιάζεται εύθραυστη και ευάλωτη. Το μεγάλο σχέδιο της διαιώνισης του είδους μέσω της ετεροφυλοφιλίας παρουσιάζεται σαν να βρίσκεται συνεχώς υπό επίθεση - πάντοτε αντιμετωπίζει τον κίνδυνο της διάβρωσης από τις επικίνδυνες πιθανότητες άλλων ερωτικών επιλογών. Το ερώτημα εδώ είναι πώς διατηρείται η ηγεμονία των ετεροφυλόφιλων επιλογών.

Μέσα στη διαδικασία της αισθητηριακής εκπαίδευσης υπάρχουν διάφορα επίπεδα εκμάθησης. Η διαδικασία εκπαίδευσης απαιτεί άσκηση προσοχής στον σωματότυπο του παρτενέρ, στο φάσμα των αισθήσεων που μπορούν να αποσπαστούν μέσα από διαφορετικές δραστηριότητες, και στην αυξανόμενη ικανότητα της δική σου ανταπόκρισης σε αυτές. Είναι μέσω αυτής της διαδικασίας που μαθαίνουμε να βιώνουμε την σεξουαλικότητά μας - μέσω της επιμελούς εφαρμογής της. Έτσι, παρά την προϋπόθεση απόλυτων και εκ φύσης ορθών ανταποκρίσεων, η ετεροφυλόφιλη ζωή αλλάζει κι ωριμάζει με τον χρόνο. Κανένας δεν γεννιέται πλήρως ετεροφυλόφιλος - και ένα μείζον κομμάτι υποταγής στην κανονικότητα είναι η υιοθέτηση της ενίοτε κατάλληλης συμπεριφοράς σε διαφορετικά σημεία της ζωής σου. Ας δούμε λίγο αυτή την διαδικασία ανάδυσης της ετεροφυλοφιλίας. Όταν αποδεχτούμε πως κάθε σεξουαλική συμπεριφορά περιέχει έναν παράγοντα εκμάθησης, η υιοθέτηση της ετεροφυλόφιλης ταυτότητας μπορεί να αναγνωριστεί η ίδια ως μια τελετή περάσματος. Οι στρέιτ πρέπει κι αυτοί να βγούνε από τη ντουλάπα με κάποιο τρόπο - βέβαια υπό εντελώς διαφορετικές συνθήκες και με εντελώς διαφορετικές συνέπειες από ό,τι οι ομοφυλόφιλοι.

Το πρώτο στάδιο του περάσματος είναι η υιοθέτηση ταυτότητας. Για τον αγχωμένο νεαρό επίδοξο ετεροφυλόφιλο η αυτο-συνειδητοποίηση και η δημόσια δήλωση αποτελούν αναπόσπαστα κομμάτια της δη-

μιοργία ταυτότητας. Και δυστυχώς η στρατηγική χρήση ομοφοβίας μπορεί να παίξει κεντρικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία. Αξίζει να σημειωθεί εδώ ο βαθμός στον οποίο η νεαρή ετεροφυλοφιλική ταυτότητα μαθαίνεται ως μια φοβική κωδίκωση του Άλλου. Ιδιαίτερα για τα αγόρια, η ενηλικίωση μοιάζει λίγο πολύ με μια αέναη επίδειξη της μη-ομοφυλοφιλίας, σε συνδυασμό με μια συνεχή κι οργανωμένη βία ενάντια σε ό,τι θεωρείται gay. Η πρώτη κρίση ταυτότητας έρχεται με την έλευση της εφηβείας, όταν ο νέος ή η νέα βιώνει μια ποικιλία συγκαλυμμένων απειλών, δωροδοκιών και εντολών να συμπεριφερθεί με έναν αποδεκτό ετεροφυλόφιλο τρόπο. Η ετεροφυλόφιλη γυναίκα φτάνει στο απόγειο της υπαρξιακής της αντίφασης σε διάφορα σημεία της ζωής της: πρώτον, με τον πρωταρχικό ετεροφυλόφιλο καταναγκασμό, δεύτερον όταν παντρεύεται και γίνεται εξαρτώμενη από έναν άνδρα, τρίτον όταν συνειδητοποιεί πως η ζωή της έχει καταντήσει μια συνεχή υπηρεσία προς άλλους, τέταρτον όταν έρχεται η εμμηνόπαυση και αναγνωρίζει το τέλος του κύρους της ως αναπαραγωγική μηχανή. Κάθε κρίση αναπαριστά μια ευκαιρία για την γυναίκα να αρνηθεί το δεσμό της καταναγκαστικής ετεροφυλοφιλίας και να επιλέξει μια λιγότερη περιοριστική ζωή. Για τις γυναίκες λοιπόν αυτά τα στάδια της ετεροφυλόφιλης ζωής αποκαλύπτουν μονάχα την όλο και πιο επώδυνη καταπίεσή τους.

Για τους άνδρες τα πράγματα είναι πιο θριαμβευτικά, αν κι όχι δίχως προβλήματα. Ενώ οι στρέιτ γυναίκες βιώνουν την ετεροφυλοφιλία ως μια επίδειξη και υπηρεσία προς τους άνδρες, οι άνδρες περιγράφουν την επιτέλεση της ετεροφυλοφιλίας ως μια προσπάθεια αναγνώρισης από άλλους άνδρες: η πρώτη ετεροφυλοφιλική συνουσία για τον νέο άνδρα είναι μια μήυση στον ανδρισμό, στην οποία οι γυναίκες, είτε είναι σεξουαλικά έμπειρη είτε όχι, παίζει αμφίβολο ρόλο. Αν και οι

γυναίκες είναι αναγκαίοι φορείς της μήυσης στον ανδρισμό, ωστόσο δεν έχουν το απαραίτητο κοινωνικό κύρος ώστε να μπορούν να επιβεβαιώσουν έναν επιτυχή ανδρισμό: οι νέοι δεν ανταποκρίνονται στην επιτηρητική εξουσία της θηλυκότητας, μα βιώνουν ξεκάθαρα τις ετεροφυλόφιλες ανδρικές ταυτότητες υπό ένα αρσενικό βλέμμα. Αντίστοιχα, οι νέες βιώνουν θηλυκές ταυτότητες, μα σε σχέση με ένα ανδρικό ακροατήριο - μετράνε τους εαυτούς τους μέσα από το βλέμμα του "άνδρα μέσα στο κεφάλι τους".

Αφού βγει από τη ντουλάπα ο/η στρέιτ, η υιοθέτηση εκ μέρους του/της μιας σχέσης τύπου-ζευγάρι σηματοδοτεί μια σημαντική κοινωνική μήυση. Παρότι η ετεροφυλοφιλία έχει την εξουσία πάνω σε κάθε κυρίαρχη πολιτισμική σφαίρα, δηλαδή έχει την εξουσία να κωδικοώνει κάθε αμαρκάριστο χώρο ως δικό της, έτσι ώστε όλοι να είναι στρέιτ εξ ορισμού, η πλήρης αποδοχή σε αυτή την πλειοψηφική ελίτ απαιτεί κάποια παράσημα. Η λαϊκή κουλτούρα επιβραβεύει δυο τύπους νεολαιίστικης ετεροφυλοφιλίας: την επίδειξη σεξουαλικής δραστηριότητας μέσα στα πρότυπα της κυρίαρχης κανονικότητας, και την θέσμιση δημοσίως αναγνωρισμένων ζευγαριών. Αυτή η αναγνώριση έχει φτάσει σε τέτοιο βαθμό που έχει υιοθετηθεί και από ομοφυλόφιλους οι οποίοι επιδιώκουν την θέσμιση του ομοφυλοφιλικού γάμου θέλοντας να ενσωματωθούν στο ετεροφυλόφιλο σύστημα προνομίων. Όμως εν τέλει, δεν είναι ούτε η υπόθεση ότι κάποιοι (ή ακόμα κι οι περισσότεροι) άνθρωποι προτιμούν το σεξ με ανθρώπους που έχουν διαφορετικά γενετικά όργανα από ό,τι οι ίδιοι/ες, ούτε το ταμπού κάποιων ομοφυλόφιλων γενετικών επαφών που θεσπίζει την ετεροφυλοφιλία. Αυτό που δημιουργεί αυτή την κατηγορία είναι μονάχα η παραδοχή ότι η ομοφυλόφιλη, αμφιφυλόφιλη σαδομαζοχιστική κοκ επιθυμία είναι ανώμαλη, και ότι αυτή θεσπίζει, όπως λέει ο Φουκώ, ένα ξεχωριστό

είδος ανθρώπου. Και από την άλλη υπάρχει μια ακόμα παραδοχή, ότι η ετεροφυλοφιλία, η μάλλον η ετεροκανονικότητα, είναι κάτι το εντελώς γνωστό και φανερό - δίχως κανένα μυστήριο. Κι όμως η ετεροκανονικότητα παραμένει αχαρτογράφητη όπως κάθε άλλη σεξουαλικότητα. Αυτή είναι η κεντρική ειρωνεία της ετεροκανονικής ηγεμονίας, αυτής της zoφερής θέλησης για κυριαρχία, για κανονικότητα, για καθωσπρεπισμό. Απογυμνωμένη από την πραγματική λεπτομέρεια της καθημερινής της ποικιλίας, η ετεροφυλόφιλη ζωή υποβιβάζεται στον σκληρό κορμό της μυθώδους κανονικότητας - φορμαρισμένα ρομάντζα ως πορείες προς τον γάμο, αναπαραγωγή ως ένα κοινωνικά αναγκαίο αποτέλεσμα, δια βίου μονογαμία ως ο οικιακός ακρογωνιαίος λίθος της κοινωνικής σταθερότητας. Όπου και να κοιτάξεις, ο κόσμος είναι γεμάτος αναπαραστάσεις ετεροφυλόφιλων ανθρώπων που ερωτεύονται, ζούνε ή επιβιώνουν - κανονικά. Όλοι οι άλλοι (αντικανονικοί ετεροφυλόφιλοι, λεσβίες, ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι κοκ) αναπαριστούν μια ανώμαλη παρέκκλιση από την κυρίως ιστορία η οποία μας διδάσκει ότι η κανονική ετεροφυλοφιλία είναι το νόημα της ανθρώπινης ύπαρξης. Έτσι η συμβατική στρέιτ κουλτούρα είναι ο μπάτσος της κανονικότητας. Η δε αστυνόμευση του κανονικού επιτυγχάνεται μέσω της συνεχούς προβολής του, αλλά και μέσα από την ικανότητά του να παρουσιάζεται σαγηνευτικό. Και παρόλο που πολύ σπάνια αυτή η προβολή ταυτίζεται ξεκάθαρα ως ετεροκανονική, δεν πρέπει να υποτιμούμε τη δύναμή της να βρίσκει παντού και πάντοτε. Αυτό είναι που η Witting ονόμασε "στρέιτ νου". Και ίσως είναι αυτή η παντοδυναμία της ετεροκανονικής προπαγάνδας, το γεγονός ότι βρίσκεται παντού και πάντοτε, που καθιστά την βιωμένη ετεροκανονικότητα μια τέτοια απογοήτευση. ☹

Θερμινισμός και Σαδομαζοχισμός

Pat Califia

32. *Flesh Machine*

Τρία χρόνια πριν αποφάσισα να σταματήσω να αγνοώ τις σεξουαλικές μου φαντασιώσεις. Από δύο χρονών έχω αρχίσει να κατασκευάζω έναν ιδιωτικό χώρο κυριαρχίας, υποταγής, τιμωρίας και πόνου. Η αποχή από το σεξ, οι συνεδρίες αυτοσυνείδησης, και η ψυχοθεραπεία δεν κατάφεραν να σπιλώσουν την χάρη αυτών των τρομερών ορμών. Δεν μπορούσα πια να ανεχθώ την ενοχή, το άγχος, τη σύγχυση, κι έτσι άρχισα προσεκτικά να πειραματίζομαι με

τον αληθινό σαδομαζοχισμό. Μέσα σε αυτά τα τρία χρόνια έχασα μια ερωμένη, κάμποσους φίλους έναν εκδότη, το διαμέρισμά μου, και την καλή μου φήμη. Κι όλα αυτά λόγω της εκθρόνισης και του φόβου που προκαλεί η ειλικρίνειά μου σε σχέση με την αληθινή μου σεξουαλικότητα.

Είναι επίπονο το να γράφω αυτό το άρθρο γιατί με επιστρέφει στην οργή και τον πόνο που ένιωσα όταν με εξοστράκισαν από την λεσβιακή φεμινι-

στική κοινότητα. Έχω υπάρξει φεμινίστρια από τα 13 μου και λεσβία από τα 17 μου. Και δεν έχασα απλά ένα γκέτο ή μια υποκουλτούρα - ο λεσβιακός φεμινισμός ήταν η βάση της ενπλικιώσής μου. Ευτυχώς για την ψυχική μου υγεία και την ευτυχία μου, κατάφερα να δομήσω ένα νέο κοινωνικό δίκτυο. Οι φίλοι κι οι ερωμένες μου είναι αμφιφυλόφιλες γυναίκες (μερικές εκ των οποίων ασκούν τον σαδομαζοχισμό επαγγελματικά), ομοφυλόφιλοι κι αμφιφυλόφιλοι άνδρες, και άλλες έκνομες λεσβίες. Αν ήμουν απομονωμένη, δεν θα ήμουν ποτέ αρκετά δυνατή ώστε να υψώσω την φωνή μου και να μιλήσω για κάτι το οποίο με κάνει τόσο ευάλωτη.

Περιγράφω τα συναισθήματά μου για αυτό το ζήτημα γιατί ο σαδομαζοχισμός συνήθως αντιμετωπίζεται με ένα αφηρημένο αυτάρεσκο τρόπο από τις φεμινίστριες θεωρητικούς οι οποίες πιστεύουν ότι αποτελεί την επιτομή του μισογυνισμού, του σεξισμού και της βίας. Σε αυτό το άρθρο θέλω να εξετάσω τον σαδομαζοχισμό από μια θεωρητική σκοπιά και να προσπαθήσω να επανασυνδέσω τον φεμινισμό με τον σαδομαζοχισμό. Το κίνητρό μου όμως είναι το ενδιαφέρον μου για ανθρώπους που φοβούνται ή ντρέπονται για την ερωτική τους ανταπόκριση στις σαδομαζοχιστικές φαντασιώσεις. Δεν θέλω να ξανακούσω άλλες τραγικές ιστορίες από γυναίκες που καταστέλλουν την σεξουαλικότητά τους επειδή νομίζουν πως αυτός είναι ο μόνος πολιτικά σωστός τρόπος να αντιμετωπίσουν την επιθυμία τους για ανημποριά ή σεξουαλικό έλεγχο. Δεν πιστεύω σε αυτό παραπάνω από ό,τι στο ότι οι ομοφυλόφιλοι πρέπει να απέχουν από το σεξ προκειμένου να είναι καλοί καθολικοί. Το γυναικείο κίνημα είχε καταντήσει μια ηθικίστικη δύναμη και συνεισφέρει στην αυτο-περιφρόνηση και τη μизέρια που βιώνουν οι σεξουαλικές μειονότητες. Αφού οι σεξουαλικοί αντιφρονούντες ποδοπατούνται από μονολιθικούς σεμνότερους θεσμούς, νομίζω πως ήρθε

η ώρα για το γυναικείο κίνημα να υιοθετήσει πιο ριζοσπαστικές θέσεις σχετικά με ζητήματα του σεξ.

Είναι δύσκολο να κουβεντιάσεις για τον σαδομαζοχισμό με φεμινιστικούς όρους διότι κάποιο από το λεξιλόγιο που χρησιμοποιούν οι σαδομαζοχιστές προκειμένου να μιλήσουμε για την σεξουαλικότητά μας έχει οικειοποιηθεί από την φεμινιστική προπαγάνδα. Όροι όπως ρόλοι, μαζοχισμός, bondage, κυριαρχία, υποταγή έχουν γίνει τσιτάτα. Το νόημά τους στο φεμινιστικό πλαίσιο αναφοράς διαφέρει εντελώς από το νόημα που έχουν αυτοί οι όροι για τους σαδομαζοχιστές. Η συζήτηση δυσκολεύει ακόμα περισσότερο αφού οι φεμινίστριες θεωρητικοί δεν μελετούν την ανθρώπινη σεξουαλικότητα πριν βγάλουν κρίση σχετικά με μια σεξουαλική επιλογή. Όπως οι βικτωριανοί ιεραπόστολοι στην Πολυνησία, επιμένουν να ερμηνεύουν την σεξουαλική συμπεριφορά άλλων ανθρώπων με τα δικά τους συστήματα αξιών. Ένα τέλειο παράδειγμα αυτού είναι η συζήτηση γύρω από τον τρανσεξουαλισμό. Στην παρούσα του μορφή ο φεμινισμός δεν είναι το καλύτερο θεωρητικό πλαίσιο για την κατανόηση αυτού του κοινωνικού φαινομένου, όπως κι ο μαρξισμός είναι ένα ακατάλληλο σύστημα για την ανάλυση της γυναικείας καταπίεσης.

Αφού η λέξη έχει γίνει ταμπέλα, θα πρέπει να εξηγήσω γιατί αποκαλώ τον εαυτό μου φεμινίστρια. Πιστεύω πως η κοινωνία στην οποία ζω αποτελεί μια πατριαρχία. Η εξουσία βρίσκεται συγκεντρωμένη στα χέρια των ανδρών, και τούτη η πατριαρχία αποτρέπει ενεργά τις γυναίκες από το να ολοκληρωθούν και να ανεξαρτητοποιηθούν ως άνθρωπινα όντα. Οι γυναίκες καταπιέζονται με το που τις αρνούνται την πρόσβαση στους οικονομικούς πόρους, στην πολιτική εξουσία και στον έλεγχο του αναπαραγωγικού τους κύκλου. Αυτή η καταπίεση διευθύνεται από διάφορους θεσμούς αλλά κυρίως από την οικογένεια, την θρησκεία και το κράτος. Ένα ουσιώδες μέρος

αυτής της καταπίεσης των γυναικών είναι ο έλεγχος πάνω στην σεξουαλική ιδεολογία, μυθολογία και συμπεριφορά. Αυτός ο κοινωνικός έλεγχος επηρεάζει τόσο τον σεξουαλικά κομφορμιστή όσο και τον αντικομφορμιστή. Διότι η εκπαίδευσή μας στην συμβατική σεξουαλικότητα αρχίζει με το που γεννιόμαστε και διότι οι ποινές για την εξέγερση είναι τόσο σκληρές που κανένα άτομο ή ομάδα δεν είναι λεύτερο από την ερωτική τυραννία.

Ο όρος σαδομαζοχισμός έχει λασπωθεί κυρίως από τα μμε, την κλινική ψυχολογία και το κίνημα ενάντια στην πορνογραφία. Άλλωστε η ομοφοβία δεν αποτελεί την μόνη μορφή σεξουαλικής προκατάληψης. Κάθε μειοψηφική σεξουαλική συμπεριφορά έχει μυθολογικοποιηθεί και παραμορφωθεί. Περιτριγυρίζομαστε από μια απέραντη φτώχεια επακριβών, ξεκάθαρων, πληροφοριών σχετικά με το σεξ. Αυτός είναι ένας από τους τρόπους ελέγχου της σεξουαλικής συμπεριφοράς. Αν οι άνθρωποι δεν ξέρουν καν πως υπάρχει μια τεχνική ή ένας τρόπος ζωής, δεν είναι πιθανόν να τον δοκιμάσουν. Αν οι μοναδικές εικόνες που έχουμε για μια σεξουαλική πρακτική είναι άσχημες, απδιαστικές ή απειλητικές, τότε είτε δεν θα δοκιμάσουμε αυτή την πρακτική είτε θα ανησυχούμε όταν την απολαμβάνουμε.

Μιας κι υπάρχει τόση σύγχυση για τον σαδομαζοχισμό, θέλω να περιγράψω τις δικές μου σεξουαλικές σπεσιαλιτέ και την σαδομαζοχιστική υποκουλτούρα. Είμαι βασικά σαδίστρια. Περίπου 10% των φεμινιστών παίρνει τον άλλο ρόλο (bottom, σκλάβο, μαζοχίστρια). Αυτό με καθιστά μη τυπική αφού η πλειονότητα των γυναικών και των ανδρών που εμπλέκονται στον σαδομαζοχισμό προτιμούν τον άλλο ρόλο. Μου αρέσει το leather, το bondage, διάφορες μορφές ερωτικών βασανιστηρίων, το μαστίγωμα, ο προφορικός εξευτελισμός, το fist-fucking και τα υγρά παιχνίδια (με έμμηνα και ούρα). Δεν μου αρέσει το στοματικό

σεξ εκτός κι αν το λαμβάνω ως σεξουαλική υπηρεσία, που σημαίνει ότι η παρτενέρ μου πρέπει να είναι στα γόνατα ή ανάσκελα ή τουλάχιστον να φοράει κολάρο. Σπάνια κάνω μη-σαδομαζοχιστικό σεξ, κυρίως ως μια νοσταλγική στιγμή με "βανίλια" φίλες μου [σημ: με τον όρο αυτό ονομάζονται οι μη-σαδομαζοχιστές και δεν τον εννοώ υποβιβαστικά] με τις οποίες θέλω να κρατήσω επαφή. Η βασική μου σχέση είναι με μια κοπέλα που της αρέσει να είναι σκλάβος μου. Μας αρέσει να ξενοπηδιάμαστε με άλλες γυναίκες και να διηγούμαστε τις καλύτερες στιγμές η μια στην άλλη ύστερα.

Επειδή ο σαδομαζοχισμός συνήθως παρουσιάζεται ως βίαια, επικίνδυνη δραστηριότητα, οι περισσότεροι άνθρωποι νομίζουν πως δεν υπάρχει καμία διαφορά ανάμεσα σε έναν βιαστή και ένα λάτρη του bondage. Μα ο σαδομαζοχισμός δεν είναι μια μορφή σεξουαλικής παρενόχλησης. Είναι μια συναινετική διαδικασία που περιλαμβάνει πολωμένους ρόλους και έντονες αισθήσεις. Μια σαδομαζοχιστική σκηνή πάντα την προηγείται μια διαπραγμάτευση όπου η/ο top και η/ο bottom αποφασίζουν αν θα παίξουν και σε τι δραστηριότητες θέλουν να συμμετέχουν, σε ποιες όχι, και πόσο θα κρατήσει η σκηνή. Στον/στην bottom συνήθως δίνεται μια φράση ασφάλειας ή μια κωδική πράξη την οποία μπορεί να χρησιμοποιήσει προκειμένου να σταματήσει την σκηνή. Αυτή η φράση επιτρέπει στην/ στον bottom να απολαύσει την φαντασίωση πως η σκηνή δεν είναι συναινετική, και να διαμαρτύρεται λεκτικά ή να αντιστέκεται σωματικά χωρίς να σταματάει τον ερεθισμό.

Η λέξη κλειδί για να καταλάβει κανείς τον σαδομαζοχισμό είναι - φαντασίωση. Οι ρόλοι ο διάλογος, οι φετιχιστικές ενδυμασίες και η σεξουαλική δραστηριότητα είναι μέρος μιας δραματουργίας ή τελετής. Οι συμμετέχοντες ενισχύουν την σεξουαλική τους ηδονή, δεν βλέπουν ούτε φυλακίζουν ο ένας τον

άλλο. Ένας σαδομαζοχιστής γνωρίζει πολύ καλά πως ένας ρόλος που υιοθετείται κατά την διάρκεια του παιχνιδιού δεν είναι κατάλληλος κατά την διάρκεια άλλων σχέσεων και πως ένας φανταστικός ρόλος δεν είναι το άθροισμα της υπάρξής της. Οι σαδομαζοχιστικές σχέσεις είναι συνήθως ισονομικές. Ελάχιστοι σκλάβοι θέλουν μια full-time αφέντρα. Στην πραγματικότητα, η ξεροκεφαλιά και η επιθετικότητα του μαζοχιστή αποτελούν κλισέ στη σαδομαζοχιστική κοινότητα. Οι top συνήθως κάνουν νευρικά αστείακια ότι είναι σκλάβοι στα βίτσια των bottom τους. Άλλωστε, η απόλαυση της top εξαρτάται από την θέληση της bottom να παίξει. Αυτό δίνει στους περισσότερους σαδιστές ένα μέτριο έως οξύ άγχος επιτέλεσης.

Η σαδομαζοχιστική υποκουλτούρα είναι ένα θέατρο όπου μπορεί να παιχτεί και να εκτιμηθεί μια σεξουαλική δραματουργία. Εξυπηρετεί ακόμα ως ένα όχημα για την μετάδοση νέων φαντασιώσεων, νέων εργαλείων, πληροφοριών για την αστυνομική καταστολή, εισάγει νέους δυναμικούς σεξουαλικούς παρτενέρ και φίλους και παρέχει πληροφορίες ασφάλειας. Η ασφάλεια αποτελεί μεγάλο ζήτημα για τους σαδομαζοχιστές. Ένα μεγάλο μέρος της σαδιστικής καύλας είναι η επί τούτου μετατροπή της συναίσθηματικής ή φυσικής κατάστασης του/της bottom. Ακόμα κι ένα μικρό ατύχημα όπως κάψιμο από σκοινί μπορεί να αναστατώσει τον/την top αρκετά ώστε να χαλάσει τη φάση. Και βέβαια ο/η bottom δεν μπορεί να χαλαρώσει και να απολαύσει πλήρως το σεξ εάν δεν εμπιστεύεται απόλυτα τον/την top. Η σαδομαζοχιστική κοινότητα έχει κάνει κάποιες προσπάθειες αυτορύθμισης μέσω της προειδοποίησης νεόφυτων να αποφύγουν ανεύθυνα άτομα, ή άτομα που έχουν την τάση να παίζουν υπό την επήρεια μέθης, κοκ. Η καταστολή του σαδομαζοχισμού απομονώνει τους νεόφυτους σαδιστές και μαζοχιστές από τέτοιες ζωτικές πληροφορίες που μπορούν να

παίζουν κρίσιμο ρόλο στην αύξηση της απόλαυσης και την μείωση του κινδύνου.

Για ορισμένους ανθρώπους το γεγονός ότι ο σαδομαζοχισμός είναι συναινετικός τον καθιστά αποδεκτό. Μπορεί να μην καταλαβαίνουν γιατί κάποιος το απολαμβάνει, μα αρχίζουν να καταλαβαίνουν πως οι σαδομαζοχιστές δεν είναι απάνθρωπα τέρατα. Για άλλους, συμπεριλαμβανομένων πολλών φεμινιστριών, το γεγονός ότι είναι αποτέλεσμα συναίνεσης τον καθιστά ακόμα πιο αποτρόπαιο. Μια γυναίκα που αποζητάει ενεργητικά μια σεξουαλική κατάσταση στην οποία είναι ανήμπορη είναι στα μάτια τους μια προδότρια. Δεν έχει προσπαθήσει τόσα χρόνια το γυναικείο κίνημα να πείσει τους ανθρώπους πως οι γυναίκες δεν είναι εκ φύσης μαζοχίστριες; Αρχικά αυτό το τοπίο σήμαινε πως οι γυναίκες δεν κατασκεύαζαν οι ίδιες τη δευτεροκλασάτη θέση τους στην κοινωνία, δεν την απολαμβάνουν, και αποτελούν θύματα μιας κοινωνικά κατασκευασμένης διάκρισης, κι όχι της βιολογίας. Μια σεξουαλικά μαζοχίστρια βέβαια δεν θέλει να βιαστεί, να χτυπηθεί και να αποτελέσει αντικείμενο διάκρισης στον χώρο εργασίας της, ή να την καταπιέζει το σύστημα. Η επιθυμία της να παίξει μια συγκεκριμένη σεξουαλική φαντασίωση διαφέρει πολλά από το ψευδοψυχιατρική προσταγή ότι ο κόσμος της γυναίκας είναι το νοικοκυριό η συνουσία και η γέννα.

Κάποιες φεμινίστριες ακόμα ανθίστανται στην περιγραφή του σαδομαζοχισμού ως συναινετικού. Πιστεύουν πως η κοινωνία έχει εκπαιδεύσει όλες μας να δεχόμαστε τις εξουσιαστικές ανισότητες και τις ιεραρχικές σχέσεις.

Όπως είπα πριν, είναι αλήθεια πως η κοινωνία διαμορφώνει την σεξουαλικότητα. Μπορούμε να αποφασίσουμε ότι θα ακολουθήσουμε κάθε είδους σεξουαλική συμπεριφορά, μα η φαντασία μας και η δυνατότητά μας να πραγματώσουμε αυτές τις αποφάσεις περιορίζονται

από την περικλείουσα κουλτούρα. Όμως δεν πιστεύω πως ο σαδομαζοχισμός είναι αποτέλεσμα της θεσμοποιημένης αδικίας, όχι περισσότερο τουλάχιστον από ό,τι είναι ο ετεροφυλικός γάμος, τα λεσβιακά μπαρ και οι gay σάουνες. Το σύστημα είναι άδικο γιατί κατανέμει προνόμια βάσει της ράτσας, του φύλου και της κοινωνικής τάξης. Κατά μια σαδομαζοχιστική συνεύρεση οι συμμετέχοντες επιλέγουν έναν ρόλο διότι αυτός εκφράζει καλύτερα τις σεξουαλικές τους ανάγκες, το πώς νοιώθουν σχετικά με έναν συγκεκριμένο παρτενέρ, ή ανάλογα με το ποια εξαρτήματα είναι καθαρά και έτοιμα να φορεθούν. Το πιο σημαντικό στο να είσαι top ή bottom είναι η σεξουαλική απόλαυση. Άμα δεν σ' αρέσει ο ένας ή ο άλλος ρόλος, τότε απλά τον αναστρέφεις. Για προσπάθησε να κάνεις κάτι τέτοιο με το βιολογικό σου φύλο, ή τη ράτσα σου, ή την κοινωνική σου τάξη! Η σαδομαζοχιστική υποκουλτούρα επηρεάζεται από τον σεξισμό, τον ρατσισμό και τον συστήματος μα η δυναμική μεταξύ top και bottom είναι πολύ διαφορετική από τη δυναμική μεταξύ άνδρα γυναίκας, λευκού μαύρου, αστού και εργάτη. Οι ρόλοι υιοθετούνται και χρησιμοποιούνται εντελώς διαφορετικά.

Μερικές φεμινίστριες όμως εξακολουθούν να βρίσκουν τους ρόλους στον σαδομαζοχισμό ενοχλητικούς, διότι πιστεύουν πως προέρχονται από αυθεντικά καταπιεστικές καταστάσεις. Κατηγορούν τον σαδομαζοχισμό ότι είναι φασιστικός λόγω του συμβολισμού που υιοθετείται για να δημιουργηθεί μια σαδομαζοχιστική ατμόσφαιρα. Και πράγματι κάποιοι σαδομαζοχιστές απολαμβάνουν φαντασιώσεις πιο πολύπλοκες από μια απλή δομή top εναντίον bottom. Μια σαδομαζοχιστική σκηνή μπορεί να παιχτεί χρησιμοποιώντας περσόνες φρουρού και φυλακισμένου, μπάτσου και υπόπτου, ναζί κι εβραίου, λευκού και μαύρου, στρέιτ άντρα και gay, παπά και αμαρτωλού, δασκάλου και μαθητή, πουτάνας και πελάτη, κοκ.

Ωστόσο κανένα σύμβολο δεν έχει ένα και μοναδικό νόημα. Το νόημά του προέρχεται από το περιεχόμενο στο οποίο χρησιμοποιείται. Ένας σαδομαζοχιστής που φοράει μια σβάστικα δεν είναι αναγκαστικά ναζί, κάποιος που έχει περασμένες χειροπέδες στη ζώνη του δεν είναι μπάτσος, κάποια που φοράει σκούφο καλόγριας δεν είναι καθολικά. Ο σαδομαζοχισμός αποτελεί μια παρωδία της κρυμμένης σεξουαλικής φύσης του φασισμού κι όχι μια λατρεία ή αποδοχή του. Νομίζετε πως πολλοί ναζί, μπάτσοι και παπάδες ή δάσκαλοι θα μπορούσαν να συμμετέχουν σε μια τέτοια σεξουαλική σχέση; Είναι ακόμα λανθασμένο να θεωρούμε πως ο ιστορικός καταπιεστής είναι πάντα top στην σαδομαζοχιστική συνεύρεση. Το παιδί μπορεί να επιβάλλεται στον γονιό, ο queer στον στρέιτ. Ο διάλογος σε κάποιες σαδομαζοχιστικές σκηνές μπορεί να ακούγεται σεξιστικός ή ομοφοβικός από τα απέξω, όμως το πραγματικό του νόημα από τα μέσα είναι άλλο. Ένας/ μία top αποκαλεί τον/ την bottom ψωλορουφήχτρα για να του/ της δίνει μια οδηγία (δηλαδή τον στοματικό ερεθισμό), τον/ την ενθαρρύνει να αφήσει τις αναστολές και να επιτελέσει μια πράξη την οποία πιθανώς να φοβάται, ή απλά ώστε να προκληθεί ντροπή και ενοχή η οποία χρησιμεύει στο συγκεκριμένο πλαίσιο ως προωθητικό κι όχι ανασταλτικό στοιχείο της συνεύρεσης.

Ο σαδομαζοχιστικός ερωτισμός επικεντρώνεται σε όποια συναισθήματα απαγορεύονται και ψάχνει για έναν τρόπο να αποσπάσει ηδονή από την απαγόρευση. Έτσι αποτελεί το απόγειο του μη-παραγωγικού σεξ. Οι φεμινίστριες που κατηγορούν τους σαδομαζοχιστές πως χλευάζουν τους καταπιεσμένους με το να παίζουν παιχνίδια επιβολής και υποταγής ξεχνούν πως εμείς είμαστε οι καταπιεσμένοι. Υποφέρουμε από την αστυνομική βία, την βία στους δρόμους, της διάκριση στα ενοικιαστήρια και στην εργασία. Δεν

μας συμπεριφέρονται όπως το σύστημα αντιμετωπίζει τους συνεργάτες και τους υποστηρικτές του.

Το ζήτημα του πόνου είναι μάλλον εξίσου δύσκολο για τις φεμινίστριες με τους πολωμένους ρόλους. Τείνουμε να σχετίζουμε τον πόνο με την αρρώστια και την αυτοκαταστροφή. Πρώτα από όλα ο σαδομαζοχισμός δεν περιλαμβάνει αναγκαστικά πόνο. Η εναλλαγή εξουσίας είναι πιο ουσιαστική για τον σαδομαζοχισμό από την έντονη αίσθηση, την τιμωρία ή την πειθαρχία. Δεύτερον, ο πόνος αποτελεί μια υποκειμενική εμπειρία. Ανάλογα με την περίπτωση, μια άλφα αίσθηση μπορεί να σε τρομάξει, να σε οργίσει, να σε παροτρύνει ή να σε καυλώσει. Κάποιοι διαλέγουν να υπομένουν τον πόνο εάν ο σκοπός τους θεωρείται άξιος. Ούτε η μητέρα Τερέζα ούτε οι μαραθωνοδρόμοι δεν θεωρούνται γενικά σεξουαλικά ανώμαλοι. Το ότι ο μαζοχισμός καταδικάζεται ενώ ο επίπνοος αθλητισμός ή το θρησκευτικό μαρτύριο όχι, αποτελεί ένα ενδιαφέρον παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο το σεξ διαχωρίζεται από την κοινωνία μας. Μοιάζουμε ανίκανοι να χρησιμοποιήσουμε την ίδια λογική και συμπόνια που διαθέτουμε για μη-σεξουαλικά θέματα για σεξουαλικά. Ο σαδομαζοχισμός προσβάλλει το ταμπού που διατηρεί τον μυστικισμό του ρομαντικού σεξ. Κάθε πόνος είναι εκούσιος. Μα τα ερεθισμένα άτομα δεν βλέπουν δεν ακούν, δεν μυρίζουν δεν γεύονται και δεν νοιώθουν τον πόνο με τον τρόπο ή την ένταση των μη ερεθισμένων. Πολλοί άνθρωποι βρίσκουν μελανιές ή γρατσουνιές το πρωί μετά από ένα συναρπαστικό σεξ και δεν μπορούν καν να θυμηθούν ακριβώς πότε ή πώς τις απέκτησαν. Η αίσθηση που περιλαμβάνει ο σαδομαζοχισμός δεν διαφέρει πολύ από αυτό. Αυτό που μοιάζει επίπονο στον παρατηρητή μάλλον γίνεται ανιληπτό ως ηδονή, καύλα, κοκ από τον μαζοχιστή. Ένας / μία καλή/ ος top χτίζει την αίσθηση αργά εναλλάσσοντας τον πόνο με την ηδονή

αποδίδοντας διάρκεια και μεγαλύτερη απόλαυση διδάσκοντας στον/στην bottom να ξεπερνάει τα όριά του/της. Με αρκετά καλή προετοιμασία, φροντίδα και ενθάρρυνση μπορούμε να πετύχουμε πανέμορφα πράγματα. Μια ιδιαίτερη περηφάνια προκύπτει από το να προσφέρεις κάτι το μοναδικό στον/στην εραστή/ερωμένη σου. Ο σαδομαζοχισμός έχει το πάθος να χρησιμοποιεί όλο το σώμα κάθε νευρικό ιστό και κάθε ίχνος σκέψης.

Πρόσφατα άκουσα φεμινίστριες να χρησιμοποιούν τον όρο φετιχιστικό σαν επίθετο συνώνυμο με το "αντικειμενοποιημένο". Οι σαδομαζοχιστές συχνά κατηγορούνται ότι αντικαθιστούν τους ανθρώπους με πράγματα, ότι αγαπούν το δέρμα, το λάστιχο ή τα καρφιά περισσότερο από αυτόν ή αυτήν που τα φοράει. Η αντικειμενοποίηση αρχικά αναφερόταν στη χρήση εικόνων στερεοτύπων να πουληθούν αυτοκίνητα και τσιγάρα. Αναφερότανε ακόμα στη σεξουαλική κακοποίηση των γυναικών και στην έννοια ότι θα έπρεπε να είμαστε έτοιμες να προσφέρουμε στον άνδρα σεξουαλική ικανοποίηση χωρίς να λαμβάνουμε εμείς κάποια ηδονή και χωρίς το δικαίωμα να αρνηθούμε να συμμετέχουμε στο σεξ. Έτσι μια έννοια που αρχικά χρησιμοποιήθηκε ώστε να επιτεθεί στις διαφημιστικές καμπάνιες των πολυεθνικών και στην σεξουαλική καταπίεση της γυναίκας τώρα χρησιμοποιείται ενάντια σε μια σεξουαλική μειονότητα.

Οι φετιχιστικές ενδυμασίες φοριούνται ιδιωτικά ή σε σαδομαζοχιστικές συγκεντρώσεις. Κι είναι τόσο απαράδεκτες για τα αφεντικά όπως μια γυναίκα που φοράει δερμάτινη στολή και καπνίζει πούρο. Αντί να αποτελούν μέρος της σεξουαλικής καταπίεσης των γυναικών, οι ενδυμασίες αυτές μπορούν να προσφέρουν στις γυναίκες που τις φορούν σεξουαλική απόλαυση και δύναμη. Ακόμα κι όταν μια τέτοια ενδυμασία υπερβάλλει τα αρσενικά ή θηλυκά χαρακτηριστικά του φορέα τους,

δεν μπορεί να αποκαλεστεί πραγματικά σεξιστική. Η κοινωνία μας πασχίζει να παρουσιάσει την αρρενωπότητα των ανδρών και την θηλυκότητα των γυναικών ως φυσικές και βιολογικές δεδομένες. Οι φετιχιστικές ενδυμασίες παραβιάζουν τον κανόνα αυτό με το να είναι επιτηδευμένες και θεατρικές. Αφού τα κουστούμια αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για να αλλάξουν το κοινωνικό φύλο του φορέα τους, θεωρούνται ως μια επιπλέον παραβίαση των σεξιστικών νόρμων εμφύλης ενδυμασίας και συμπεριφοράς.

Ο κόσμος δεν χωρίζεται σε ανθρώπους που έχουν σεξουαλικά φετίχ και σε ανθρώπους που δεν έχουνε. Υπάρχει ένα συνεχές αντικρίσης σε συγκεκριμένα αντικείμενα, ουσίες, και μέλη του σώματος. Κι ελάχιστοι άνθρωποι μπορούν να απολαύσουν το σεξ απλά με οποιονδήποτε/οποιαδήποτε άσχετα από την εμφάνισή του/της. Το μεγαλύτερο μέρος του φετιχισμού απλά θεωρείται κανονική σεξουαλικότητα διότι τα απαραίτητα ερεθίσματα είναι τόσο κοινά και η πρόσβαση σε αυτά τόσο εύκολη που κανείς δεν προσέχει πόσο αναγκαία έχουν καταστεί.

Οι σαδομαζοχιστικές σχέσεις ποικίλουν από την παντελή έλλειψη σχέσης (φαντασίωση-αυνανισμός) έως το σεξ με πολλούς ή έναν παρτενέρ. Υπάρχουν πολλοί τρόποι να εκδηλώσεις τρυφερότητα ή ενδιαφέρον. Οι "βανίλια" άνθρωποι στέλνουν λουλούδια, ποιήματα, γλυκά ή αλλάζουν βέρες. Οι σαδομαζοχιστές κάνουν όλα τα παραπάνω αλλά μπορεί ακόμα να γλύφουν μπότες, να φοράνε κολάρο με λουκέτο, ή να χτίσουν για τον αγαπημένο τους ένα σκυλόσπιτο στο υπόγειο. Δεν υπάρχει μεγάλη αντικειμενική διαφορά μεταξύ μιας φεμινίστριας που προσβάλλεται από το γεγονός ότι η ερωμένη μου γονατίζει μπροστά μου δημοσίως και τους αστούς που καλούν τους μπάτσους επειδή τα gay αγόρια στο διπλανό μπαλκόνι κάνουν γυμνά πλιοθεραπεία. Η σεξουαλική μου σημειωτική διαφέρει

από το mainstream. Και λοιπόν;; Δεν μπήκα στο φεμινιστικό κίνημα για να ζω μέσα σε μια σακλή χριστουγεννιάτικη κάρτα.

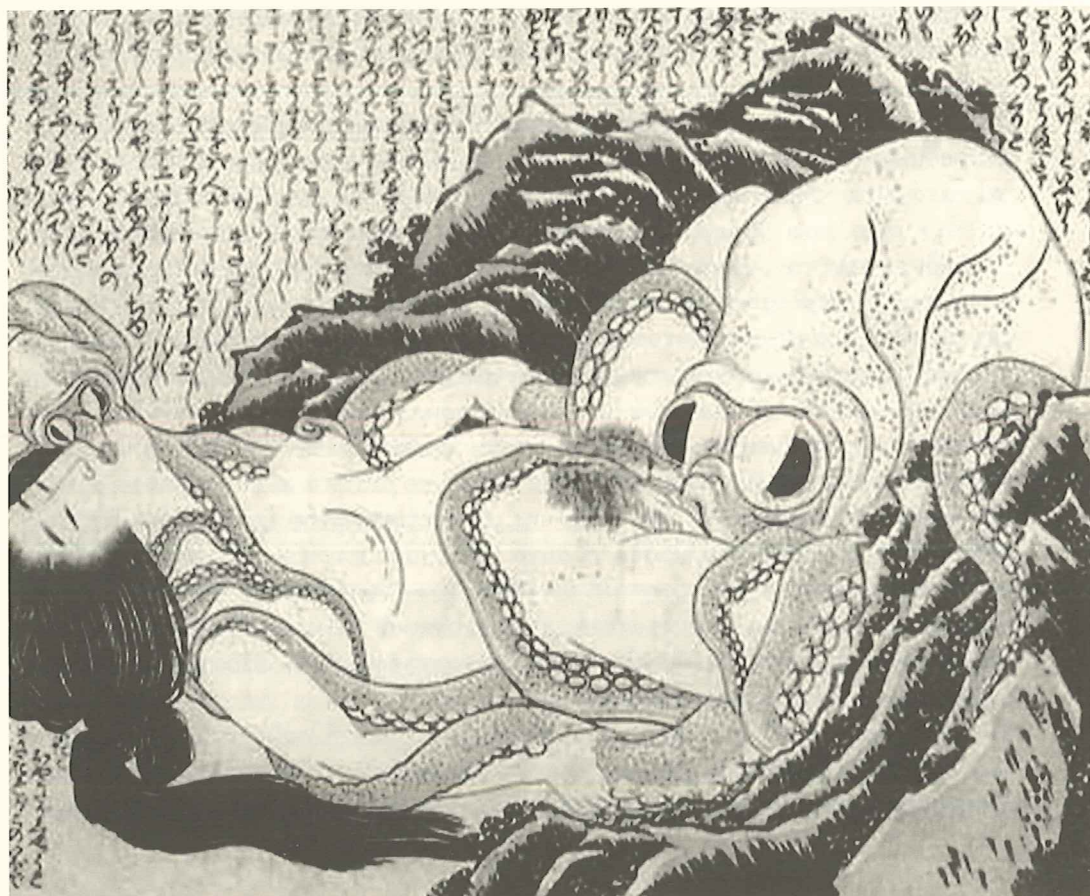
Συχνά με ρωτάνε συχνά αν ο σαδομαζοχισμός θα επιβιώσει της επανάστασης. Νομίζω πως όλες οι ταμπέλες κι οι κατηγορίες τις οποίες χρησιμοποιούμε σήμερα θα υποστούν δραματικές αλλαγές μέσα στα επόμενα 100 χρόνια, είτε γίνει η επανάσταση είτε όχι. Θα ήθελα η σεξουαλική ποικιλία να πολλαπλασιαστεί κι όχι να εξαφανιστεί όταν καταργηθούν οι ποινές για τους σεξουαλικά περιπειειώδεις. Μα υπάρχει και μια υπόθεση κρυμμένη πίσω από αυτή την ερώτηση που με ενοχλεί. Έχω ήδη ασχοληθεί με την υπόθεση πως οι σαδομαζοχιστές είναι μέρος του συστήματος κι όχι μέρος της εξέγερσης. Μα υπάρχει ακόμα μια υπόθεση - πως πρέπει να μας αρέσει που μας καταπιέζουν, που μας καταστέλλουν και μας κακομεταχειρίζονται. Αφού μας αρέσει να φοράμε στολές, τότε πρέπει να γουστάρουμε όταν μας την πέφτουν οι μπάτσοι. Αν μας αρέσει να παίζουμε με μαστίγια και σφικτήρες θηλών και καυτό κερί, τότε θα καυλώνουμε όταν συμμορίες αγοριών μας παίρνουν στο κυνήγι και μας δέρνουν. Άλλωστε δεν είμαστε πραγματικά άνθρωποι. Δεν είμαστε παρά μια χούφτα από δερμάτινα σακάκια και μπότες με καρφιά.

Σας κάνουμε να νοιώθετε άβολα, εν μέρει γιατί είμαστε διαφορετικοί, εν μέρει γιατί είμαστε σεξουαλικοί, κι εν μέρει επειδή δεν είμαστε και τόσο διαφορετικοί. Θα 'δελα να 'ξερα πότε θα σταματήσετε να μας κατηγορείτε, εμάς τα δύματα της σεξουαλικής καταστολής για την καταπίεση των γυναικών. Θα 'δελα να 'ξερα πότε θα σταματήσετε να μας αντικειμενοποιείτε. ☠

■ Το ερωτικό χταπόδι

Roger Callois

Το χταπόδι θεωρείται συνήθως ευεργετικό. Ο αισθησιασμός αυτού του πλάσματος φαίνεται πιο ξεκάθαρα από οπουδήποτε αλλού στο διάσημο χαρακτηριστικό του Χοκουσάι που παίζει με τις δυνατότητες του μαλακίου να αγκαλιάζει και να βυζαίνει. Το χταπόδι ανάμεσα στα πόδια μιας ξαπλωμένης γυναίκας κολλάει λαίμαργα πάνω στο φύλο του συναινετικού και όπως φαίνεται ηδονισμένου θηράματος. Ενώ χαϊδεύει και περιπλέκεται, εξερευνά και βυζαίνει με τα οχτώ πλοκάμια και τις βεντούζες του. Τα πλοκάμια ζυγώνουν το σώμα της αγαπημένης σαν ένα πλέγμα ηδονής. Κάποια αναπαύονται στον λαιμό και τους ώμους της, ενώ ένα μικρότερο χταπόδι εφαρμόζει το στόμα του, ή μάλλον το κερατοειδές ράμφος του κολλάει με φειδώ στα ανοιχτά και πρόσφορα χείλη της ερωμένης. Ο καλλιτέχνης έχει βάλει σε λειτουργία όλη την πλαστικότητα αυτού του

πλάσματος. Μα τι τρόμο προκαλεί τούτο το θέαμα! Κι όμως η πρόθεση του καλλιτέχνη είναι προφανώς να αποδώσει την έκσταση που προκαλεί ένας σύντροφος ο οποίος μπορεί να έρχεται σε επαφή σε τόσα μα τόσα πολλά σημεία ταυτόχρονα.

Στο έργο του πάνω στον Χοκουςάι, ο Edmond de Goncourt παρατηρεί πως η εκστατική έκφραση της γυναίκας κινείται μεταξύ της ηδονής και του θανάτου, έτσι ώστε δεν μπορεί κανείς να γνωρίζει αν ζει ή αν πνίγεται. Μέσω αυτής της αμφίσημης διαδικασίας, το χταπόδι επιτελεί την ταυτότητα που του αποδίδει η Ανατολή. Αν κρίνουμε από την λαγνεία του είναι ξεκάθαρο πως το χταπόδι της Ανατολής ανήκει στο ίδιο είδος που περιέγραψε ο Οππιανός: ένα είδος του οποίου τα αρσενικά αγκυλώνονται στην ηδονή μέχρι να πεθάνουν από απόλαυση και εξάντληση.

Στην αρχαιότητα, ο Οππιανός έδωσε έμφαση στην απρέπεια του χταποδιού. Στην Ιαπωνία, ο Χοκουςάι το αναπαριστά πάνω σε μια κοιμούμενη γυναίκα. Στον 16ο αιώνα ο Αλντροβάνι έγραφε πως βάσει των αρχαίων κειμένων η σάρκα του χταποδιού είναι αφροδισιακή, και πως το πλάσμα θεωρείται από τους πιο έκκλητους κατοίκους του βυθού. Ο ίδιος ο Βίκτωρ Ουγκώ δεν παρέλειψε να μας θυμίσει πως «αυτό το φρικτό πλάσμα έχει παθιασμένες σχέσεις». Το θηλυκό αναδύει μια φωσφορίζουσα ακτινοβολία όταν αρχίζει το φλερτ: «αναμένει την ένωση, φροντίζει τον εαυτό της, φωταγωγείται, ακτινοβολεί...». Το φλερτ και η λαγνεία του χταποδιού δεν προκύπτουν βέβαια από κάποια παρατήρηση. Σχεδόν πάντα είναι αποτέλεσμα της εντύπωσης που μας κάνει ο αριθμός των πλοκαμιών και των βεντουζών που χαρακτηρίζουν το πλάσμα αυτό. Στην πραγματικότητα οι ερωτικές σχέσεις του χταποδιού είναι εξαιρετικά φτωχές. Από την οπτική του ανθρώπου είναι, θα λέγαμε με στεναχώρια, σχεδόν ανύπαρκτες.

Ο Αριστοτέλης μας προσφέρει μια συνοπτική περιγραφή του ζευγαρώματος των χταποδιών: σφιχταγκαλιασμένα κολλάνε τα στόματά τους, τα πλοκάμια τους και κατά αυτό τον τρόπο κολυμπάνε μαζί. Αυτή η περιγραφή είναι φανταστική και δεν έχω βρει καμία αντικειμενική περιγραφή του ζευγαρώματος των χταποδιών πριν τον Χένρυ Λι. Βέβαια ο όρος περιγραφή έρχεται σε αντίφαση με τα σκοτεινά μπερδεμένα και εκκεντρικά σχόλια αυτού του συγγραφέα τα οποία ασφυχτιούν μέσα σε μια Βικτοριανή ηθική. Σύμφωνα με τον Λι, φαίνεται πως το τρίτο πλοκάμι δεξιά του αρσενικού πρήζεται την στιγμή της διέγερσης και από μέσα του προβάλλει ένα πράγμα σαν μακρύ σκουλήκι, ο εξωκολύτης. Το αρσενικό το προτείνει στο θηλυκό το οποίο το αποδέχεται και το παίρνει μαζί της. Το τοποθετεί στην συνέχεια η ίδια στην υπογάστρια κοιλότητα στο βάθος της οποίας ανοίγονται οι γονάδες της. Ο εκτοκολύτης ζωντανεύει ξάφνου προκειμένου να γονιμοποιείασει τα αυγά. Ο Λι υποστηρίζει πως μπορεί να δει κανείς αυτά τα μέλη διατηρημένα σε βάζα στο μουσείο φυσικής ιστορίας των Παρισιών. Αυτό το αινιγματικό και σκοτεινό κείμενο δεν μοιάζει να επιβεβαιώνεται από πουθενά. Βάσει μεταγενέστερων παρατηρήσεων τα πράγματα έχουν εντελώς διαφορετικά.

Ενώ όλοι υποστηρίζουν πως τα δύο σώματα σφιχταγκαλιάζονται, δεν υπάρχει καμιά τέτοια περίπτωση και σχεδόν καμιά επαφή ανάμεσα στα δύο ζώα. Αποφεύγουν, για να μην πούμε σκιάζονται, την εγγύτητα, την οικειότητα και

κάθε αβυσσαλέα και αμοιβαία επαφή την οποία θα μπορούσαν να προσφέρουν οι βεντούζες τους. Η απόσταση ανάμεσα στους συντρόφους είναι όσο μεγαλύτερη γίνεται. Αυτά τα πλάσματα που κατέχουν τα πλέον τέλεια μάτια στο ζωικό βασίλειο δεν κοιτάνε καν το ένα το άλλο. Το θηλυκό αράζει σε ένα βράχο ή πάνω στην άμμο, ενώ το αρσενικό ορθώνεται σε σχήμα κωνικό. Όπως παρατήρησε ορθά ο Λι, ένα από αυτά τα πλοκάμια, το τρίτο δεξιά, μεταμορφώνεται. Μια καθίζηση σε σχήμα κουταλιού αντικαθιστά ένα μέρος των βεντουζών, και το αναπαραγωγικό όργανο με το οποίο είναι εξοπλισμένο το πλοκάμι εισάγεται στην υπογάστρια κοιλότητα του θηλυκού, μα δίχως να αποσπαστεί.

Αυτό φαίνεται τουλάχιστον στο σχέδιο που συνοδεύει την μελέτη του ζευγαρώματος του κοινού χταποδιού από τον E. G. Racovitza το 1894. Το παραλλαγμένο πλοκάμι αποθέτει κάποιες σπερματικές κάψουλες στην ανάλογη θήκη. Κι όταν το θηλυκό απελευθερώσει τα αυγά του, οι κάψουλες ανοίγουν και τελείται η γονιμοποίηση.

Το 1962 ο J. Z. Young δημοσίευσε σκίτσα από τα στάδια του σεξουαλικού χορού του αρσενικού και της συνουσίας του «τρομερού» χταποδιού. Τίποτα δεν θα μπορούσε να μοιάζει πιο σκαίο. Οι δυο εραστές μοιάζουν με ορθά πέη, και οι κερατοειδείς αποφύσεις που φυτρώνουν στις κορυφές της κεφαλής τους τα κάνουν να μοιάζουν εντελώς γελοία. Κανείς μπορεί να παρομοιάσει τα δύο χταπόδια με αποκριάτικους διαβόλους. Είναι συνεσταλμένα, μετρημένα, και προσεχτικά. Οι βασικές γραμμές της περιγραφής του Young αξίζουν να αναφερθούν. Η εργασία περατώθηκε με την βοήθεια κάποιου καθηγητή κατά μια κατάδυση στα ανοιχτά της Σιγκαπούρης. Το ζεύγος των χταποδιών μελετήθηκε για μισή ώρα σε βάθος αρκετών ποδιών στην κοριαλογενή ζώνη. Τα σκίτσα σχεδιάστηκαν αμέσως μετά την ανάδυση. Αφήνω τον συγγραφέα να μιλήσει για τον εαυτό του:

«Το αρσενικό παρατηρήθηκε από τον καθηγητή: έβγαινε από μια κοιλότητα στα κοράλλια. Το κεφάλι του στράφηκε αρχικά καθέτως, και τα μάτια ήταν ακάλυπτα. Άρχισα την παρατήρησή μου. Όταν προτείνουμε τα χέρια μας, το ζώο βυθίστηκε ξανά στην τρύπα του. Μετά από λίγα λεπτά ξανεφανίστηκε. Τότε έκανε και την εμφάνισή του το θηλυκό. Κι αυτό μέσα από μια κοιλότητα περίπου 60 εκ μακριά από το αρσενικό. Είχε κάποια από τα πλοκάμια της προτεταμένα οριζοντίως. Ένα φάρι πλησίασε μάλλον προκειμένου να επιτεθεί στο θηλυκό, και τα πλοκάμια της το ζύγωσαν. Το αρσενικό βγήκε από την τρύπα του σε ύψος 15-20 εκ, με έντονα τονισμένες τις κάθετες ρίγες του. Μια φωτεινή χρωματιστή γραμμή εμφανίστηκε κατά μήκος της πίσω μεριάς κάθε πλοκαμιού του. Το χρώμα σκούρυνε γύρω από τα μάτια. Μια βαθιά καφέ λωρίδα εμφανίστηκε στην πλάτη του πίσω από την κοιλότητα, κι άλλη μια στη μέση του λοφίου. Το υπόλοιπο σώμα πήρε να γίνει ένα βρώμικο άσπρο. Οι σκούρες λωρίδες φωσφόριζαν και ξεχώριζαν αισθητά από το υπόλοιπο σώμα. Το δέρμα σχημάτισε περίεργα εξογκώματα. Εξογκώματα εμφανίστηκαν και στο δέρμα των πλοκαμιών και στο λοφίο, κυρίως στην δεξιά πλευρά. Το αρσενικό κράτησε το θηλυκό στο οπτικό πεδίο του δεξιού του ματιού. Μετά από πέντε λεπτά, πρότεινε το τρίτο πλοκάμι δεξιά και το εισήγαγε στην κοιλότητα του θηλυκού από απόσταση 40-60 εκ. Το αρσενικό διατήρησε της κάθετες λωρίδες του, οι οποίες κατά καιρούς εμφανίζονταν και στο θηλυκό. Φορές-φορές καφέ στίγματα

διακεκομμένα από λωρίδες εμφανίζονταν στα πλοκάμια της. Παρέμειναν σε αυτή τη θέση για περίπου δέκα λεπτά. Ο χρωματισμός του αρσενικού άλλαξε. Αρκετές φορές οι λωρίδες εξαφανίζονταν τελείως από την αριστερή του πλευρά έτσι ώστε το μόνο που έμενε εκεί ήταν τα στίγματα. Μα οι κάθετες λωρίδες της δεξιάς πλευράς παρέμεναν πάντα τονισμένες. Το τρίτο πλοκάμι δεν έμοιαζε να κινείται. Η παρατήρηση ήταν συνεχής με μάσκα κατάδυσης και είχαμε την δυνατότητα να κινούμαστε ολόγυρα από το ζευγάρι δίχως να το ενοχλούμε. Τότε το θηλυκό αποτραβήχτηκε, αρκετά αργά. Τραβώντας το αρσενικό από το τρίτο πλοκάμι. Αφού προχώρησαν τρία μέτρα, το πλοκάμι τραβήχτηκε προς τα πίσω. Το θηλυκό συνέχισε να απομακρύνεται και το αρσενικό την ακολούθησε κρατώντας την πάντα στο οπτικό πεδίο του δεξιού του ματιού. Το κεφάλι του διατηρούταν ορθό, αν και όχι έντονα χρωματισμένο όπως πριν. Το θηλυκό γλίστρησε κάτω από ένα βράχο. Μερικές στιγμές αργότερα εμφανίστηκε από την άλλη πλευρά, το αρσενικό συνέχισε να την ακολουθεί. Έτσι αφού κάλυψαν περίπου 20 μέτρα το θηλυκό σταμάτησε σε μια κοιλότητα. Το αρσενικό στάθηκε 50 εκ. πιο πέρα. Μετά από μια νέα σύντομη εμφάνιση των θαμπερών κάθετων λωρίδων, το τρίτο πλοκάμι ξαναπροτάθηκε και εισήχθη χωρίς καθυστέρηση ή δισταγμό. Έμεινε εκεί για δέκα περίπου λεπτά. Το θηλυκό τότε αποσπάρθηκε απότομα και το αρσενικό μπήκε στην τρύπα του».

Το κείμενο είναι λεπτοφύες, και η λαγνεία δεν έχει καμία θέση σε αυτές τις όλο ευσέβεια απόμακρες ερωτικές σχέσεις. Η φαντασία του ανθρώπου έχει παρεξηγήσει την φύση του ζευγαρώματος αυτών των πλασμάτων που είναι τόσο καλά εξοπλισμένα για μια αδιάρρηκτη ένωση. Όμως στην περίπτωση του ναυτίλου, ο οποίος μπορεί να οριστεί ως ένα χταπόδι με κέλυφος, το γονιμοποιητικό πλοκάμι αποσπάται από τον ιδιοκτήτη του και περιπλανάται άσκοπα για ώρες μέχρι να βρει ένα θηλυκό στο οποίο να μπορέσει να εφαρμοστεί με τις βεντούζες του. Κάποιοι μελετητές, ανάμεσά τους κι αυτός ο Κυβίε, αρχικά το παρεξήγησαν για παρασιτικό σκώληκα. Αυτά είναι μάλλον τα ταξιδιάρικα πένη που παρατήρησε ο Λι στο μουσείο των Παρισίων. Αυτές οι σχεδόν αφύσικες ερωτικές σχέσεις, που γίνονται με όργανα δορυφόρους είναι το ακριβώς αντίθετο από την ανθρώπινη αντίληψη του αισθησιακού, για την οποία ωστόσο το χταπόδι έχει προσφέρει ένα προνομιούχο σύμβολο μέχρι και στη νεωτερική λογοτεχνία. Το συναντάμε πάνω από μια φορά στα ποιήματα της Τζόυς Μανσούρ. Στα δε γράμματά του προς τη Λι, ο Απολλιναίρ γράφει στην ερωμένη του: «Απολαμβάνω τη γλώσσα σου σαν το πλοκάμι ενός χταποδιού που κολλάει πάνω μου με όλη τη δύναμη των βεντουζών του». Όταν ο Saint-John Perse ανακαλεί τα μεγάλα κείμενα των τραγικών, από όπου ρέουν «οι μεγάλες αλήθειες του ονείρου και τα τερτίπια της ψυχής» τα ορίζει με τον εξής τρόπο: «εδώ σφυρίζει το χταπόδι της ηδονής» Θα ήταν εύκολο να χαθούμε στα παραδείγματα. Μα υπάρχει μια σημαντική αντίφαση ανάμεσα στη συνταραχτική πραγματικότητα και στις εικόνες της λαγνείας, όπου το λιβιδινικό όνειρο πυροδοτείται ακούσια από σώματα εξαιρετικής απαλότητας: τόσα γλιστερά πλοκάμια, τόσα αχόρταγα στόματα. ❀

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΕΥΧΟΥΣ:

ΕΞΟΦΥΛΛΟ: Claude Alexandre, από τη συλλογή *Corps Obscur*, (konkursbuchverlag claudia gehrke). Το ίδιο και στις σελίδες: 8, 12, στο κεντρικό καρόνι και στην 32

Joel-Peter Witkin, σελ. 3 και 5

Roland Topor, σελίδες 22, 29 από τη συλλογή *Die Masochisten*, KiWi Verlag

Vladisslav Efimov, σελ. 24 *Χωρίς Τίτλο*, από το άρθρου *Αναδρομές*, Δήμος Σκονέλου.

ΟΝΙΣΘΟΦΥΛΛΟ: Παραρτήρη σε νίνακά της Marlene Dumas

Γραμματοσειρές: DeltaDPapalexis, *Gf Shell*, PFEuroNewstyle, PFVenture Solid, Apla, Didot, Cf
LoremHeadline και SkullZ: ☹️💀

